H 1—10 C

NEMZETI

NŐNEVELÉS

id. ENTZ GÉZA
1842—1919
egyetemi tanár
ajándéka.

KIADJA

AZ ERZSÉBET-NŐISKOLA TANÁRI TESTÜLETE.

BERTA ILONA KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTI

SEBESTYÉNNÉ STETINA ILONA.

XXXIII. ÉVFOLYAM. 1912. I—II. FÜZET.

Január—február.

R 809

EGYETEMI KÖNYVTÁR PÉCS

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA.

TARTALOM.

		Lap
I.	Olvasóinkhoz. Sebestyénné Stetina Ilona.	1— 2
II.	Prohászka Ottokár. (Arckképpel.) Perczelné Kozma Flóra	3— 7
III.	A lelki előkelőségről. Berta Ilona	8—13
IV.	Tekintély és Szabadság. Székely György	14—18
V.	A jóakaratra, a felebaráti szeretetre való nevelésről. Rosenberg Auguszta	19—22
VI.	Sophie Germain. Dienesné dr. Geiger Valéria	23—28
VII.	A gyermek érdeklődése. Martos Ágostné	29—36
VIII.	A francia leány-középiskolák. Beller Ilona	37—42
IX.	A brüsszeli női iparoktatás. Pittoni Bianka	43—46
X.	Schwarczel Adél. Binder Laura	47—55
XI.	Külföldi lapszemle. Dr. Schmidt Mária	56—60
XII.	Iskolai értesítők. K. I.	61—67
XIII.	Nőnevelési szemle. Bárczy István a Ped. Szemináriumban. — Neményi Imre kitüntetése. — A közoktatási tanács új tagjai. — Asszonyaink műveltsége. Sándor Edéné. — A M. D. E. ülései. — A Tanítónő Otthonának gyásza. — A M. D. E. pályázatai.	68—76
XIV.	Irodalom. Rousseau. Emil. Ford. Schöflin Aladár. — Keresztszemes hímzésminták. — Gineverné György Ilona. A kézimunka, mint kereseti forrás. — A Franklin Kézi lexikona. — Beküldött könyvek.	77—80

☞ *Tisztelettel kérjük folyóiratunk t. előfizetőit s az iskolákat és egyesületeket, melyek folyóiratunkat járatják, hogy az előfizetési pénzeket egyenesen kiadóhivatalunkba (István-út, Erzsébet Nőiskola) szíveskedjenek küldeni. A közvetve beküldés által az úgy is csekély előfizetési díj jelentékenyen megkevesbedik. Reklamációkat díjtalanul csak a füzet megjelenését követő hónapban teljesítünk. A folyóirat régi évfolyamai még kaphatók a kiadóhivatalban.*

A *„Nemzeti Nőnevelés“* megjelen (az iskolai nagy szünet idejét kivéve) havonként három nyomott ívnyi terjedelemben.

Előfizetési díj: egész évre 4 kor.

Csak egész évre nyitunk előfizetést; de az előfizetési összeg két részletben való lefizetését is elfogadjuk.

Az előfizetési pénzek a *„Nemzeti Nőnevelés“* címe alatt az Erzsébet Nőiskolába (István-út 93); a folyóirat szellemi részét illető közlemények Sebestyénné Stetina Ilona szerkesztőhöz (VIII. ker., Rákóczi-tér 4. sz. a.) küldendők.

NEMZETI NŐNEVELÉS.

XXXIII. ÉVFOLYAM. 1912. JANUÁR—FEBRUÁR. I—II. FÜZET.

OLVASÓINKHOZ.

Midőn folyóiratunk harmincharmadik évfolyamának első füzetét olvasóinknak és munkatársainknak bizalommal és szeretettel megküldjük, a köszönet igaz érzése fakad szivünkben. Hogy a nőnevelés és nőkérdés iránt érdeklődőknek a hazai és külföldi mozgalmakról tájékozást nyujthattunk; hogy a nőnevelés munkásai között három évtizeden át kapcsolatot tarthattunk fenn és egy táborba csoportosithattuk a nőnevelés nemzeti szellemben való fejlesztésének barátait; s hogy folyóiratunkkal hosszú időn át híven szolgálhattuk a magyar nőnevelés érdekeit: azt azoknak az olvasóinknak és munkatársainknak köszönhetjük, kik önzetlen támogatásukkal harminckét éven át híven kitartottak mellettünk és azoknak, akik azóta csatlakozva hozzánk bizalmukkal és szeretetükkel segítettek, biztattak és bátorítottak bennünket. Hála illeti őket részünkről és köszönet! Az a remény, hogy velünk maradnak, velünk dolgoznak jövőre is, felemel, ha erőnk fogyatékosságára gondolunk és bátorít, ha a mult veszteségein bánkódva csüggedés szállja meg a lelkünket.

Hogy folyóiratunkat ma újult reménnyel és fokozott bizalommal bocsátjuk útjára, azt olvasóink és munkatársaink támogatásába vetett reményünkön kivül annak az örvendetes ténynek köszönhetjük, hogy azt a kapcsot, mely Berta Ilonát folyóiratunk régi, hűséges munkatársát, szerkesztőségünkhöz fűzte, szorosabbá, szilárdabbá tenni sikerült. Bizva-bizunk abban, hogy folyóiratunk az ő közreműködésével az eddiginél nagyobb mértékben felelhet meg a hozzáfűzött várakozásnak s maga elé tűzött feladatait sikeresebben oldhatja meg. Hálásan köszön-

jük Berta Ilonának különösen azt, hogy folyóiratunkhoz való szoros csatlakozását a címlapon is kifejezésre juttatni engedte s ezzel lehetővé tette a szerkesztőnek azt, hogy helyén maradjon akkor is, mikor neki a gondviselés kifürkészhetetlen intézkedései következtében az Erzsébet Nőiskola kötelékéből ki kell válnia.

Folyóiratunknak, mely jövőben is a régi lelkesedéssel kívánja szolgálni a magyar nőnevelés-ügyét, új korszaka nyílik meg a mai füzettel. Kérve-kérjük ezért folyóiratunk régi barátait, hogy folyóiratunkat jövőben is szeretettel támogassák és terjesszék. Mert nőnevelés-ügyünknek igazán hasznára csak úgy válhatunk, *művelt, munkás* és *magyar* női nemzedék felnevelésére csak úgy egyesíthetjük a nőnevelés munkásait: ha sikerül eszméinket, törekvéseinket minél szélesebb körökben foganatossá tenni.

Budapesten, 1912 január havában.

Sebestyénné Stetina Ilona.

PROHÁSZKA OTTOKÁR

PROHÁSZKA OTTOKÁR.

«Azért elmenvén tanítsatok minden népeket . . .»
(Máté XXVIII. rész, 19. vers.)

A tanítványoknak szóló ezen utolsó parancsban van a legmarkánsabb, legjellegzetesebb üzenet az emberiség nagyjai, tanítói számára! Olyan üzenet, melynek táglátkörűsége, demokratikus volta valóban méltó a megváltói jellemhez!

«Tanítsatok *minden népeket* . . .» tehát nemcsak egyik vagy másik osztályt, nemcsak ezt vagy azt a fajt és nemzetet, hanem korlátokat nem ismerve, *minden népeket!* És a mi sokat szenvedett, sok megpróbáltatást kiállt nemzetünkben ime támasztott az Isten ismét egy saját képére és hasonlatosságára megalkotott krisztusi embert, ki mestere utolsó üzeneténeк teljes nagy jelentőségét szivével megérezve, agyvelőjével át- és átgondolva, nem a szűkebb keretre szorítkozó, chablonos tanítással kezdi meg a missiót, hanem dolgozik, szónokol és ír — *minden népek* számára . . . Vagyis olyan általános emberszeretettől áthatott ihlettel, olyan általános igazságokat, melyek keresztültörnek a korlátokon, szétterjednek és kihatnak az egész nemzetre, az összes felekezetekre s hullámokat vetve a külföldre is — minden népeket szolgálnak! Ime az ember! A mesterét lelkiismeretesen követő, tántoríthatlan meggyőződésű, a krisztusi eszméért mindent készséggel kiálló mindent megbocsátó ember. Mert ő ideáljában: Krisztusban nem a merev és pedáns tanítót látja, hanem elragadtatásában így ír róla:

«Az ő lendületes, derült, életszeretettől átjárt szelleme szociális. Ő nem gyűlöl, hanem szeret. Ő nem lakik pusztában, hanem Názárethben; köztünk él; természete, szive, lelke, olyan mint a mienk. Nem sötét, nem rideg. Nem pesszimista, hiszen az Isten országát hordozza magában. Nem sztoikus. Szereti a különb lelkeket s tanácsolja a lelkibb, az előkelő életet; de elparaboláz a kicsinyekkel s nem veti

meg őket. Ő a finomabb, gazdagabb életnek arisztokratája; a közönségessel, az alacsonnyal be nem éri; ő sas, mely kifeszíti szárnyait s a magasságba repül; de e kedvtelései nem vetnek meg, nem nyomnak el senkit. Ő szereti a magányt; a csendes éj s a csendes hegycsúcs az ő lelkének gyönyörűsége; ő imádkozik éjjeleken át, de a végtelen örvényeiből ő sohasem merít sötétséget, hanem mindig fényt s világosságot. Az ő theologiája az Isten látásából táplálkozik s azt leszűrte számunkra olajjá. Olajat öntött sebeinkbe s olajat virrasztó s kutató lelkünknek mécsébe. E mécsnél gyújtjuk meg hitünket s megnyugszunk benne, hogy az Isten szeret minket, minket mindnyájunkat, nemcsak az erőst, a geniusz kegyeltjeit, a hatalom birlalóit; nem, nem; mindnyájunkat szeret.» («Diadalmas világnézet» című munkából).

Vajjon lehet-e Krisztusnak szebben hódolni, lehet e *minden népek* számára rokonszenvesebben ismertetni a kereszténység ideálját, mint a hogy ő teszi?

Nagyon természetes, hogy akinek lelkében *így* él a kereszténység alapítójának képe, az képtelen a pusztán felekezeti tanításra, annak a kereszténység nemcsak egy egyház számára adatott, hanem tudja és érzi, hogy a krisztusi eszmék faj és vallásküIömbség nélkül az egész emberiség boldogulására szolgálnak. Ő tehát éppen egy eszményibb kereszténység fegyvere által lett az egyetemes vallásügy prófétája és minden népek szónoka! Ő tudja, hogy ezt a mindenkinek szóló egyetemes kereszténységet nem lehet dogmatikus alakban, másokhoz hasonlóan hirdetni, hanem a hegyi beszédhez méltó eszményi tisztaságban továbbítani.

De azért ő nemcsak az általános vallásügy előmozdítója, hanem saját egyházának is megszilárdítója. A katholicizmus sokat nőtt, hatalmasat emelkedett mindenki szeme előtt az ő felvilágosodott és művészi előadásai és irodalma folytán. Egyetlen egy *pusztán csak az egyházát és annak dogmáit szolgáló* főpap sem tett akkora szolgálatot *directe az egyháznak*, mint éppen ezen minden népeknek evangéliumot hirdető apostol, ki *bevíve a haladás és fejlődés szellemét vallásába, örök életet biztosított számára* anélkül, hogy a hagyományos dogmákat valaha bántotta, vagy sértette volna! Soha a katholicizmus ideáljait olyan magasan szárnyalóan nem hirdette senki, mint Prohászka. A keresztény aszkétizmusra pl. a következőket mondja:

«Ne féltsetek azokat, akiknek vérük, szivük s lelkük is ez eszményi szeretetre termett. Bízzátok azt azokra, kiket a lélek emel és inspirál. Ne féltse a veréb a sast, hogy a természet ellen vét, mikor magasan repül; ne féltsétek a fecskét, mikor a tenger fölött elrepül; nem fúl bele, hazamegy.

Maradjon az «animalis homo», a sűrű vérű, nehézkesebb ember az élet rendes útjain; de ne haragudjék a «spiritualis homo»-ra; ne nehezteljen az ösztön az ideálra. A tisztaságnak sok foka van; minden fok győzelem, alak, szépség és művészet; vannak azután e fokokon magaslatok, hol a győzelem mint hősiesség, a szépség mint átszellemülés, a művészet mint remekelés mutatkozik be. S ezt tisztelni s megtapsolni kell.

Rajta tehát: Ha úgy tetszik, harcoljanak az Antichristusok a Madonna Sixtinának szépsége s Corregio Katalinjának mosolya ellen! Mondják, hogy nekik cynikus, kegyetlen, ösztönös szeretet kell! Rajta! Mi tudjuk, hogy az ember mellett a földön állatok is élnek, ki nem pusztíthatjuk fajukat, de arról le nem mondhatunk, hogy azokat magunknál alacsonyabbaknak ne tartsuk. Fogják ránk, hogy nem szeretünk, — hogy indulatunk víz és jég; vádoljanak, hogy szeretetünkben nincs tűz, nincs szenvedély; az ideálra mutatunk, melynek szeretete feledtet világot, dicsőséget, alacsony ösztönt; Ágnessel kiáltunk: «regnum mundi et omnem ornatum saeculi contempsi propter amorem Domini mei Jesu Christi», hatalmat, Caesari uralmat, a Palatin s a Forum fényét, az Augusták szépségét, az insulák kellemét megvetettem! Ne dobjatok rám követ, mert ezt szeretetből tettem.» (Diadalmas Világnézet.)

Tehát reformátori *egyénisége* dacára a katholicizmus eszményei mintegy varázzsal tartják őt fogva. Bámulatos harmoniában olvad nála össze a reformátori tisztán látás az eszményi, megfinomodott miszticizmussal.

Nagy munkája nemcsak saját egyházát, hanem a protestantizmust is felrázta szunnyadásából. Látva a nagy reformátor fellépését, bátor és merész krisztusi szózatát, talpra állt az is! Új tűztől, új reménységtől vezettetve munkába kezdtek a többi egyházak is! És ki merne ma közöttük szűkkörű, pusztán dogmatizmusban utazó munkát végezni, mikor ott a másik táborban lüktető és fejlődő életről, egyetemes emberszeretetről, eszményies magaslatú metafizikáról és *erkölcsi megújhodásról, a leánykereskedés elleni önérzetes harcról* szól a prófétai szózat?! És megindult Isten nevében, vállvetve a munka — minden népek számára.

Leggyönyörűbb működése a leánykereskedés ellen irányul,

mely törekvés nem a régi konzervatív módon csak a kinövéseket és elfajulásokat ostorozza; nemcsak a nők által menteti a szerencsétlen elbukottakat, hogy magát az eszmét pártolja s ez álal bennünket egy nevetséges és logikátlan munkára predestináljon, hanem *magát a gondolatot magát a szégyenletes intézményt, magát ezen állapotokba való belenyugvást* ostorozza! Ebben a megalkuvást nem tűrő, a chablonos véleménytől eltérő, különleges álláspontjában csúcsosodik ki tulajdonképen az ő lelki nagysága, hatalmas jelleme és krisztusi tiszta életfelfogása legjobban!

A társadalmi élet megjavítására, a nemes, tiszta vallásos érzés fejlesztésére gyakorolt óriási hatását azonban csak akkor mérhetjük fel igazi értéke szerint, ha közvetlen, egyéni, az egyes lelkek felemelésére, vigasztalására kifejtett áldásos munkásságát ismerjük. Vallásos szónoklatai által, hatalmas szuggeráló erejével felkutatja mindenki lelkében a szunnyadó nemesebb tulajdonokat, rámutat azok kifejlesztésének helyes módjára, megtanít mindenkit az élet értékének felismerésére és rávezet mindenkit arra a tudatra, hogy a jobb, nemesebb, másokra hasznos élet igazán gyönyörűség, melyet végigélni, végigszenvedni érdemes, mert jutalmát az öntudatban elnyerjük már a földön is. Nincs életpálya, melynek küzdelmeit számon nem veszi s melyhez az erőt saját lelkünkben megtalálni nem segítene. Számos szép szónoklatában foglalkozik a *tanítónők* nemes szép hivatásával s még több alkalommal szól a nő, a háziasszony, az édes anya nemes feladatairól, s a megváltozott világfelfogáshoz való alkalmazkodás kötelességéről. Az embertársainkért, az *egymásért* való áldozatot, nem csak mint kötelességet, mint erényt, hanem mint boldogságunknak, mint boldogulásunknak fontos eszközét tűnteti fel, melynek legbiztosabb alapja a mindenható, a vigasztaló, felemelő szeretet. És ezért tartozunk mi asszonyok igaz hálával Prohászka Ottokárnak, mert minket is, a mi kicsinyelt, sokszor önmagunk által is kevésre becsült asszonyi életünk, női hivatásunk magasabb rendű felfogására, önmagunk és mindennapi munkánk megbecsülésére, női mivoltunk, gyöngédségünk, szere-

tetünk, gondosságunk kifejtésének társadalmi jelentőségére tanít. Hány van közöttünk, akit kibékített sorsával, akit öntudatra ébresztett, akinek megmutatta, hogy nem messzi, égi trónusában, hanem saját lelkében keresse és találja meg az Istent! És hány van közöttünk, akit — megmutatván neki az Istent — megtanított életadó, vigasztaló, mások javát szolgáló, nemes, emberbaráti munkára.

Ismerek egy sereg embert, kinek Prohászka adta meg az élet szépségeire való látásukat és érzésüket. Vagyunk elegen, kik mélységes gyászunkban vagy egyéb megpróbáltatásban belefásulva, szinte tetszhalottak voltunk, míg a szónoklataiból kisugárzó biztatás, reményadás, újjá nem teremtett bennünket. Már pedig a vakok meggyógyítása és holtak feltámasztása csak a krisztusi lelkeknek adatott.

Az ő vallásossága nem zárkózik el még a korszerű nőemancipációtól sem és fennhangon hirdeti, hogy a feminizmus esetleges túlhajtásait csak a normális úton haladó, eszményi feminizmussal lehet ellensúlyozni. Tehát nem lenyomni, hanem felmagasztosítani az eszmét és törekvést.

Ha a mai materialista világban a vallásos irány lesz a győztes, ha az egyetemes vallásos törekvés annyira megerősödik, hogy megbirkózik ezen rettenetes romboló áramlattal, annak nagyrészben Prohászka Ottokár lesz a munkása. És hogy mit jelent ezen győzelem hazánkra nézve, azt csak az tudhatja igazán, aki be bepillant az ellenséges táborba és hallja, hogy mi készül ott Isten és az erkölcs ellen!

Prohászkát Székesfehérváron díszpolgárrá avatták. Én azt hiszem díszpolgára ő az egész nemzetnek, sőt az egész emberiségnek. És mi akik görcsösen ragaszkodunk egy szebb hazának gondolatához, megvagyunk arról győződve, hogy az ő nagy perspektivájú, *minden népeknek* szóló munkája már jó előre megalapozta számára a nagy mindenségben reá váró, örökös díszpolgárságot is!

Budapest. *Perczelné Kozma Flóra.*

A LELKI ELŐKELŐSÉGRŐL!

Egy nagyúri, nagyműveltségű nőtől hallottam nem régen, hogy — mikor egy levelet valakinek a rossz írása miatt nem tudott elolvasni — ezt mondta: «Lássa, egy lelkileg előkelő, igazán úriember gondol arra, hogy az irásával másnak kellemetlenséget, időpazarlást, bosszúságot ne okozzon».

Azóta gyakran eszembe jutott ez a találó megjegyzés és végezetül megformáltam a tételt, hogy egy igazán *előkelő lelkű ember* minden cselekedetével, gondolatával, izlésével, öntudatos öntudatlansággal (paradoxonban szólva) arra törekszik, hogy azoknak, akikkel érintkezik, bajt, kellemetlenséget, bosszúságot, fájdalmat, sérelmet stb. ne okozzon!

Figyelem tárgyává teszem elsősorban magamat, azután a többieket, a gyermeket és a felnőttet, az egyszerű embert és a műveltségben kiválót és azt találom, kevesen vagyunk ilyenek! Itt-ott kicsirázik bennünk a vágyakozás, hogy egymást felesleges apró nyomorúságoktól, kicsinyes tűszúrástól, bosszúságtól, fájdalomtól megkiméljük, de ki gondolna arra, hogy a levelét azért írja világosan, szépen, hogy a másiknak, aki elolvassa, kellemetlensége ne legyen!?

Amint e sorokat irom, egyszerre egy finom arcú, nemes magatartású főúr alakja lép elém az élet teljességében, mintha itt volna előttem és világossá lesz előttem, hogy ő az, aki nekem a lelki előkelőséget jelenti! Kimondom a nevét: Apponyi Lajos gróf e férfiú, a mi korán elhunyt, felejthetetlen udvarnagyunk!

Mi avatta őt *lelkileg elsővé* annyi embertársa közt, holott geniálitásban, tudásban sokan túlszárnyalták? Elemezzük az ő lényén át, amit témámról mondani akarok! Miben állott egyéni-

ségének varázsa? lelkének finomsága? előkelősége? Mi óvta meg őt attól, hogy az embereknek kellemetlenséget, fájdalmat, bosszúságot vagy csalódást ne okozzon?

Gondoljunk arra, mivel szerezzük mi egymásnak a legtöbb apró bajt, mi szegény gyarló, halandó népség? Első sorban azzal, hogy *pontatlanok* és *megbizhatatlanok* vagyunk a végtelenségig!

Az a pont, az az ici-pici pont, ha hiányzik, nincs vége a mondatnak, nincs zára a gondolatnak! Nagy úr az, határt jelző hatalom! A pontos ember respektálja, tiszteli a kicsi pontot és átérti nagy, kormányzó jelentőségét. Apponyi Lajos gróf ilyen ember volt. Szinte azt mondhatnám róla geniális volt a pontosságban, mert az nem fajult el nála kiállhatatlan pedantériává, megmaradt a helyén, pontosan a lelki előkelőség erejével. Hiszen ha a pontosság pedantériává, túlzássá sülyed, épen annyi bajt, bosszúságot okoz embertársainknak, mint a legdurvább pontatlanság!

Mit jelentett neki és környezetének ez az ő nagy és szép vonása, hogy időben és térben a maga helyére utalt minden cselekedetet és tárgyat? Jelentette az egesz háznépnek mély tisztelettel és bizalommal való feléje fordulását; jelentette, hogy ura lett családjának, házának, környezetének, hivatalának! Bizalmat, hitet ébresztett maga iránt, magaviselete, megjelenése a biztosság érzését keltette és eloszlatta a kételkedést! Ismétlem, nem szónoki erővel, magas eszmék hirdetésével érte el ezt, hanem látszólag egyszerű eszközökkel: *a rendérzékkel, a pontos idő szellemével, a lelki előkelőséggel.*

Nevelő erő ez, mely önkénytelenül hódolatot ébreszt és mindenkire, a legegyszerűbb emberre is hatással van! Csak gondoljunk arra mi, akiknek talán szintén van némi érzékünk épen a pontos megjelenés, a nemesebb kötelességteljesítés iránt, mennyit szenvedünk otthonunkban, közhelyeken az emberek rendzavaró pontatlansága miatt!

Csekély mulasztásnak látszik egy-egy késedelem, de ha mélyebben nézzük, *kötelességmulasztást, szó meg nem tartást,*

becsületbeli érték devalválását, jellembeli hibát jelent. A nevelőnek így kell tekintenie az ilyen megtévelyedést, ily szigorral kell birálnia első sorban *saját magán!*

A pontosság és rendérzék voltaképpen nagy lelki erők, jelentik az idő és tér felett való uralkodást. Szorosan összefüggnek az ember értelmi és akaratbeli fejlődésével. Úgy értjük ezt meg legjobban, ha a két végletre gondolunk; arra az egyénre aki a pontosság és rendérzéknek teljes hijával van és arra, aki teljes mértékben birja ezeket. Az előbbi élete igazán siralmas látvány! Örök keresés, időpazarlás, bocsánatkérés, kapkodás, fejetlenség. A környezetében voltaképpen mindenki szerencsétlen vagy legalább is sokat szenved. Kerékkötője ő a családi és társadalmi életnek egyaránt. A másik, a magát fegyelmező, pontos, rendes ember, nagy áldás, generátiókban felkeltheti nemes *példájával* a fegyelem, a rend, a pontosság, a becsület, a takarékosság szellemét és elveit. Ilyen nemes példa volt mindnyájunknak, akik őt ismertük, gróf Apponyi Lajos! Természetes egyszerűséggel, öntudatlanul, igazi úri előkelőséggel nyilatkoztak meg jellemének e vonásai.

Ne kicsinyeljük ezeket a tulajdonságokat, ne sajnáljuk az energiát, amit ezeknek a megszerzésére, elsajátítására fordítunk. Neveljük, szoktassuk a gondjainkra bízott fiatalságot ilyen irányban. Értessük meg velük korán, már akkor, mikor ők boldog túlzásukban csak a geniálisért, az eredetiért, a nagyszerűért rajonganak, értessük meg velük *példánk-* és *szoktatás útján*, hogy ezek az általuk semmibe vett tulajdonságok is nagy értékek és a léleknek előkelőséget, az életnek nyugodt kellemességet biztosítanak.

«Itt a bökkenő, hogy e látszatot *igaz* nélkül meg nem csinálhatod!» hogy a nevelésnek ezt a részét *csak példával* végezhetjük, itt a legékesebb szó sem használ, ha példa nem erősíti; sőt ha a cselekedet a szót nem fedi, akkor inkább hallgasson az anya is, a nevelő is!

Mikor az a kedves főúr, akiről szólottunk, egyik serdülő fiában a pontosság érzékét erősíteni akarta, minden szóbeszéd

helyett kivette zsebéből becses örökségét, a több generatiót látott szép arany órát és a fiú zsebébe csúsztatta és arra kérte, becsülje meg ezt az *örökséget*, amely nem egyszerű emléktárgy, hanem szinte *maga az élet*, annyira szükség van rá az élet helyes felhasználása, az idő pontos, hasznos, okos beosztása körül.

A lelki előkelőség másik szép vonása, ami szintén ennek a finom idegzetű főúrnak hatása alatt lett bennem öntudatossá: a *hála* magasztos, fenkölt érzésének az élet apró, mindennapi viszonyaiba való beleillesztése! Sohasem láttam még embert olyan szeretetreméltóan méltányosnak minden apró jóság és figyelem iránt, amiben részesült. Milyen kedvesen figyelt egy-egy gondolatra, ötletre, ami közelében kifejezésre jutott, mintha azzal akarta volna megköszönni, viszonozni! Kérni és köszönni senki sem tudott szebben, bensőbben nálánál; megnyert, lekötelezett ezzel minden embert. Kivételt senkivel sem tett, ebben a tekintetben mindenki egyenlő volt előtte. És ez sem volt nála túlzás, keresettség, csinált érzelem, amely csak birálatot erőszakol ki, de hatásában értéktelen; nem alacsonyult hizelgéssé, édeskés üres frázissá nem vált ajkán a szó! Nem opportunizmus szülte e tulajdonságát, hanem *szivének természetes jósága, amely mindig megérezte a figyelmet, a szolgálatot és azt rögtön viszonozni vágyott.*

Ha találkoztam vele és megemelte előttem a kalapját, úgy éreztem, hogy ez a köszöntés a nőnek szól, a lovag üdvözli az úrnőt és én hiszem, hogy mindenkinek meg kellett éreznie az ő köszöntési módjának ezt a finomságát. Hódolatot fejezett ez ki mindenki iránt, szinte ajándékot adott vele, megbecsülte abban a pillanatban az illetőt, aki előtt a kalapját megemelte. Megbecsülte benne a nőt, a gyermeket, férfit, a küzdő, a szenvedő embert!

Szép férfi volt, tagadhatatlan, jól állott neki minden mozdulat, de a lelkének is köze volt a mozdulataihoz, nem külső forma, nemes udvariasság volt nála az üdvözlés a jó-napot kivánás!

Milyen jellemző dolog, mikor a feleségét arra kéri, hogy engedje meg a szegényebb, egyszerűbb embereknek, hogy egyszer-egyszer a kezét megcsókolhassák; engedje meg, ha nehezére esik is; azoknak erre a közeledésre szükségük van és rossz érzés, a visszautasítás érzése ébred fel bennök, ha elfordul tőlük, ha megtagadja!

Milyen mély tisztelettel állottak meg előtte családjának tagjai, hivatalának alkalmazottjai, cselédjei! És a többiek is mind, ismerősök, jóbarátok, mind érezték hogy valami finom lovagiasság árad ki lényéből, amely önkénytelenül visszafojt a közelében minden durvább, közönségesebb magaviseletet és kiváltja az emberekből a jobb modort, a neveltebb, műveltebb érintkezési formát s ezzel a jobb, nemesebb érzést.

Olyan kedvesen mondta egyszer, amikor egy családi ünnep rendezése alkalmával több közigazgatási közeggel kellett érintkeznie, hogy megható, milyen szivesen, sőt örömmel segít neki ebben a dologban mindenki. Őrá igazán ráillett a közmondás, hogy amilyen az adjon isten — olyan a fogadj isten! És ezért volt, hogy mikor nagy betegen feküdt kórágyán, az egész utca vigyázott rá; nemcsak azért, mert a rendőri főszobából így rendelték, de mert mindenki önkénytelenül csendesebben haladt el háza előtt, hogy meg ne zavarja nyugalmát annak, aki soha sem zavarta meg mások nyugalmát! Jó úr volt nagyon, mondták a síró szolgák, mikor eltemettük!

Napja elmult, de róla is elmondhatjuk, hogy nem halt meg, «hanem lerázván mindent, ami földi: *egy éltető eszmévé* finomult.» Nevezzük ezt az eszmét *lelki előkelőségnek!* Ha reá gondolunk, az igazi úr, a finom tapintatú gentleman típusa áll előttünk! Udvari ember volt, olyan, aminőről Faludi ír: a forma embere póz és formalitás nélkül, a lélek erejével, a szív ösztönétől! Ezért érzi meg vele a rokonságot minden jobb ember, aki lelki finomságra vágyik.

Őrizzük meg nemes emlékezetét mint *nevelő irányzatot.* Hozzunk be mi is életünkbe több tapintatot, jóságot szivességet; őrködjünk a finomabb életformák fölött. Értessük meg gyer-

mekeinkkel, cselédjeinkkel, a fiatalsággal, akivel csak érintkezünk, hogy a közelünkben, a környezetünkben lehetetlen a durvaság! hogy az Isten képére alkotott embernek egymásban meg kell becsülni az Alkotót! hogy *a lelki előkelőség, vallásosság, imádságos élet* és *valahányszor megsértem embertársamat, mindannyiszor káromlom az Urat!*

Így lesz az élet lelkigyakorlattá, így az ösztönösség öntudattá!

Azért nehéz az élet, mert megrontjuk sok-sok durvasággal, sértéssel, rágalommal, szeretetlenséggel.

Uram, jöjjön el a Te országod!

Budapest. *Berta Ilona.*

TEKINTÉLY ÉS SZABADSÁG.

Tagadhatatlan, hogy ma sok tekintetben átmeneti, zürzavaros korszakot élünk. A tudomány különösen a természettudomány rendkívül magas fokra emelkedett s ez növelte az ember hatalmát a természet erői felett. Az ember küzdelme lételéért könnyebb is, meg nehezebb is lett.

Könnyebb lett, mert a természetnek már talán összes erőit meghódította, saját céljainak szolgálatára kényszerítette, de egyúttal nehezebbé is vált, mert az igények, vágyak kényelmi eszközök hihetetlen módon megnövekedtek. Ezt bizonyítja azon általános drágaság is, mellyel Európa minden népe ma már felvette a küzdelmet. Amellett a társadalom szinte átláthatatlan bonyolultságra tett szert s egyes régebbi osztályok eltűnésével s új társadalmi szabályok keletkezésével vagy felemelkedésével még eddig helyre nem állott zökkenések támadtak társadalmunk bonyolult gépezetében. A régi tekintélyen alapuló viszony eltünt; az úr és szolga helyére a munkaadó és a munkás viszonya lépett. A mai ifjúság aztán semmiféle tekintélyt sem akar elismerni. Nemcsak az egyháznak, az államnak régi tekintélye veszett oda, hanem az apának, a tanítónak a tekintélye is és ezzel együtt jórészt az iránt uk való tisztelet.

Avagy nem tapasztaljuk-e lépten-nyomon, hogy a gyermekek szüleiket, a felnőtteket pajtásuknak tekintik s a velük való érintkezés hangjai is sokkal szabadabb, nyeglébb, mintsem azt az öregebbeknek a tisztelete megengedné. Ifjaink közül is sokan megfeledkeznek azon régi, de helyes elvről, hogy a szerénység az ifjúnak a legjobb ajánló levele s nincs kiállhatat-

lanabb, mint az elbizakodott, gőgös, amellett tapasztalatlan és éretlen fiatal ember.

Mit is mond Vörösmarty:

«Kérkedik éretlen kincsével az iskola-gyermek,
Mig az érett eszű bölcs megalázza magát.»

Sok balitéletet vélünk azért eloszlatni azzal, hogy elfogulatlanul megvizsgáljuk a tekintélynek értékét, jelentőségét egyrészt önnevelésünk, másrészt a társadalom jóléte szempontjából és megvizsgáljuk annak a szabadsághoz való viszonyát.

Sajátságos, hogy a tekintéllyel is úgy vagyunk, mint a szokással vagy az utánzással, hogy t. i. az kétélű fegyver, hogy annak is megvan a maga fényes és árnyékos oldala.

Ugyanis az is hiba, ha magunk felett semminemű tekintélyt el nem ismerünk, ha magunkat csalhatatlannak, tökéletesnek tartva nem ismerjük be emberi voltunk végességét, tökéletlenségét s egyedül magunkat bálványozzuk, istenítjük. De az is hiba, ha lemondva a magunkba, testi és szellemi képességünkbe vetett bizalomról, önállóságunkról, folyton a tekintélyekre esküszünk s azoknak járszalagjain engedjük magunkat vezettetni.

A tekintélynek s a vele kapcsolatos tiszteletnek az egyéni élet folyamán különösen a gyermek és ifjúkorban van nagy jelentősége, amikor a gyermek még nem elég érett és tapasztalt arra, hogy cselekvésének elvét, zsinórmértékét önmagából merítse, amikor még szellemileg véve a dolgot, nem tud a maga lábán járni, nem tud önálló lenni. Kant, a németek nagy bölcsésze, ezt az állapotot úgy jellemezte találóan hogy a gyermek a heteronomia állapotában van, amennyiben mások szabják meg viselkedésének, cselekvésének módját, irányát, szabályát, vagyis szülői tanítói mondják meg neki, mi a helyes, mi a helytelen, mi a jó, mi a rossz, mit tegyen, mitől tartózkodjék.

Ehhez képest aztán Kant és a paedegogusok úgy állapítják meg úgy a mások, mint önmagunk nevelésének célját, hogy ebből a heteronomia állapotából kell fokról-fokra lassan haladva kiemelni a növendéket és az öntörvényhozásnak, az autonomiának,

az egyéni szabadságnak az állapotába juttatni. Ekkor már azon tekintély helyébe, melyet bizonyos személyek képviseltek, a felismert társadalmi, erkölcsi igazság vagy a törvény tekintélye lép, melynek üdvös voltát az egyén magára nézve elismeri és magát annak önként minden kényszer nélkül aláveti.

A tekintéllyel tehát szoros összefüggésben van a szabadság eszméje. Miként a melegnek a hideg, az örömnek a fájdalom, akként a szabadságnak ellentéte a kényszerűség.

A szabadság úgy egyéni, mint politikai értelemben viszonylagos, relativ fogalom. Értjük alatta a kisebb kötöttséget, a kevesebb kényszert, a csekélyebb akadályoztatást. Világos azonban minden gondolkozó ember szemében az, hogy a természettől és társadalomtól környezett ember abszolut mértékben szabad nem lehet.

A szabadságérzés, törekvés és eszme együttvéve az érzelmekre vonatkozó törvények a szabadság érzésére is állanak. Az ellentét erősíti az érzelmeket, a megszokás gyengíti. A fogságból kiszabadult egyén erősen érzi visszanyert szabadságát, míg az, ki állandóan szabad, sokszor azt fel sem veszi, akár egyéni, akár társadalmi szempontból tekintsük is a szabadságot, azt nem szabad összezavarnunk a szabadossággal a természettől és a társadalomtól való teljes függetlenséggel. Hisz a társadalmi embert korlátozzák cselekvési szabadságában a természet törvényei, azután a jogi, egyházi törvények, az erkölcs és illem stb. szabályai. Azért a társadalmi szabadságot is úgy határozzák meg, hogy az tulajdonképen készséges engedelmeskedés az önmagunk által hozott törvényeknek.

A szabadság azon szellemi javak közé tartozik, amelyek nem születnek velünk, hanem amelyeket magunknak kell megszereznünk. Egy jól szervezett állam a szabadságnak a mértékét az illető egyének műveltségéhez erkölcsi és értelmi fejlettségéhez méri. Minél fejlettebb, műveltebb az egyén, annál nagyobb mértékben kell a politikai szabadságban részesülnie. Ez a politikai szabadság pedig nem jelent mást, mint azt a jogot, hogy az egyén az állam ügyeinek az intézésében közvet-

lenül vagy közvetve, nagyobb vagy kisebb mértékben részt vehet. Amint a kecskére nem bízzuk a káposztát, amint a gyermek kezébe nem adunk fegyvert, a politikai jogok kellő mértékben való gyakorlásához is kellő belátást és értelmi műveltséget kívánhatunk.

A szabadság eszméjével szorosan összefügg az egyenlőség eszméje. Az a tudat, hogy a természet az embert egyenlőnek teremtette; nagyjában véve ugyanazon testi és szellemi képességekkel ruházta fel: ez egyik legbecsesebb vívmánya az emberiség műveltségének. De ez a fogalom is azok közé tartozik, amelyeket nem szabad túlhajtanunk. Illetőleg viszonyba kell hoznunk a szabadság eszméjével.

Némely szociálista gondolkozó az emberek teljes egyenlőségének ábrándjával foglalkozik. Ezek a társadalomban meg akarnák szüntetni nemcsak az osztály- és rangkülönbségeket, hanem a vagyonbeli különbségeket is, sőt annyira mennek, hogy a természeti tehetségek különbözőségén alapuló egyenlőtlenségnek is ellenségei. Hiú törekvés: mert a természet nem engedi magát sem meghamisítani, sem kijátszani. Nincs földi hatalom, nincs emberi bölcsesség, mely teljesen egyenlővé tehetné az embereket, bármint irigyeljék is a gyengék az erőseket, a szegények a gazdagokat, a tehetetlenek a hatalmasokat, az alacsony rendűek a magas társadalmi állásuakat.

A törvény előtti egyenlőség, illetve az egyenlő politikai jogok kivívásával sok jogtalanság, sok igazságtalanság tűnt el az emberek köréből, mindazáltal míg ember, emberi társaság lesz a földön, lesz egyenlőtlenség, a nemek, az egyének és társadalmi állás, vagyon és műveltség különbözősége szerint.

A politikai jogok tekintetében való teljes egyenlőség kivívása, vagyis a legáltalánosabb választójogi törvény megalkotása hazánkban is a legaktuálisabb kérdések egyike, mely sajnos, még több pártra szakgatta úgy is kevéssé összetartó politikusainkat. Az *általános választójog* ma már nemcsak az eddig politikai jogokkal nem bíró férfiak követelése, hanem az egyenlő emberi értékükre hivatkozó asszonyoké is.

E követeléseket a neveléssel foglalkozóknak figyelemmel kell kísérniök s akárminő politikai pártállást követnek is és akár fiúk, akár leányok nevelésével foglalkoznak is: e követelésekkel s annak várható következményeivel számot kell vetniök. Akár óhajtjuk, akár nem, a női szavazatjog kérdése a közel jövőben nagy hullámokat fog vetni, melyek az iskola munkájára is ki fognak hatni. El kell készülniök az iskoláknak és a tanítóknak a reájuk e részben váró feladatok teljesítésére. Mert a politikai, a szavazatjogi kérdésben a törvényhozók fognak ugyan dönteni, de hogy a döntés a nemzetnek mindenesetben javára legyen, az a jövő nemzedék helyes irányú nevelésétől függ.

Budapest. *Dr. Székely György.*

A JÓAKARATRA, A FELEBARÁTI SZERETETRE VALÓ NEVELÉSRÓL.*

Amerikában, az Egyesült-Államokban 1908-ban megalakult az Americain School Peace Ligue, az amerikai iskolák békeligája. Alkalmat erre Miss Mary Pearson, a 63-ik iskola tanítónőjének az a kedves ötlete adott, hogy a New-Yorkban ülésező első nemzeti békekongresszus alkalmából az iskolás gyermekeknek is békeünnepélyt rendezett. A gyermekek ezreinek beszéltek D'Estournelles de Constant báró, Stead Vilmos és több amerikai tanár az óriás Carnegie Hallben és szavaik meleg érdeklődést keltettek, maradandó hatást gyakoroltak. Pár hónap mulva megvolt a liga, az összes államokra kiterjedő ügyes szervezetével.

Célja, hogy a nemzetközi jog és testvériség érdekeit előmozdítsa, az Egyesült-Államok iskolái és más nevelésügyi testületeinek segítségével.

Tagja — tagsági díj fizetése nélkül — az Egyesült-Államok minden tanítója, tanára, középiskolai tanulója, képezdei vagy főiskolai hallgatója és minden más személy, aki bármely módon részese a nevelés általános munkájának, azon egyszerű kijelentése alapján, hogy a liga munkájában részt venni óhajt.

A liga sokoldalú, leleményes munkásságával nem ezúttal találkoznak először e folyóirat olvasói. A mult számok egyike hírtadott a liga idei nemzetközi, a tanuló ifjúságnak szóló pályázatáról.**

* A M. D. E. budapesti tanítónői szakosztályában tartott előadás.

** Vajha tanítványaink közt akadna pályázó. *Szerk.*

Ez alkalommal egészen más irányú munkájával akarom tanító társaimat megismertetni. A liga massachusettsi ágának módszeres bizottsága t. i. végeredményében a nemzetek közti megértés előmozdítását célzó iskolai békeoktatáshoz tanmenetvázlatot készített. Munkájának kiindulópontja az a gondolat, hogy a béke egyetlen egészséges alapja az egymás iránti jóakarat szelleme. Ha sikerül az iskolának a tanítás ideje alatt a gyermekekben a jóakarat szellemét meggyökereztetni, hathatósan előmozdította a nemzetek közötti békét.

Kisgyermekeknél a jóakarat otthon és az iskolában előzékenységben nyilvánuljon. A legegyszerűbb, legtermészetesebb kötelékek (család, pajtások, kedvenc állata) iránt ébresztett hűség, szeretet, jóakarat, a gyermek növekedtével, érdeklődése köreinek tágulásával nő és célt ér, amidőn minden embertársa iránt érzett jóakarat vert gyökeret lelkében. A tanmenet az amerikai iskolakötelezettség nyolc évét öleli föl hét éves kortól 16 éves korig. De jegyezzük meg, hogy nem külön, új tantárgyról, nem külön óráról van szó, hanem a beszéd-, értelemgyakorlatok, olvasmányok kapcsán az iskola mindennapi élményeihez, tanulságaihoz, majd feljebb a földrajz vagy történet, az alkotmány és jogismeretek tanításához fűzött alkalmi oktatásról.

Az alsóbb osztályokban a kis történetbe bujtatott tanítás 5—10 percnél tovább ne tartson, a felsőbb osztályokban se legyen hosszú, inkább gyakrabban előforduló, hogy maradandó benyomást gyakorolhasson. Azt minden tanító tapasztalatból tudja, hogy a mindennapi élet folyamába belekapcsolt tanítás legjobban érdekli a gyermeket; ilyen kapcsolatot kell tehát lehetőleg minden egyes leckéhez teremteni. A legtökéletesebb, célunknak legjobban megfelelő eljárás az, ha a gyermek jóakaratának a cselekvésre is módot találunk: szociális, szolgálatkész jóakaratot fejlesztünk benne.

Az itt sugalmazott tanítási tervet minden tanító a maga növendékeihez és saját egyéniségéhez alkalmazza. Ha egyéni eljárása eredményre vezető, ha ügyes gondolata támadt, találó példázattal sikert ért stb., vagy — ez még ügyesebb — ha tisztán

látja, hogy fáradozása eredménytelenségét mi okozta, írja meg nekünk röviden tapasztalatait, hogy okulva belőlük, ugyanazt a téves utat mi is ne járjuk, avagy ügyes történetét vagy esetét mi is fölhasználhassuk. Szóval mi is jóakaratot tanusítsunk egymás iránt.

S most lássuk a tantervvázlatot. Az I. osztályban a játszótársak és állatok iránti jóakarat fejlesztése a cél. Az iskolai év 10 hónapjában nevelni igyekszik a gyermekben: az állatok iránti jóakaratot, igazlelkűséget, tisztaságot és gondosságot, karácsonykor tanúsított szeretetet, játszótársak iránti szívességet; nagy emberek szívessége, nagylelkűség, előzékenység, összeveszés és kibékülés; a tizedik hónapban: a természet (fa, madár stb.) iránti szíves jóakarat.

A második osztály köre: a család, szolgálatkészség, engedelmesség, a munkában való megbízhatóság, hála, más otthonok, mint a mienk, nagy emberek gyermekkora, szavatartás, szolgálatkészség öregek és tehetetlenek iránt, békesség a gyermekek közt, az aranyszabály. («Tégy másokkal úgy, ahogy akarnád, hogy mások veled cselekedjenek.»)

A harmadik osztály tárgya: az iskola és a játszó vagy pihenő idő. Hűség, kitartás, mi módon válhatunk szolgálatkész emberekké? önuralom, előljáróság iránti tisztelet, becsületes játék, becsületes munka, vidámság, leveretés és balsiker esetén, békesség a játszótereken, együttes munkálkodás.

A negyedik osztályban: lakóhelyünk (falunk vagy városunk); az otthon, az iskola, nyilvános séta és játszóterek, tűzoltósági és rendőri teendők, közegészség (ivóvíz, utcaseprés, illemhelyek, élelem, piac stb), a népek önkormányzata, engedelmesség a város rendeletei iránt, loyalitás a város alkalmazottjai iránt, a városok egymásiránti jóakarata, hogyan szolgálhatjuk városunkat?

Az ötödik osztályban: polgártársaink kiváló tettei, rokonszenv, rettenthetlenség, bátorság a nehézségek legyőzésében, kitartás, önfeláldozás, becsületesség, élő hősök, mindennapi hősök, békehősök, szomszédságunkban, köztünk lévő hősök.

A hatodik osztály köre: hazánk, otthonunkhoz való hűség, az iskolához való ragaszkodás, barátok és szomszédok iránti hűség, városunk és államunk iránti hűség, nemzetünk iránti hűség, első telepesek, idegen szokások hazánkban, az «E pluribus unum», más nemzetekkel való barátság, hogyan szolgálhatjuk hazánkat?

A hetedik osztályban: az emberiség, mint egyetemes család, önuralom (pl. az amerikai indiánban), élc és humor (az írben), hűség (a zsidóban), a szép szeretete (az olaszban), a haza szeretete (a görögben), alaposság (a németben), ipar (a skandináv népekben), udvariasság (a franciában), a hágai békekonferenciák, a nemzetek jellemzetes tulajdonságai.*

A nyolcadik osztályban a tárgykör: győzelem szolgálatok árán, egymásra utaltságunk, a tüdővész elleni, a hamisítatlan élelmiszerekért, tiszta utcáért, jó kormányzatért való küzdelem, szolgálatra és szolgálatkészségre való nevelés, a nemzetek sorakozása, nemzeti zászlók, a háború erkölcsi helyettesítői, a kötelező nemzetközi döntőbíróságok, az egyesült világ.

Tanítsuk, hogy a nemzetek egyesülésére szükségünk van avégből, hogy az egyesült hadseregek együttesen küzdjenek a tüdővész, a korrupció, a gyikos alkohol ellen, hogy új keresztes hadjáratnak érkezett el az ideje és járjunk elől példaadóan. Egyesüljünk, hazánk tanítói, tanítványainknak a gonoszság, a betegség, a bűn legyőzésére való ösztönzésében. Kössük meg a nemzetünk iránti szolgálatkészségnek és az emberek iránti jóakaratnak eltéphetetlen szövetségét.

Budapest. *Rosenberg Auguszta.*

* Az amerikai államot alkotó sokféle bevándorolt nemzet jellemző vonásait ismerteti, hogy méltányosságot, testvéri érzést, amely a helyes megismerés és meghittségből fakad, fejlesszen a gyermekekben más nemzetek iránt. Ránk nézve nagy tanulságot rejt: sokféle nemzetiséglakta hazánkban.

SOPHIE GERMAIN.

(Első közlemény.)

Még nincsen száz éve, hogy meghalt, ismert kornak ismert emberei között élt s mégis alig tudunk egyéniségéről mást, mint amit ránk maradt munkáiból kiolvashatunk. Csak ötven évig felejtették el, — egy pillanat az emberiség életében, — de a históriának egy pillanatnyi szórakozottsága elég ahhoz, hogy ismeretlenséget borítson emberi lelkeknek csak a személyes érintkezés közvetlenségében megnyilatkozó szépségeire. Mert ötven év alatt eltűnik személyes környezetünk s a feledésbe követnek bennünket mindazok, akik elmondhatták volna, hogy multjuknak élő részei voltunk, akik beszélhettek volna annak a benső és mindenkiétől különböző lelki világnak közvetlen megnyilatkozásairól, mely azzá tesz bennünket, akik vagyunk s amelyen úgy sarjad a munkánk, születnek igazságkereső gondolataink, társadalom-formáló terveink vagy családunk bizalmas körére szorítkozó tevékenységünk, mint a gyümölcs a fán. És mindannyiszor, mikor egy gazdag, nemes lélek úgy tűnik el közülünk, hogy egyéniségének ebből a meleg alapanyagából nem marad számunkra más, mint amit odaszánt a közönség kutató szemei elé s mikor e ránk maradt szépségek mögött nem találjuk többé a kereső lelket, a lehetőségek ködébe mélyesztett aggodalmas tekintetet és nem látjuk születni sejtésekből a meggyőződést, akkor a legnagyobb emberi kincsből veszítettünk, mert elveszítettük egy igazságnak a gyökerét.

És az igazságnak ez az őszintébb, de haszontalanabb fele. Ezért töri magát utána oly kevéssé az emberiség: a haladás az

egyénből csak a termést aratja le. Az emberiség élni akar az igazságból s így neki az egyéni lélek fájáról leszakított és konzervált gyümölcs elég, nem kérdezi, honnan jött és hogyan született. De akik szeretik a valóságot magát, akik nemcsak élni akarnak, de tudni is akarják, hogy élnek, akik nemcsak használni, hanem ismerni is akarják az igazságot, — mert messze van a használás az ismerettől, az Életnek egész története van közöttük — azok meg fogják kérdezni a fát, honnan a gyümölcse, azoknak félöröm lesz a termés, ha nem látták csirázni, nőni és megérni, azoknak féligazság lesz a gondolat, melynek fejlődését nem kísérték figyelemmel attól a pillanattól fogva, melyben mint féltudatos hit hullott bele a lélek elevén talajába.

Sophie Germain igazságainak nehéz lesz visszaadnunk ezt az életet. Egy félszázados hallgatás sűrű párázatán át csak homályos körvonalaiban követhetjük munkás elméjének bátor mozdulatait és csak a megértő rokonérzés sugalmazását követve várhatjuk, hogy talán sikerül kitalálnunk valamit ennek a nagy útat megjárt léleknek bensőségeiből. Csak gyéren fönnmaradt rövid megjegyzések, levelezésének megőrzött töredékei lesznek segítségünkre, melyekből azonban félreismerhetlenül bontakozik ki a határozott erős személyiség, ki nagy munkaereje mellett odaadó jósággal van tele. Elszigetelten följegyzett apró epizódokon átvilágít egy-egy határozottabban nyilatkozó jellemvonás, ellenállhatatlan erős akarat, mikor életcéljáról van szó, mély és óvatos gyöngédség, mikor a másokon segítésre kerül a sor. Munkái erős logikára s amellett érzékeny elmére vallanak. Természettudományi és matematikai műveiben pompásan fegyelmezett értelem és mély tudományos érzék tanuságai lepnek meg bennünket. Filozófiai művében pedig emellett a lélekelemzés, a belső megfigyelés finomságaival s valóságos művészi érzék spontán megnyilatkozásaival találkozunk.

Mindezekért nehezen tűrte az elismerést. Sem beszélni, sem beszéltetni nem szeretett magáról. Jobban szeretett megfeledkezni a maga személyéről és szivesen vette, ha mások is megfeledkez-

tek róla; műveit a bennük rejlő igazságokért szerette és sohasem volt elnéző bírálójuk. Igaza volt. Megengedhette magának a nagyarányú erős lelkeknek e fényűzését, kiket félreismerhetlen belső értékeik mentenek föl attól, hogy személyük nyugtalan érvényesítésével foglalkozzanak, hogy tulajdonságaik hiú szemlélésében gyönyörködjenek, mert egyéniségük kifogyhatatlan gazdagságát tükrözi és visszhangozza úgyis egész környezetük. Sophie Germain a lelkek amaz öntudatlan arisztokráciájához tartozott, akik igazán erősek, tehát nem támadnak, hanem védnek; igazán nagyok, tehát nem fegyverekkel, hanem puszta létükkel érvényesülnek; igazán bátrak, tehát nem sértők, hanem jók; igazi alkotók, tehát elfeledhetik saját magukat, mi nem feledhetjük el őket.

A francia forradalom kitörése előtt, 1876-ban, Turgot visszavonulásának évében, *Ambroise-François Germain* és *Marie Madeleine Grugueln* házasságából született *Sophie Germain.* Nemzedékek óta tiszteletben álló jómódú család volt a *Germain*-eké s nem egy tagja vitt vezető szerepet abban a polgári osztályban, melyhez tartozott. Aranyművesek voltak és hagyományos volt a családban a liberális gondolkodás s a kultura tisztelete és gyakorlása. Sophie atyja, Páris követe a Tiers-État-ban, hol progressziv és demokratikus magatartást tanusított, részt vett az *États Generaux*-nak *Assemblée Constituante*-tá alakításában.

Sophiet őszinte, munkás, a pénzhajhászatban még el nem merült s a rangtisztelettől el nem vakított polgári osztály levegője fogadta. Gyermekségéről nagyon keveset tudunk. Később annyi komolysággal és egyszerűséggel jelentkező tehetségének első apró megnyilatkozásai, azok a maguk bájos ügyetlenségében oly sok igéretet tartalmazó apró jelek, melyeket a nagy munkára született gyermek minden gesztusában felfedez a figyelő rokonérzés, eltüntek nyomtalanul. Csak annyit tudunk, hogy a kis Sophie aggasztóan sokat tartózkodott atyja könyvtárában és kitaláljuk, hogy itt kellett átélnie első nagy benyomásait. Koraérett komoly gyermek volt s az 1789-iki emlékezetes esztendőben,

melynek mindenfelől kitörő mozgalmaiban sokan csak múló izgatottságot szerettek volna látni, a 13 éves Sophie hosszú életet s nagy kiterjeszkedést jósolt a kezdődő forrongásoknak. A külső izgalmaktól félő visszahúzódó természete vonta-e a könyvtári órák hosszas magányosságába, vagy az értelmi munka ellenállhatatlan kívánása tette-e elvonulttá, ne kérdezzük. Akik arra születtek, hogy valamikor, kifejlett lélekkel majd olyasmit pillantsanak meg, mit előttük még nem látott senki s utánuk megláthat minden nyitott elme, azoknál a keresés nyugtalan munkájának kívánása az elzárkózás kívánásával egy, mert ezek az emberek, még mikor látszólag másoktól tanulnak is, valójában csak saját maguktól tanulnak. Sohasem azt értik meg, amit mások gondoltak, hanem azt, amit e mások velük gondoltattak, mert az igazán alkotásra termettek még szerzett ismereteiket is maguk alkotják és első pillanattól kezdve más a históriájuk, mint a pusztán tanulóké.

A gyermek Sophie egy nap felnyitotta Montuela könyvét a matematika történetéről és Archimedes halálának leírására tévedt. A nagy Archimedesére, ki munkájában elmerülve nem tudott Szirakuza bevételéről addig, míg az ellenség lakásába nem tört és még akkor sem volt képes eléggé tudomásul venni a katasztrófát arra, hogy elmeneküljön. Minő igazságszolgáltatás lehetett ez a zárkózottságáért bizonyára sokat szenvedett gyermeknek. Lehet tehát munkába mélyedve meg nem hallani a körülöttünk forrongó események zaját és lehet oly parancsoló kívánsággal kémlelni az ismeretlent, hogy maga az életveszély se tudjon munkánktól eltántorítani.

De állítsuk-e Sophie Germain életrajzíróival, hogy ez az esemény határozta meg választását, ez tette egész életére a matematika munkásává? Valószínűleg mélyebben kell keresnünk Sophie Germain hivatását. Később látni fogjuk, hogy egész szellemi alkata az exakt tudományok felé vitte, de kell-e tovább mennünk illusztrációért mint annak megkérdezéséig, mért nyitotta fel a gyermek épen a matematika történetét, mért nem keresett könnyebb olvasmányokat s mért merítette épen ott s

nem az ily benyomásokat tán bővebben szolgáltató irodalomtörténetekben azt a döntő elhatározást, hogy munkásságát ennek a tudománynak fogja szentelni. Nem, Sophiet nem ez az olvasmány tette matematikussá, annak született, s ez az olvasmány egy nagy benyomáson keresztül csak értésére adta hivatását.

Megkezdődött az öntudatos, tervszerű munka. Magára hagyatva, mester nélkül, tankönyvek segítségével próbált behatolni a gyermekleány a matematikának, a természetleírás e pompás nyelvének útvesztőjébe. Hogy minő munkát kellett végeznie, hogy mennyi akaratra lehetett szüksége e munka megkezdéséhez s kitartó folytatásához, azt csak azok fogják megérteni, akik megpróbálták, mily nehéz hozzáférni még rendszeres vezetés mellett is a matematikai analizis igazi ismeretéhez. És Sophienek ilyen ismerethez kellett jutnia, a matematikának oly élő ismeretéhez, mely okoskodásaiban nemcsak kiszámítható formulasorozatot lát, hanem a természettől kikölcsönzött és eleven értelmi valóságokká tett, egymásba fonódó fogalmak szövevényét; neki a matematika oly ismeretéhez kellett jutnia, mely nem puszta szimbolum-játékot keres e tudományban, hanem fölfedezi alatta azt a gondolatjátékot magát, melynek ezek a szimbolumok csak közlésre való formái. Mert a matematikának is élő gondolkodás a talaja s akik ezt az életet nem találják a formulák mögött, azok sohasem fogják megérteni, mi az a matematikai alkotás. És mikor belépünk ennek a tudománynak a küszöbén, ennek az élő, de kifejezhetlen megértésnek a formulákkal való összeolvadásáért kell megharcolnunk előbb és sokszor végződik úgy a harc, hogy az elme a formákhoz tapad, megelégszik a belőlük nyert olcsó tájékozódással. De annak, aki nem tud lemondani arról a közvetlenebb s minden igaz megértés forrásául szolgáló gondolat-talajról, melynek élő termékeihez nehezen simulnak az eleinte csak kínosan kezelt formulák: mennyi végletekig vitt tévedésen, mennyi észrevétlen, de később bosszút álló ballépésen kell túlesnie, mennyi haszontalan kerülőt kell megtennie és hányszor kell mindezt újrakezdenie, ha avatott mester nélkül, saját erejéből akar bejutni a tiszta értelemnek e pompás biro-

dalmába. Aki ezen az úton nem hátrál meg, annak nagy igéreteket kell éreznie e küzdelmes munka mögött és ezen igéretek teljesedéséért oly erős akarattal kell küzdenie, mint aminővel küzdeni tudott Sophie Germain.

Pedig a munka belső nehézsége nem volt még elég; csakhamar szüleinek ellentállása tette próbára akaratát, kik féltették gyermekük egészségét s eltiltották a munkától. Sophie nem engedelmeskedett. Erre a szülők erőszakhoz fordultak. Fűtetlenül hagyták szobáját, ruháit elrejtették, hogy kénytelen legyen legalább az éjszakát ágyban tölteni. De a gyermek akarata erősebb volt minden erőszaknál. Mihelyt a család nyugalomra tért, felkelt s takarójába burkolózva dolgozott egész éjszakákon át. Szobája áthűlt, tintája megfagyott s nem egyszer találták még reggel is dideregve, félbetegen könyvei mellett. Ez több volt, mint gyermeki makacsság, ez az akarat nem született a megfékeztetésre. A szülők belátták, vagy legalább megérezték, hogy leányuk lelkében olyasmi dolgozik, ami erősebb a parancsnál és kényszerítésnél, hogy itt egy a maga útján járó egyéniséggel állnak szemben, amit nem lehet megtörni. Lemondtak tehát az ellenállásról és Sophie ezentúl háboríttatlanul engedte át magát tanulmányainak.

(Folytatjuk.)

Budapest. *Dienesné dr. Geiger Valéria.*

A GYERMEK ÉRDEKLŐDÉSE.*

Nem nagy multja van még a gyermekkel foglalkozó kísérleti tudománynak, vagyis: a pedológiának. A haladás útját követő, újabban fejlődő tudományok egyik zsenge hajtása ez, melynek kizárólagos tárgya és örök kútforrása: a gyermek.

Új és bátor tudomány a pedológia. Hivatva van ledönteni azon, hosszú évszázadokon keresztül érlelt fogalmat, mely szerint a gyermek nem egyéb, mint kicsinyített képmása a felnőtteknek, vagyis teste kicsinyben ugyanolyan, mint a felnőtteké, lelki világa pedig . . .

Vajjon mit is tudtak régebben a gyermek lelki világáról?

Egy, minimális képzet- és érzelemtartalommal bíró, tökéletlen emberléleknek gondolták, mely látszólagos fogyatékosságaival lépten-nyomon összeütközésbe került a felnőttekével és ezen látszólagos, fel nem fogott ellentéteket akarták mindenáron elsimítani: az elmélet pedagógusok és a könyv-pszichológusok. Ma azonban már megváltozott a felfogás ezen téren is. Már «felfedezték» a gyermeket. Értékelni kezdik a felnőttek a gyermeket a maga *gyermeki* mivoltában és eredetiségében is.

«Elismerjük ma már azt,** hogy a gyermek különbözik a felnőtt embertől nemcsak mennyiség, hanem minőség tekintetében is. Képességei folytonos fejlődésnek lévén kitéve, folytonosan változnak is. Sőt még az is valószinű, hogy a gyermek lelki

* A M. D. E. budapesti tanítónői szakosztályában tartott előadás.

** Dr. I. Yoteyko: Le programme de la Section pour d'Etude psichologique de l'Enfant.

élete más törvényeknek van alávetve, mint a felnőtt emberé. Nem csupán a psycho-genesis szempontjából, hanem a pedagógia szempontjából is kétszeresen érdekes és szükséges a gyermek szellemi tehetségeinek fejlődési fázisait megismernünk.»

Ezen oknál fogva napról-napra több híve, több lelkes úttörője és munkása akad a pedológia tudományának. Ezen nincs is csodálni való. A gyermektudomány számtalan szépsége, sok rejtett bája magával ragadja a velefoglalkozót, a hivatásos kutatót pedig valósággal fanatizálja.

Az embervirág-analízis a legszebb tudomány, mert benne a tudomány komolysága karöltve jár a szépség és ártatlanság bájával és mérhetetlen gyönyörűséget okoz mindazoknak, kik vele foglalkoznak.

A gyermektudomány azonban ma még csupán gyermekkorát éli. Egy-egy fénylő sugár jelzi általa a jövőnek hajnalhasadását. Ne várjunk tehát még tőle konkrét eredményeket!

Az idő és a tapasztalat, a kutató elmék érlelő megállapodása vannak hivatva a gyermektudomány terén végzett vizsgálatokat szentesíteni. S ez még sok év fáradságos munkája leend.

Ma még csak a folyamatban levő munkálatokról beszélhetünk és elhamarkodott dolog lenne a gyermektanulmányozás eddig elért eredményeit végleges megállapodásoknak tekinteni, melyek a gyakorlatba azonnal bevihetők.

Részleteiben igen gazdag és rendkívül változatos a pedológia. Jelentékeny vizsgálatokat és tudományos kutatásokat végeztek már a gyermek testi fejlődésére növekedésére, izomerejére, látására stb. vonatkozólag. (Anthropometriai vizsgálatok.) Kisérleti pszichológai vizsgálatokat végeztek már a gyermek emlékezőtehetségéről, figyelméről, appercepcióiról, színérzékéről stb. Újabban pedig már az eddig legkevésbé ismert téren is haladást tapasztalunk: kutatni kezdik a pszichológusok a gyermek érzelmi világát is. Ez kétségtelenül a legnehezebb feladatok egyike.

A Magyar Gyermektanulmányi Társaság nagyszabású adatgyűjtést végezett a legutóbbi időben a gyermek érzelmi világá-

nak egyik legkevésbé ismert, de egyszersmind legérdekesebb területén, a gyermek érdeklődésének megismerésére.

Mintegy 40,000 adat vár feldolgozásra, melynek eredménye majd jelentékenyen hozzá fog járulni a gyermek érdeklődésének pszichológiai magyarázatához.

Külföldi pszichológusok: Ofner, Lay, Shinn stb. könyveiben értékes adatokat találunk ezen lelki jelenségre vonatkozólag. Úttörő munka pedig e tárgyról, büszkén vallhatjuk, magyar író tollából került ki: «A gyermek érdeklődésének lélektana», Nagy Lászlótól.

Mindenki előtt ismeretes azon tény, hogy a gyermek rendkívül élénken érdeklődik minden dolog iránt, mi körülötte van, vagy történik. Már a 2—3 éves gyermek is folytonosan kérdezget, okát akarja tudni minden eseménynek, sőt nem tudván különbséget tenni a létező dolgok és az időben történő cselekedetek között, amazoknak épen úgy keresi az okait, mint az eseményeknek.

«Mama, mi ez? kérdi a két éves fiam.» «Ház.» «Miért ház?» hangzik az újabb kérdés. Erre már mindenesetre nehezebb a felelet, mint arra, ha azt kérdi a kis érdeklődő, hogy miért fut a ló?

A gyermeki érdeklődést igen sokáig értelmi működésnek tartották. Újabban azonban már tisztában vannak a pszichológusok azzal, hogy az érdeklődés csupán érzelmi jelenség. Bizonyítják ezt azon kísérletek, melyeket egészen kicsiny gyermekek végeztek. A 8—9 hónapos csecsemő érdeklődéssel fordul a feléje nyújtott játékszer felé, de csak azért, hogy azt azonnal szájához vigye. Azért érdekli őt a játékszer, mert azáltal a szopás kellemes érzését tudja önmagában felújítani.* A nagyobb gyermeket azok a dolgok érdeklik, melyek az ő mozgási ösztönét elégítik ki. Pl. a kis fiú érdeklődik a kocsi, ló, karika iránt. A kis leány az ugrókötél, a labda iránt érdeklődik. Később már kedvelik az elbeszéléseket, meséket, de főleg azok iránt érdeklőd-

* Nagy L.: A gyermek érdeklődésének lélektana.

nek, melyekben konkrét esetek, véghez vitt cselekedetek szerepelnek. Nem szereti a gyermek az elbeszélésben a leíró részleteket, hanem türelmetlenül várja az események továbbfejlődését. Képekben is azt szereti, melyen történik valami. Költeményben az elbeszélőt, eseményeset kedveli. Ezen jelenségek főleg azon korban nyilvánulnak, midőn a gyermek maga is szeret cselekedni, dolgozni, a 8—14 éves korhatár között. Ilyenkor a gyermek rajzol, épít, fúr, farag, homokot vagy agyagot gyúr és ezen tevékenységi érzelmeinek megnyilvánulása az ily tárgyú érdeklődés is. Érdekes kísérleteket végzett a gyermek olvasmányairól *Balthalon* tanár 1600 iskolásgyermeken. Az ő tapasztalatai szerint legjobban kedvelik a gyermekek a valószínű elbeszéléseket, kevésbé szeretik a költeményeket és a meséket. Sokkal inkább érdekli a gyermeket a történet, ha azt saját maga olvashatja, mintha azt elmondva vagy felolvasva hallja. Leginkább érdekli a gyermeket azon történet, mely gyermekekről szól, kevesebb gyermeket érdekel a felnőttekről szóló elbeszélés és 100 gyermek közül 28-an szeretnek állattörténeteket olvasni. Általában a hosszú történeteket kedvelik a gyermekek, a rövid elbeszéléseket csak kevesen szeretik.

Nagy László a gyermeki érdeklődés fejlődésének következő o kozatait állapította meg: 1. *Az érzéki érdeklődés*, mely a gyermek életének első hónapjaiban már határozottan jelentkezik. A csecsemő eleinte a fény, a napfény, a tárgyak csillogása és az élénk színek iránt érdeklődik. Majd fokozatosan lép fel a gyermekeknél a hangok iránt való érdeklődés. A tapintásérzetek iránt később érdeklődik a gyermek, míg a különböző ízek és édességek iránt csak a 22. hónap táján [? *Szerk.*] kezd érdeklődni.

2. *A szubjektív érdeklődés.* Két éves koron túl a gyermek már a puszta érzéki benyomásokon kívül a tárgyak iránt is érdeklődik. Azonban jellemző sajátsága az érdeklődés ezen fokozatának az, hogy a gyermek nem a tárgyakért önmagukért érdeklődik, hanem csupán azon viszonynál fogva, amelyben a tárgyak a gyermek «én»-jéhez állanak. Érdekli ekkor a gyer-

meket a lehasított faág, mert abból ostort lehet csinálni, a rongydarabok érdeklik a kis leányt, mert azokból babaruhát, takarót készíthet.

3. *Az objektív érdeklődés időszaka* körülbelül a gyermeknek 7—10 éves korára esik. A gyermek ezen korban nem a szimbolikus előnyeiért kedveli már a tárgyakat, hanem mindinkább közeledik a reális érték megbecsüléséhez. Ekkor érdeklik a gyakorlatias tevékenységek. Ha gépet lát, szeretné mozgásba hozni, a lovat hajtani akarja, késsel, fúróval, ollóval szeret fúrni-faragni.

4. *Az állandó érdeklődés.* Ez kisebb-nagyobb mértékben minden gyermeknél mutatkozik a 10—15 éves korban. Valamely meghatározott dolog iránt érdeklődik ekkor a gyermek, pl. lovaglás, vadászat, bélyeggyűjtés, rovargyűjtés, zene, rajzolás stb. Az érdeklődésnek ezen fejlődési fokozata igen lényeges szerepet játszik a gyermek jellemének későbbi kialakulásában, mert valamely dolog iránt való állandó érdeklődésből válhatnak ki később az emberi szenvedélyek, melyek gyakran döntő hatással bírnak az akaratra is.

5. *A logikai érdeklődés foka.* Ez az érdeklődés fejlődésének legmagasabb fokozata. Rendszerint a serdült és ifjú korban fejlődik ki és abban áll, hogy az ifjú a személyek, tárgyak és jelenségek *eszmei* tartalma, a tapasztalatok benső összefüggése iránt érdeklődik. Az érdeklődés fázisainak pontos megállapítására szolgálnak még ezen kívül Stanley Hall, Woods Hutchinson és mások kutatásai.

Stanley H. szerint 12 fejlődési fokot lehet a gyermekben és az egyénben megkülönböztetni aszerint, amint különböző fejlődési stádiumokban az érdeklődés minő tárgykör felé vonzotta az egyént.

Ezen érdeklődési fokozatok a következők: 1. Az érzéklések felébredése, gyönyörködés a fényben, hangban. Ez általános jelenség minden kicsiny gyermeknél. 2. Érdeklődés a beszéd iránt. 3. Mászkálás. 4. Állatokkal való foglalkozás, építés. 5. Érdeklődés a vadászat, a háború iránt. 6. Földmívelés, kertészettel

való foglalkozás. 7. Vándorlás, utazás iránti érdeklődés. 8. Rajzolás, írás iránt való érdeklődés. 7. Gyűjtő szenvedély különféle vagy egyazon fajtájú tárgyak gyüjtésére. 10. Kereskedelem iránt való érdeklődés, cserélés, adás-vevés. 11. Szociátis érdeklődés: egyesületek, körök alakítása, érzék a jog és a szabály iránt. 12. Metafizikai és spekulativ érdeklődés.

Lényegileg ugyanilyen a *Ferrière*-féle érdeklődési fokozat is. Ő csupán részletezi és korhatárokba foglalja az imént elmondott, összefoglaló érdeklődési tárgycsoportokat.

Ferrière szerint 6—9 évig van a közvetlen érdeklődés kora. A gyermek ekkor minden dolog iránt érdeklődik, mely tőle indul ki és nála végződik. Az ő kis egyénisége képezi érdeklődésének középpontját. Majdnem kizárólag csak azon dolgok iránt érdeklődik, melyek körülötte vannak, vagy a jelenben történnek. Az élő lények közül elsősorban a gyermekek érdeklik, azután az állatok. A felnőttek csak akkor érdeklik, ha gondozzák őt vagy foglalkoznak vele.

Ezen korban jobban szeret cselekedni, mint látni és jobban szeret látni, mint hallani. Szereti azt, ami hasznos, de csak oly mértékben, a mint fel tudja fogni a dolog hasznosságát önmagára nézve. A mozgó tárgyak és a természeti jelenségek okai és közvetlen hatásai iránt is érdeklődik.

Sajátságos, hogy az érdeklődés ezen fokozatai, melyek a gyermekkor elején szerepelnek, többé-kevésbé minden életkorban még később is előfordulnak.

Az érdeklődés második fokozata bizonyos meghatározott, konkrét dolgok iránt való érdeklődés, mely leginkább a 10—12 éves gyermekeknél tapasztalható. Megtartva továbbra is az elébb felsorolt érdeklődési központokat, lassankint kezd kidomborodni a 10 éves gyermeknél az érdeklődés oly emberek iránt is, kik régebben éltek vagy akik más vidéken laknak. *Ez a történeti elbeszélések kora.* Ekkor olvassa a gyermek szívesen az útleírásokat, kalandos, hősi, regényes vagy érdekes történeteket, melyekben sok a cselekvés.

Az érdeklődés harmadik fokozata az, midőn a gyermek

az egyszerűbb, elvont dolgok iránt is kezd érdeklődni. Ezen érdeklődés leginkább a 13—15 éves korban mutatkozik. A fejlődő gyermek érdeklődése lassan-lassan elterelődik a konkrét dolgok fogalomköréből, nem csupán az érdekli őt, ami látható, vagy megtapintható. Gondolatai egyszerre az elvont dolgok felé szállnak. Kezdi jól megérteni és felfogni a rendszeres ismeretek szükséges voltát, a tudomány értékét. A nyelvtanulásban kezdi felfogni a nyelvtan szükségességét, más tudományokban az osztályozás és a felosztások jelentőségét. A földrajz tanulásánál kezdi megérteni az összefüggést egy ország földrajzi hosszúsága és szélessége, továbbá annak növényzete között, a kereskedelem és az ország lakosságának jelleme között stb.

Az érdeklődés negyedik fokozatának tekinthető az, midőn a gyermek összetettebb elvont dolgok iránt is érdeklődik. Ezen érdeklődés a 16—18 éves gyermek-ifjúnál tapasztalható. Ekkor kezd érdeklődni a biológiai jelenségek iránt, továbbá a pszichológia, a szociológia, filozófia és a vallás tanai iránt. Meg kell azonban jegyezni, hogy nem minden serdülő gyermek jut el az érdeklődésnek ezen negyedik fokozatáig, hanem csak az előbbiekig, sőt sok gyermek megállapodik már a második fokozatnál is.

Végül meg kell emlékeznem a gyermeki érdeklődés egyik magasabbrendű nyilvánulásáról: *az esztétikai érdeklődésről.*

A gyermek határozott érdeklődést mutat a természeti szép iránt, sőt a művészi szép iránt is.

Erre vonatkozó kísérleteim, melyeket 9—16 éves gyermekeken végeztem, azt bizonyítják, hogy a gyermek ezen korhatár között érdeklődést mutat a költészet termékei iránt is. Az esztétikai érdeklődés motivumai a gyermeknél négyfélék lehetnek: 1. Értelmi motivumok. 2. Szubjektív érzelmek. 3. Szuggesztiv érzelmek. 4. Ösztönszerű érzelmek. Ezen motivumok a gyermekkor különböző szakaszaiban változnak. Az ösztönszerű érzelmek, mint alsóbbrendű tetszési motivumok, leginkább a kicsinyeknél tapasztalhatók. Tetszik nekik a költemény, mert szép. Tetszésüknek okát adni ekkor még nem tudják. A 10 éves kortól felfelé kevésbé szerepelnek az ösztönszerű motivumok.

A szuggesztiv érzelmek a 10 éves kortól kezdve állandóan szerepelnek a gyermeknél, mint az esztétikai érdeklődés motivumai.

Az egyik kis leány pl. ezt írja: «Nekem tetszik ez a költemény, mert Arany János írta s nekem Arany kedvenc költőm s ha a vers nem is volna szép, nekem tetszene.» Ebben világosan láthatjuk a szuggesztiót. A szubjektiv érzelmek is nagy mértékben szerepelnek az esztétikai érdeklődés motivumai gyanánt.

Egy 13 éves kis leány ezt mondja: «Azért tetszik nekem ez a költemény, mert szánalmat érzek a szegény özvegy iránt, kinek férje a haza védelmében esett el és neveletlen gyermekeket hagyott hátra».

A 14—15 éves gyermekek válaszaiban már értelmi motivumok szerepelnek túlnyomóan. «Tetszik benne a komoly, bánatos hang, melyen a költő megszólal.» «Tetszik, mert könnyen érthető, ellentétben a mai költők verseivel.» «Tetszik a szép nyelvezet, tetszenek a hasonlatok és a szóismétlések.»

A 16 éves gyermekeknél már túlnyomóan értelmi motivumokat tapasztaltam, vagyis e korban már meglátják a költeményekben az esztétikai szépet és ezért érdeklik őket a költemények.

Összefoglalva tehát a különféle vizsgálatok eredményeit, láthatjuk, hogy 1. Az érdeklődés igen fontos szerepet játszik a gyermek lelki életében, mert mint érzelem, erős és tettre, elhatározásra bírja reá a gyermekeket. 2. A gyermek érdeklődése nem állandó és változatlan lelki jelenség, hanem az életkor szerint folytonos változásnak és fejlődésnek van kitéve, épen ezért különösen a tanítás szempontjából nagyon szükséges és fontos, hogy megismerjük a gyermek érdeklődésének tárgykörét és az érdeklődés motivumait. Az érdeklődés tárgyköreihez alkalmazott tanítás lehet csak a gyermeknek kedves és érdekes, az érdeklődés érzelmétől kísért fogalomszerzés pedig maradandó ismereteket nyújt a gyermeknek.

Budapest. *Martos Ágostné.*

A FRANCIA LEÁNYKÖZÉPISKOLÁK.*

Párisi tanulmányévem alatt szerzett pedagógiai tapasztalataim kizárólag a leányiskolákra vonatkoznak, de ott a legalsó lépcsőfoktól, a mi gyermekkertünknek megfelelő *école maternelle*-től fel a legmagasabb lépcsőfokig, a nálunk nem létező *Ecole normale secondaire* des jeunes filles-ig, azaz középiskolai tanítónőképzőig, mindent megtekintettem.

Mindezen iskolákban szerzett összbenyomásom az volt, hogy ez a tanítás, ez a nevelés a nemzet vérmérsékletéből, gondolkozásmódjából, jelleméből, társadalmi viszonyaiból folyik és mint ilyen, épen ez a nevelés felel meg ennek a nemzetnek. Szemükre vetik a franciáknak és ők maguk is panaszkodnak arról, hogy a külföldet nem eléggé ismerik és annak vívmányaitól, mint elszigeteltek, elesnek. Van valami a dologban, de a kár elenyésző ahhoz az előnyhöz képest, amelyet nékik az a körülmény biztosít, hogy tanítási és nevelési rendszerüket — a csekély idegen befolyást leszámítva — az ő nemzeti jellemük és szükségletük teremtette meg.

A francia leányiskolák szervezetében mindenekelőtt két dolog tünik fel. Az első az, hogy a leányok tanítása, nevelése, *teljesen a nők kezében* van. Az iskola élén — legyen az állami vagy városi, elemi vagy középiskola — mindig nő, a *directrice* áll.

* Szerző, Beller Ilona k. a. az egész 1908—1909. tanévet Párisban töltötte s az irodalmi tanulmányokon kívül az iskolák szervezetéről is alapos tájékozást volt alkalma szereznie. Itt közölt dolgozatát felolvasta a soproni m. kir. állami felsőbb leányiskola tanári testületének módszeres értekezletén.

Az alkalmazott tanerők is nők: a középiskolákban, azaz lycéekben, vannak tanárok, de ez kivételes, a tanterv is erre vonatkozólag így szól: «Főiskolai és középiskolai tanárok is megbízhatók tanítással». A rendes tanárok nők. A sèvres-i középiskolai tanítónőképző e tekintetben kivétel: többnyire a Sorbonne tanárai járnak oda ki és talán csak a nyelvtanítás szorult a nők kezére. A franciák, úgy látszik, azt tartják helyesnek, hogy a leányokat nők tanítsák. De az elemi iskoláknál van ennek a körülménynek egyéb oka is. Ott lehet, hogy maholnap a fiúknál is nőket kell majd alkalmazniok, mert kevesen mennek a tanítói pályára. Ennek oka, hogy mig régebben 10 esztendei tanítóskodás a katonai kötelezettség öt nehéz esztendeje alól felmentett, ma, az általános és egyforma hadkötelezettség két esztendeje alól, ez a pálya sem menti fel többé az embert.

A második dolog, ami feltűnik az, hogy a tanerőket az állam akár a saját iskoláiban, akár egyebütt készült növendékek *legjavából* veszi. Valamire való képesítéshez nehéz vizsgálatok alapján jutnak a jelöltek és aki e vizsgálatokat közepesen nem tette le, nem kap oklevelet. Alkalmam lesz ezt a középiskolákat illetőleg bővebben kifejtenem.

A francia leányközépiskola, az ú. n. lycée de jeunes filles, a mi középiskolai jelleggel bíró felsőbb leányiskolánktól lényegesen különbözik. A tanítás öt évi időtartamból áll, a gyermekek 12 éves korukban kerülnek ide és 17 éves korukban hagyják el az intézetet.

Ez a középiskolai tanítás két részre oszlik. Az *első időszak* három esztendeig tart; itt minden gyermekre kötelező tanítási anyagról van szó, hogy a növendékek, akik 15 éves korukban családjukba visszatérnek, ne hagyják el az iskolát anélkül, hogy a tanításból igazi hasznot ne merítettek volna. E három év végén bizonyítványt is kapnak.

A *második időszak*ban, ahol a fiatal leányok magasabb műveltségre tesznek szert, a fő irodalmi és természettudományi tárgyak kötelezők, de ezeken kívül vannak e szakokból fakultativ órák is. Az órarend megengedi, hogy a növendék az összes

órákon résztvehessen, de szabadságában áll tehetsége és kívánsága szerint vagy az irodalmi szak fakultativ óráit, vagy a természettudományokéit választani. Az ötödik esztendő végén oklevelet kapnak a növendékek, ha a vizsgálatot sikerrel tették le. Néha még egy hatodik évfolyamot is csatolnak az előbbiekhez: e tanfolyam célja a növendékeket szakiskolákra és meghatározott pályákra előkészíteni.

A lycée első osztályába felvételi vizsgálat alapján kerülnek a növendékek. E vizsgálat szóbeli és a középfokú elemi iskolák tananyagára vonatkozik. A lycée egyik osztályából a másikba szintén vizsgálat alapján lépnek fel. A harmadik esztendő végén a tanügyi kerület kiküldöttjének elnöklete alatt folyik a vizsgálat, mely szintén szóbeli. A növendékek dolgozatai is a vizsgálati teremben vannak, hasonlóképpen egész évben szerzett jegyeikről is tudomást szerez a bizottság. Egyebekben a felelet határozó.

A felsőbb osztályokban a növendékek vagy pusztán magasabb műveltségre akarnak szert tenni, vagy a «diplôme de fin d'études» című oklevelet szerzik meg. A vizsgálat a negyedik és ötödik osztály tananyagára vonatkozik, írásbeli és szóbeli és meghatározott bizottság előtt folyik. Az írásbeli vizsgálaton van egy irodalmi, egy természettudományi tétel, egy fordítás idegen nyelvből franciára és egy rövid dolgozat az idegen nyelvben. Ez utóbbinál a növendékek használhatnak szótárt, de tisztára az illető nyelvben irottat, fordítás nélkülit. Minden írásbeli dolgozat 3—3 óráig tart. A szóbeli vizsgálaton is igen fontos az idegen nyelv. Ujságból vagy regényből olvastatnak egy részt. A jelölt azt saját szavaival elmondja, megmagyarázza. Ezenkívül a tanterv által meghatározott írók műveiből egy részt lefordítanak és megadják hozzá az irodalomtörténeti magyarázatot.

Azért időztem kissé hosszasabban ezen vizsgálatnál, mert ez a növendékeknek bizonyos jogokat biztosít, minthogy az ú. n. brevet supérieur-rel, avagy a fiúk baccalauréat-jával egyértékű. Körülbelül a mi elemi iskolai tanítónői oklevelünknek felel meg.

A francia leányközépiskolákba a növendékek később, tehát érettebb korban kerülnek be és minthogy később, 17—18 év körül hagyják is el az intézetet: a tananyag ennek megfelelőleg bővebb is. Nem akarok részletekbe bocsátkozni; a magammal hozott programm, azaz tanterv, ez iránt bő felvilágosítást ad. Meglepő azonban, hogy minden osztályban kevesebb az órák száma, mint nálunk a megfelelő, hasonló korú növendékek osztályában. Egy kis táblázatot állítottam itt össze.

A francia lycée I. osztályos, 12 éves növendékének $20^1/_2$ órája van; a mi felsőbb leányiskolánk megfelelő III. osztályában szintén rendesen 12 éves növendéknek 28 órát kell egy héten az iskolában ülnie.

Náluk II. o. 13 éves $20^1/_2$ óra; III. o. 14 éves 21 óra; IV. o. 15 éves $14+10^1/_2$ óra, fakultativ = $24^1/_2$ óra; V. o. 16 éves $14^1/_2+10^1/_2$ fakultativ = 25 óra: nálunk IV. o. 13 éves 28 óra; V. o. 14 éves 28 óra; VI. o. 15 éves 28 óra.

E különbségnek első oka az, hogy nálunk, mint a német leányközépiskolákban, két idegen nyelv kötelező, nálunk a német és francia, a németeknél pedig a francia és angol nyelv. A franciáknál tetszésszerint választhatja a növendék a németet vagy az angolt. Ha azonban nálunk a második idegen nyelvre számított négy órát le is vonjuk, a mi növendékeinknek még mindig több órájuk van egy-egy megfelelő osztályban.

A tanítás a francia életviszonyoknak megfelelőleg mind a három iskolában, ahol voltam, $^1/_2$9 órakor kezdődött, tartott d. e. $^1/_2$12-ig, délután pedig $^1/_2$2-től $^1/_2$4-ig, $^1/_2$5-ig, az osztályok szerint. Az egyes órák között ott is pihenőt tartanak! A lycée Victor Hugo órarendjét lemásoltam; sehol nyomtatott órarenddel nem szolgálhattak nékem. A tanári szobában levő írott órarendet bocsátották rendelkezésemre, hogy helyben leírhassam.

A párizsi tankerület vice-rektorának engedélyével meglátogattam a lycée Fénelon-t, a lycée Victor Hugo-t és a versailles-i lycée-t. Nem volt arra időm, hogy az iskolákat rendszeresen, huzamosabb ideig látogassam. Különösebben érdeklődtem a francia nyelv — ennek keretében az írásbeli dolgozatok — az idegen

nyelv, az erkölcstan, a tornatanítás és a versailles-i lycéeben a háztartási tanfolyam iránt.

Az anyanyelv tanítását illetőleg idézem 1897-ik tantervmegállapító bizottság utasításait. «Szerintünk — mondja az előadó — a francia nyelv és irodalom tanításának központja az irodalmi művek tanulmányozása. Minden arra támaszkodik és oda vezet. Ez egyszersmind egyike az iskola legjobb nevelési eszközeinek. Az explications de textes, azaz olvasmánytárgyalás, minden esztendő tantervében szerepel . . ., ez arra emlékeztet, hogy ha nem támaszkodunk a szöveg pontos, részletes ismeretére, minden fejtegetés csak hiábavaló frázis, közhely, ismétlés. Arra kell szoktatni a növendékeket, hogy mindig közvetlenül a szöveghez forduljanak. A szómagyarázatokat és irodalmi magyarázatokat állandóan meg kell adnunk, mert ezek a növendék elméjét szabatosságra szoktatják stb. Elhagyjuk a tantervből az eddig szereplő elvont tanításokat: stilisztikai szabályok, írásművek fajai stb. Az olvasmányok magyarázata, az írásbeli dolgozatok javítása elég előretorikát foglalnak magukban».

Amit a francia nyelv tanításában tapasztaltam, erre az utasításra épül fel. Egyáltalán az école maternelletől, alsó-, közép- és felsőfokú elemi iskolákon, középiskolákon, a sèvres-i tanítónőképzőn keresztül fel az egyetemig, az anyanyelvet illetőleg nem tanítanak egyebet, mint a francia nyelvet jól megérteni és a lehető legjobban alkalmazni. Nincs az a magántanulás, kutatás, szótár, fordítási gyakorlat, amely az idegenajkúval jobban megértetné a francia nyelvet, mint az a francia óra, amelyet nem neki, hanem a francia növendéknek szántak, legyen az elemi iskolai tanuló vagy egyetemi hallgató. Szómagyarázat van mindenütt: milyen az a tárgy, amelyre ez a szó vonatkozik, miből áll ez, vagy az a cselekvés, milyen szónak van emehhez hasonló értelme és tovább, egy nagyobb egészről szólva: mit jelent ez a mondat, hogyan fejezhetnők ki másképp ezt a gondolatot? A definiciók folytonossága logikára, gondolataik szabatos kifejezésére szoktatja a növendékeket.

Talán furcsa annyira kiemelnem ezt a szómagyarázatot.

A nyelvtanár szemében ezen kérdés vitatása meghaladott álláspont. De igazán tetszett, hogy a magasabb osztályokban, hol talán kicsinyesnek is látszik, a francia nyelvtanár nem tartotta annak és még a közismert szavaknál sem átallotta arról meggyőződni, vajjon növendékei jól értették-e meg azokat.

Nagy segítségére van a tanárnak e munkájában a szótár használata. A francia növendék állandóan használja a híres kis Larousse-t, anyanyelvén írott szótárát, ahol olvasmányaiban előforduló ismeretlen szavak, kifejezések magyarázatát megleli. És itt meg kell állnom. Anyanyelven írott szótár! Ez hiányzik nem egyszer növendékeinknek. A gyermek a mondat értelméből eltalálja egy-egy ritkábban használt szó megközelítő jelentését, de annak valódi értelmével nincs tisztában. És tovább olvas egy zavaros fogalmat helyezve el agyában, egy hasznavehetetlen szóval szaporítva szókincsét.

A lycée Fénelonban a II. o.-ban jelen voltam Racine Iphigéniájának tárgyalásánál. A növendékek 13—14 évesek, tehát a mi IV. osztálybeli növendékeinknek felelnek meg. (Az I. o.-ban a Cid-et olvassák.) Itt is megvolt a rendes szómagyarázat és a képes kifejezések értelmezése. Például: az artifice szónál levezették a melléknevet és azt értelmezték, t. i. hogy kit nevezünk fortélyosnak. Azt, aki a körülményeket a maga javára tudja fordítani.

A növendékek a felvonásokat otthon előre olvasták és a nehezebb szó és stilisztikai magyarázatokon kívül, ők maguk találták fel mindazt, a mi a szereplők jellemére és érzésére fontos. A tanítónő csak vezeti, irányítja őket a keresésben és az általános igazságokig emeli gondolkozásukat. Önálló munka és önálló itélet eredménye az egész tárgyalás.

A nyelvtan tanítása elképzelhető, hogy nagy tért kell hogy elfoglaljon addig, amig a helyesírás egyszerűsítésébe a Halhatatlanok nem mennek bele. A IV. osztályban nyelvtörténetet tanulnak, az V. osztályban a grammatika végleg elmarad.

Sopron. *Beller Ilona.*

(Folytatjuk.)

A BRÜSSZELI NŐIPAROKTATÁS.

A mult tanév vége felé Brüsszelbe utaztam, hol «Víg Albert iparoktatási főigazgató úr» szíves ajánlata folytán Jean Stewens úrnak a brüsseli iparoktatás igazgatójának engedélyével, az ottani iparoktatást tanulmányozhattam. Stewens igazgató úr nagy előzékenységgel fogadott és hogy az ott töltendő időmet minél jobban kihasználhassam, oly szíves volt, hogy részemre a legtanulságosabb iskolákat kijelölte.

Brüsszelben az jellemzi az ipariskolai oktatást, hogy a legszervesebben kapcsolódik az élethez és merőben gyakorlatias célt szolgál. Szervezetük sokban különbözik a mienktől. Különösen feltűnt, hogy majdnem minden ipariskolához háztartási iskola van kapcsolva. A legrégibb és legmintaszerűbb iskola a «Bischoffsheim»-i, mely alapítójától nyerte nevét. Ez az iskola most már községi, de állami felügyelet alatt áll. Az iskolának kétféle tanfolyama van, különböző szakcsoportokkal, melyek tanítási ideje három vagy négy évre terjed.

Az első tanfolyamra elemi iskolát végzett 12 éves leányokat vesznek fel. E tanfolyam célja az elemi iskolai ismeretek kibővítése, a szükséges kézimunkák és háztartási ismeretek megtanítása. Tantárgyai: francia és flamand nyelvtan, számtan, földrajz, történelem, természetrajz, egészségtan, háztartástan, szépírás, rajz, ének, torna és főzés.

A második tanfolyamra a mi polgári iskolánkkal egyértékű iskolát végzett 14 éves leányokat vesznek föl. Ez a tanfolyam különböző szakcsoportokra oszlik, úgymint: kereskedelmi ismeretek, gép- és gyorsírás, ruhamosás, fehérvarrás és fehérhimzés,

divatárú, művirágok készítése, szabadkézi rajz — természet és domborművek után — festés üvegre, porcellánra és szövetre, műhímzés és batik munkák. Ott olyan a beosztás, hogy délelőtt kerülnek sorra a gyakorlati tantárgyak, míg az elméleti tárgyaknak a délutánt jelölték ki. Nagy súlyt fektetnek a rajz tanítására. E tárgy minden növendékre kötelező, bármely szakmát választja. A rajztanárok száma öt. Hárman tanítják a szabadkézi rajzot, egy az iparművészeti tervezést, egy az üveg, porcellán, szövet és legyezőre való festést. A Bischoffsheim-i iskola az egyetlen, melynek saját helyiségeiben, a porcellán festéshez szükséges égető kemence is van. Leglátogatottabb a ruhavarró szakosztály. 341 növendék közül 175 választotta e szakmát, mely öt rendes és két segédtanítónő vezetése alatt áll. Ott egy tanítónőnek 24 növendéknél többet nem szabad tanítani. Legkevésbbé látogatott a műhímzési szakosztály, hol izlésesen összeállított dekorativ munkákon dolgoztak, melyek leginkább a lakás díszítésére valók voltak. Csak 16 növendéke volt e szakosztálynak, melyet egy tanítónő vezetett. A művirágok készítésétől kezdetben idegenkedett a közönség, de most már ez a szakosztály is fellendült. Nagy érdeme van ebben egy kereskedőnek is, ki az iskolával oly módon lépett összeköttetésbe, hogy a művirág készítéséhez szükséges anyagot olcsón szállítja, és a kész virágokat értékesíti. A virágokat oly művészien készítik, hogy az idegen ipart most már majdnem kiszorították és a végzett növendékek igen jó keresettel biztosítják megélhetésüket.

A ruhavarró osztály fejlődése is érdekes. Kezdetben varrónőkre bízták ezen osztály vezetését, kik ugyan ügyes munkásnők voltak, de sem kellő műveltségük, sem pedagógiai tudásuk nem volt. Magánosoktól elvállalt munkájukat a növendékekkel végeztették; és ha ezek nem voltak elég ügyesek, munkásnőket hoztak magukkal. A tanítást rendetlenül és felületesen végezték és iskola tekintélyét rontották, mert műhely színvonalára süllyesztették. Most már régóta csak okleveles tanítónőket nevezenek ki e szakmára is és több év óta az iskola maga neveli

tanítónőit, kik a rendes tanfolyamokon kívül, tanítónői tanfolyamot is végeznek. Azon növendékek pedig, kik szalónt akarnak nyitni, még néhány évi műhelymunkára utasíttatnak. Ami a ruhavarrás módszeres tanítását illeti, a következőket tapasztaltam. Minden évfolyam növendékeit külön csoportokba tanítják, azaz a 2—3. osztályba csak oly növendéket vesznek fel, ki az 1—2. osztályt eredménnyel végezte. Az első évben csak különböző gyermekruhákat varrnak, a második évben maguknak és hozzátartozóiknak varrnak egyszerűbb ruhadarabokat a növendékek. A harmadik évben nehezebb ruhákat és egyszerűbb kabátokat, csak a negyedik évben varrhatnak már tetszésük és tudásuk szerint minden modelle után.

Ez alkalommal is a tanítónő, különös tekintettel a növendék családi és vagyoni viszonyaira, olyan ruhákat enged választani, melyen a leányok minél korábban megszokják a viszonyaikhoz való alkalmazkodást és a felesleges fényűzés és pazarlás kerülését. A szabásrajz tanítása párhuzamosan halad a ruhavarrás tanításával, módszere teljesen a tanítónő tetszésétől és tudásától függ. Azonkívül hetenként egy délelőtt, a tanítónő által kiválasztott divatkép után, a növendék babán, mousselinből vagy papirosból a ruha felét elkészítik és ennek kapcsán a jövő órára elegendő otthoni feladatot kapnak. A szabásminták készítését is már az első évben kezdik tanítani úgy, hogy a negyedik évben bármely nehéz divatkép után is képesek szabásmintát készíteni.

A Bischoffsheim-i ipariskola 1865-ben 12 növendékkel kezdette működését, míg most az 1909/10. tanévben már 341 növendéke volt. Akkor az évi tandíj csak 60 frt volt, most már 120 frt, melyet három részletben előre fizetnek a növendékek; vannak ösztöndíjas és tandíjmentes növendékek is. A legkitünőbb növendékek pedig év végével, vagy a tandíjjal felérő ösztöndíjat, könyveket, gépet vagy más tanuló eszközöket kapnak jutalmul.

Mintaszerű még Brüsszelben a *Paulai Szent Vince nővérek* iskolája, melyben szintén nagy gondot fordítanak a szabadkézi rajz tanítására. Itt is remek fehérneműt és igen izléses ruhákat

varrattak. Többek között egy terítőt is mutattak, mely a brüsszeli kiállításon elismerésben részesült. A terítő mindazon munkamintákból volt összeállítva, melyek a fehérnemű varrásához és díszítéséhez tartoznak. A sok apró részt horgolás egyesítette egésszé.

A brüsszeli *háztartási* iskolák az iparos és munkás emberek viszonyait tartják szem előtt. Azért az az egyszerű és takarékos főzés, fehérnemű és ruhavarrás, javítás és átalakítás, mosás, vasalás és takarítás tanítására törekszenek. Több ilyen iskola között a leakeni tűnt fel leginkább. Igen kedves látvány volt ezen háztartási iskolában, midőn a 12—13 éves leánykák, facipőkben, egyszerű, de tiszta és csinos ruhákban, nagy buzgalommal mostak, vasaltak, főztek, takarítottak.

A növendékek mindig hatos csoportokba beosztva, váltakozva tanulják a legkomolyabb gyakorlattal párosult háztartási munkákat. Ez iskolákra igazán elmondhatjuk, hogy az életnek nevelnek. Távol van tőlük a «látszatra» törekvés, mely nálunk fájdalom, gyakran kerékkötője az igazi haladásnak.

Budapest.

Pittoni Bianka.

SCHWARCZEL ADÉL.

1851—1912.

Aki egész szívét, egész lelkét viszi a nevelés és tanítás mezejére s minden gondolatával, szívének a legmelegebb érzelmeivel annak él: az megérdemli, hogy midőn e nagy szív, e nagy lélek nem küzd már «e földi téreken»: a szeretet fáklyáját meggyújtva, bevilágítsuk munkás, hasznos életének ösvényeit.

Hadd lángoljon e fáklya, hadd vessen minél tovább olyan életre világot, mely példányképe lehet mindazoknak, akik a nevelés és tanítás szent ösvényein keresik az igazságot, munkaszeretetük kielégítését s akik, mint ő az örök szépnek, az örök jónak a munkásai.

Schwarczel Adél a kolozsvári róm. kath. elemi leányiskola igazgatónője a magyar nemzeti nőnevelésnek valóban hivatott munkása volt.

Csaknem 38 éven át hordozta ő a nevelés- és oktatás világító szövétnekét, szeretettel és türelemmel vezetve a gyermeket nemcsak az ismeretek világába, de az igazság és boldogulás ösvényére is. Mert *erkölcsileg* ép oly kiváló tapintattal tudott hatni a gyermek lelkére, mint amilyen kitünő érzéke volt ahoz, hogy az együgyű kis lelkekből hogyan váltsa ki az okos gondolatokat s hogyan vezesse minél könnyebb módon e gyönge, kis szellemi erőket az ismeretek látszólag bonyolult útain.

Így hát nem elfogultság adja kezembe a tollat, hanem az ügy és igazságszeretet. Ügyszeretet, mert az ő nemes példáján sokan okulhatnak; igazságszeretet, mert, aki a kezdet nehézsé-

geit legyőzve, a legfényesebb eredményeket tudja felmutatni a tanítás és nevelés terén, az megérdemli az elismerő megemlékezést!

Mint szép, fiatal leány lépett a tanítónői pályára. Senki sem gondolta, hogy utolsó leheletéig hű marad ahoz.

Mint gyermek, a róm. kath. elemi leányiskolában s később a Bartha-kisasszonyok magánintézetében tanult Kolozsvártt, tehát szülővárosában. (Született 1851 december 26-án). *A tanítónőképzőt* is itt végezte 1873-ban.

A képzőben egyike volt a legkedélyesebb, legvidámabb lelkű tanulóknak, aki amellett szivesen segített bárkinek egy-egy nehezebb feladat megoldásában, ha épen segítségre volt szükség. Nemcsak eszes, szabatos feleletei, de *írásbeli dolgozatai* és gyakorlati tanításai már akkor feltünést keltettek a szaktanárok előtt.

Nemcsak a köteles munkát végezte. Írt, tanult, dolgozott, mert a munka volt éltető eleme. Mint tanítónő is így gondolkozott. Sohasem számítgatta azt, mi a szigorúan vett *kötelessége*, mindig többet tett annál.

Pedig, ha az emberi társadalomban mindenki, minden egyes ember elvégezné pontosan csak a szigorúan vett kötelességét; milyen más, mennyivel örvendetesebb képe volna az emberi társadalomnak! S milyen magasra lehetne emelni a nemzeti kultúrát, vagyonosodást és boldogságot, ha minden egyes ember csak valamivel többet tenne, mint amennyi a szigorúan vett kötelessége!

Schwarczel Adél, mint tanítónő, ahoz a generációhoz tartozott, mely a báró Eötvös J. kultuszminiszter által alapított állami tanítónőképzőkből először vitt rendszeres tudást, rendszeres pædagógiai ismereteket a magyar nőnevelési intézetekbe.

A tanítónőképzőből kilépve, 1873—74-ig behatóbban foglalkozott tanulmányaival s csak azután jelentkezett tanképesítő vizsgálatra; s miután vizsgáit fényes sikerrel letette, pályázott nyugalomba vonult nagynénjének, özvegy Münszter Edénének állomására, a kolozsvári, belvárosi róm. kath. leányiskolához.

Egyhangúlag történt a megválasztatása, mert már akkor ismerte és becsülte a város intelligens lakosságának tekintélyes része. Volt lényében valami vonzó erő, amely előtt meghódolt mindenki, aki a nemes lelkű embereket szereti.

Ebben az iskolában fejtette ki munkásságának java részét, előbb, mint rendes tanítónő, nemsokára, mint vezetője, illetve igazgatója ezen tanintézetnek.

Friss pædagógiai erő, újabb termékenyítő eszmék vonultak be vele a régi plébániai iskola falai közé. Maga az iskola is érdekes helyen: *az 500 éves Szent Mihály templom udvarán* álló épületben volt elhelyezve. Ennek gyönyörű góthikus ívei mellett játszott, mint gyermek s nevelt, tanított, mint felnőtt, mint fiatal tanítónő tele reménnyel s a messze jövőbe nyúló nevelési és tanítási tervekkel: mindaddig, amíg a templom körül álló régi épületeket lerombolták.* (Ezeknek helyét növényzettel ültették be s a Fadrusz János műve, a Mátyás király szobor is ott áll jelenleg.)

Az iskola tágasabb helyiségbe, a Szent Mihály templommal átellenben levő nagy, emeletes épületbe került. Kellett is valóban a tágasabb épület. A tanulók száma évről-évre gyarapodott. A létszám egy-egy osztályban 60—80 volt, sőt bizonyos években az alsóbb osztályokban a 80-at is jóval meghaladta. Párhuzamos osztályokat kellett volna fölállítani; azonban a felekezetnek iskolára szánt alapja nem birta meg a parallel osztályokkal járó nagy költséget. Számos jelentkezőt kellett visszautasítani helyszűke miatt; pedig sokan, sokan szerettek volna az «Adélnéni iskolájába» járni.

«Schwarczel Adél a kolozsvári r. k. elemi leányiskola igazgatója volt. De ez az iskolának csak hivatalos neve; a köztudatban mindenki, mint Schwarczel Adél iskoláját ismeri; sőt a tanköteles korba lépő kislányok meg épen az Adélnéni iskolájába

* A templom szépségének hátrányára állottak ott: kis boltok, lakások, az iskola volt a legtűrhetőbb épület. Most díszbokrok és fák virulnak e helyen.

készülnek, ahol a mama is tanult. És méltán, mert a belvárosi r. kath. leányiskolát Schwarczel Adél nagy kötelesség tudása, lankadni nem tudó ügyszeretete és csaknem páratlan tanítói talentuma emelte arra a színvonalra, az ő egyénisége adta meg azt az értéket, amelynek ma örvend.» Így ír a megboldogultról *Pallos Albert*, áll. polgári leányiskolai igazgató abban a gyönyörű nekrológban, amely nem régen a «*Család és iskola*» című értékes pædagógiai lapban jelent meg. (1912 jan. 15).

Tanítványaira úgyszólva magnetikus erővel hatott. Azok a legnagyobb szeretettel, ragaszkodással viseltettek iránta. Magához, az ő nagy lelkéhez tudta emelni őket, úgy, hogy a legszegényebb, a legelhagyottabb is bizalommal, szeretettel tárta föl gyermeki szivet előtte. S az árva kis leány annak tudatában, hogy nincs már melegen szerető otthona, nincs már édes anyja, elsőnek sietett az iskolába: mert tudta, hogy ott megtalálja azt, aki őt is szereti, akihez ő is szeretettel közeledhetik.

A fegyelmezésnek nemcsak mestere, valóságos művésze volt. *A haladó rendszer kapcsán*, az alsóbb osztályokban 70—80, sőt még több gyermeket is tanított. S ez a nagy tömeg olyan odaadással ragaszkodott hozzá, hogy csak a legkivételesebb esetekben, csak a legvásottabb gyermekkel szemben kellett egy-egy feddő szóhoz, vagy épen büntetéshez folyamodnia. S hogy állításomnak nagyobb erőt kölcsönözzek, legyen szabad ismét Pallós A. igazgató fentemlített nekrológjára hivatkoznom:

«A munkában ismertem meg én is. Ezelőtt 15 évvel, midőn 80, hatéves kis leánnyal gyakorlati tanítást tartott a beszéd- és értelemgyakorlatokból. Már külső megjelenésével is meglepett. Fejedelmi szép alak volt, jóságos, bizalmat ébresztő, nyilt tekintettel és mosolygó, mindig vidám arccal, miáltal kicsinyt és felnőttet már az első pillanatban megnyert. Midőn pedig az ő kicsinyeivel beszédbe fogott, maga is egy pillanat alatt gyermekké vált. Növendékei szeretettel csüngtek ajkán, lesve minden szavát, minden tekintetét. Megnyilt egy pillanat alatt még a legzárkózottabb gyermekszív is s nem volt a 80 gyer-

mek között egy se, aki ne sietett volna szívét föltárni a tanítónéni előtt s elmondani azt, ami az ő édes otthonában történik. És a tanítás egész folyama alatt a tantermet egy napsütéses derű árasztotta el, melynek fényt és meleget a tanító szívéből áradó igaz szeretet adott.»

S ehez még hozzátehetem, hogy az a szeretet, amelyet a kiválóbb, a valóban nemes jellemű gyermek lelkében ébresztett: az évek számával nem enyészett el, hanem nőtt és erősödött. Számos, hozzá intézett levél szolgálhatna ennek bizonyítására. A többek között egy fenkölt lelkű, régi tanítványától kapott levélből ezeket olvasom: «Olyan sokszor gondolok az édes, jó Adél kisasszonyra. S hogy Reviczky szavaival éljek: «meg-meglegyint szellője tűnt napoknak távol vidékről, hol a rózsa nyit». Gyermekkorom legkedvesebb emlékei társulnak elém az Adél k. a. drága, feledhetetlen képével. Nem egy forró érzés kilobbant, kihamvadott az idők folyamán a lelkemből; csak ezen nincs hatalma az időnek, változásnak, *ezt*, bensőségében mélységében nőttön-nőve viszem magammal még túl az életen is.»

Egy másik, régi tanítványa a hozzám intézett ritka szép részvétlevelében a többek között így szól: «Én a kedves, feledhetetlen tanítónőmben eszményképemet láttam; a jóságnak, tökéletességnek megtestesülését ismertem, kihez hasonlítani, mint tanítónő, a legfőbb vágyam volt mindig.»

Így írnak tehát kedves, régi tanítványai, akik tanítónőjök példáját követve, maguk is a magyar nőnevelés terén, mint lelkes, buzgó tanítónők dolgoznak híven és kitartóan és hintik a gyermeki lelkekbe a jónak, a szépnek s a legnemesebb eszméknek magvait!

Hófehér haja, (nagyon korán lett a haja hófehér), e mellett fiatalos, üde arca, nagy, lelkes, kifejezéssel telt szemei, imponáló termete csak külsőségek voltak ugyan s a fő, amivel e pályán érdemet szerzett, nagy lélekből eredő munka és hivatásszeretete volt. De e külsőségek is hozzájárultak ahoz, hogy lebilincseljék tanítványainak figyelmét, amikor tanított s a hallgatók figyelmét, amikor nyilvánosan felolvasott; mert több egyletnek volt

nemcsak fizető, de valóban munkás tagja. Gyakran tartott jótékonycélú fölolvasásokat, legtöbbször az árvák, vagy a Mária Dorothea Egylet Erdélyrészi Körének érdekében, a róm. kath. tanító- és a kolozsvármegyei tanító egyletben, ennek könyvbiráló- és nevelésügyi bizottságában, az Oltáregyesület- és Iparvédő-egyesületben stb. stb.

Rendkívül buzgó munkásságának elismeréseképen a *Kolozsvármegyei Tanító-egylet tiszteletbeli tagjául* választotta s az erről szóló okmányt az egylet elnöke ünnepélyesen nyújtotta át.*

Fölolvasásai sohasem untattak. Tanítva mulattatott, vagy mulattatva tanított, vagy lelkesített valamely társadalmi vagy pædagógia eszme érdekében. Kevés szóval is lelkesen, a célnak megfelelő melegséggel és érveléssel tudta eszméit kifejezni. Gyakran olvasott föl úti-naplója alapján útirajzokat, amelyek kiváló megfigyelő képességről s a természet szépségei iránt fogékony, érző lélekről tanuskodnak.

Nem az állam vagy az egyház pénzén tett úgynevezett «tanulmányútak» voltak ezek, hanem saját, szerény tanítónői fizetéséből megtakarított pénzen utazott és tanult, tapasztalt sokat, hogy aztán iskolájában és a társadalomban érvényesítse és hasznosítsa tanulmányait és tapasztalatait. (A hazán kívül utazott: Ausztriában, Olaszországban, és Svájcban többször is, Németországban, Franciaországban, Belgiumban, Hollandiában, Angliában, Dánia-, Svédország- és Norvégiában.)

Útirajzainak egy részét önálló kötetben is kiadta. Számos kedvező bírálat jelent meg e kedves, élénk, színes rajzokról, amelyekben hol mulattató, hol megható vonások, majd avatott tollal írt s érző lélekből fakadó gyönyörű tájképi leírások váltakoznak.

Minden leírásából a nagy és mélyen gondolkozó, az embert

* Most pedig azzal tiszteli és örökíti meg az elhunyt kedves munkatárs emlékét ugyancsak a Kolozsvármegyei Tanító-testület, hogy a «*Tanítók Leány-Otthona*» javára *Schwarczel Adél* nevére alapítványt létesít. A gyűjtés már megindult. A gyűjtőíveket kibocsátották.

és hazát szerető lélek, vagy jóízű, egészséges humor és derült világnézet tükröződik vissza.*

Első, önálló munkája azonban egy elemi isk. földrajzi tankönyv volt (III. o.), amelyhez külön füzetben módszertani utasításokat is írt. Úgy a tankönyvet, valamint a módszertani utasítást tanításai nyomán, tehát egészen az életből merítve írta: óráról-órára, amint tanításai egymásután lefolytak: szemléltetés, séta és kirándulások alapján, a modern pædagógia követelményei szerint. A gyermek lelkét megterhelő sallang, töltelék nincs e könyvben s a kis tanulók épen ezért örömmel követték tanítónőjöket úgy a városban tett sétákon, mint a tanteremben, ahol aztán *kirakta a várost játékházakból, az utcákat zöld fákkal szegélyezve, a hegyeket fölhalmozott homokból* s így megkészítette a város tervrajzát is a fekete táblára. Könyve több kiadást ért.

Számos, jobban mondva, számtalan neveléstani és módszertani cikket írt, amelyek különböző pædagógiai lapokban jelentek meg. Ezek közül egy kötetre valót kiválogatott, sajtó alá rendezte ilyen címmel: «*Képek és gondolatok a nevelés és oktatás köréből*» ... Ámde, sajnos, a nyomtatvány átnézését, esetleges kijavítását s a könyv megjelenését már nem érhette meg... Halálos ágyán engem bízott meg e feladattal s ha a jó Isten erőt ad, eleget fogok tenni e szent óhajtásnak és kötelességnek!

1899 május 23-án ünnepelte a belvárosi r. kath. leányiskola Schwarczel Adél tanítónői működésének 25 éves jubileumát. A meghivott és érdeklődő közönség száma olyan nagy volt, hogy az iskola termei nem lettek volna elégségesek a megjelent nép befogadására; épen ezért az ünnepélyt a redout nagy termében tartották meg.

Az iránta való nagy szeretet betegsége idején is meghatóan nyilvánult,** nemcsak meleg hangon írt levelekben, de a láto-

* *Utirajzok.* Irta: Schwarczel Adél. Ára 2. K. Megrendelhető a belv. r. k. elemi leányiskola igazgatóságánál, Kolozsvártt. Mátyás kir. tér. 14.

** S feltünően nyilvánult meg a temetésén, jan. 7-én. Nagy néptömeg

gatók érdeklődésében és forró könnyeiben. Virággal is elhalmozták kedves ismerősei, tanítványai s ezek szülői. S míg hosszas betegsége alatt előbb hervadt levelek szállongtak az őszi szélben; később havat sepert a zord északi szél: addig az ő szobájában fehér és piros rózsa, gyöngyvirág, ibolya és szegfű virult, amelyekkel azok lepték meg, akik szerették s akik tudták, hogy mennyire szereti ő is a jó embereket és a szép virágokat.

De a szép virágok sem enyhítették szenvedéseit s a legnagyobb szeretet sem adhatta vissza az egészségét. Január 4-én a legszeretettebb s a legszeretőbb szivű magyar tanítőnő megszűnt élni.

Nem kicsiny család borult zokogva a koporsójára, a tanítványok nagy sokaságát, a barátok és tisztelő ismerősök nagy seregét borította gyászba a halála. És hivő lett hült teteme mellett a hitetlen, mert mindenki érezte, hogy ily nemes lélek nem múlhat el a testtel.

«Higyjük,» így vigasztaltuk egymást, higyjük, hogy a lélek előtt az örökkévalóság perspektivái nyílnak!

Higyjük, hogy «a lélek élete egy a végtelen élettel».

Higyjük, hogy «a lélek az örök, a halhatatlan, a végtelen világból való s oda tér vissza!»

S higyjük mindenek felett, hogy «a lélek él: találkozunk!»

Kolozsvár. *Binder Laura.*

kisérte utolsó útjára, s a régi, s az új tanítványok, azok szülői és hozzátartozói sorfalat állottak az elhunyt kedves halott lakásától a temető kapujáig.

KÜLFÖLDI LAPSZEMLE.

A lapszemle kényszerítő erővel vezet rá bennünket az áttekintések útjára. Különösen ilyenkor, mint most is, mikor a *Revue Pédagogique* hat füzete van előttem februártól juliusig bezárólag. Igaz, hogy négy fontos cikknek a tartalmát már vázoltam másutt, de azért még mindég maradt sok, olyan sok, ami szinte mozgóképszerű. Már pedig az elvontban veszedelmes a mozgóképsorozat! Könnyen megtörténik ebben, hogy semmisem válik felfoghatóvá vagy legalább is, hogy semmisem marad tartós emlékű.

Itt van a *februári szám*. Mindjárt az első théma óriási és minden részében jellemző, jellemző a francia pedagógiai irodalom fellendülésére épúgy, mint az egész francia közszellemre. *A pedagógia filozófiai alapelveiről* szól ugyanis Compayre. Ismerteti azt a pályázatot, melyet evvel a címmel hirdetett Az Erkölcsi és Politikai Tudományok Akadémiája s melynek két nyertes és három megdicsért dolgozat lett az eredménye. Beszél az egyik nyertesnek Roerich-nek, a munkájáról. Beszél róla, hogy akadt valaki Franciaországban, aki nagy körültekintéssel keresi azt, ami *Herbartban* maradandó; aki nagyon igyekszik összeegyeztetni ennek a keresésnek a sikerével néhány más nagy filozófus legnagyobb gondolatát; aki függetleníti az erkölcsi alapeszmére épített pedagógiát minden metafizikai fogalomtól. Taglalja a dicséretet nyert Celliérier dolgozatát is. Dicséri azt a felfogását, hogy a nevelés a szülők intelligens és önkéntes beavatkozása a gyermek természetes lelki hajlamaiba; hogy a nevelés sikere esetén a gyermek bele tud illeszkedni abba a környezetbe, ami rá nézve a legjobb. Cikke vége felé felhozza a pedagógiai érdeklődés illusztrálására és irányának a megjelölésére, hogy Le Bon Gustave-nak az a szép könyve mely a pedagógiát a lélektanra alapítja, tizenhárom kiadást ért. Megjegyzi, hogy ez a könyv mindenekfelett jó szokások, jó ösztönök megteremtésére törekszik. Majd hangoztatja, hogy az emlékezet milyen fontos mind tanulmányi, mind erkölcsi téren, hogy milyen jótékony volna alaposan kikutatni a könnyű megszerzés és a biztos megtartás feltételeit, hogy milyen nagy kár az emlékező tehetség theoriájának a hiánya. Azután óva int minden téren a szőrszálhasogató pedagógiai felosztásoktól s a kvintesszenciós formulák pedans labirintusától, stb. Szóval látjuk, hogy a művelt társadalmi élet hazájában nemcsak értékelik a jó nevelést, hanem napjainkban már komoly tartalmat is tulajdonítanak neki és ilyen értelemben igyekeznek azt terjeszteni.

A februárusi számban *Hovelaque Emil* a nagy francia tudóst és tanítót, a mathematikus *Tannery*-t állítja elénk. Legméltóbb feladatának tartja, hogy az, akihez ő olyan nagyon ragaszkodott, aki mint ember csupa jóság, csupa nagylelkűség, csupa szeretet, minél ismerősebb és minél érthetőbb legyen előttünk, hogy minél jobban megnemesítse, gazdagítsa szívünket és eszünket. Tannery inspiráló összeköttetésben volt ezer meg ezer nagyreményű fiatal és meglett emberrel. Tanítással és tanácskozással, szóval és írásban, folyton felemelő igazságra és szívhez szóló gráciára törekedett, vezető szerepet vitt a legelőkelőbb tanítótestületekben.

Chabot Károly *a legutóbb megjelent pedagógiai munkák*at jelenti be. Jelentéséből úgy látszik, hogy meglehetős összhangzóan óhajtják a sem túlságos optimista, sem túlságos pesszimista, de mindenekfelett önálló pedagógiai pszichológiát; óhajtják a francia anyák rátermettségét egészségre, jóságra, nevelő hatalomra; óhajtják a gyermeki értelem teljes erejű képzésének a későbbretevését óhajtják, az ifjú gyakorlati kinevelésének a meghosszabítását stb.

Az egész emberiség fejlődéséhez szép beszédet mondott *Périer Edmond az oceanographia* palotájának a megnyitásánál. Bemutatja ennek az intézménynek a célját, a jövőjét, az internacionális értékét és az egész szervezetét. Óriási perspektivát nyujt arról az életről, mikor az emberek majd ismerni fogják a levegő, a csillagok és a vizek törvényeit; mikor majd előrelátják és megkerülhetik a föld életoltó változásait; mikor megnyilik előttük a horizont és feltárulnak a légi utak.

Az elemi iskolák apróbetűs *krónikája* szól a folyékony szép beszéd olyan gyakorlásáról, melyben a beszéd- és értelemgyakorlatok formai módja is céltudatos, lelkesítő, felderítő, szívhezszóló. Nyomatékosan int, hogy az erkölcsi oktatásnak meg kell érttetnie, meg kell éreztetnie, szemléltetnie kell a nagy kötelességeket, hogy korai hivatkozások helyett inkább ki kell fejlesztenie a lelkiismeretet; hogy nem annyira nagy önzetlenséget kell kivánnia, mint inkább szoros összefüggésbe kell hoznia a boldogságot az erkölccsel és a tanítást az erkölcs megszeretésével. A háztartási iskolákban nagyon fontosnak tartja, hogy ehhez a hivatáshoz valamennyi lánynak hajlama, érzéke, izlése, művészete támadjon, hogy feltáruljon előttük a gyakorlati foglalkozásoknak a mély értéke, a családboldogító, megnyerő szépsége.

*A márciusi füzet*ben *Giniert* a *kisiskolák és a leányiskolák női felügyelete* foglalkoztatja. Célja az, hogy nyomatékosan felhívja a figyelmet erre a tárgyra, amiről a törvény eddig csak néhány eldugott szóval emlékezett meg. Másokat is rá akar birni arra az oknyomozásra, hogy miért van eddig csak négy département-ban női tanfelügyelő. Felsorolja mindazt a sok előnyt, ami a sikertől a gyerekekre és a tanítónőkre háramlanék. A felsorolást úgy végzi, hogy ez az optimisztikus kép egyszersmind szép ideálját adja a hozzáértő, jóságos, bizalomkeltő, tanítónő támogató, gyermekismerő tanácsadónak. Nemcsak iskolai és családias képzettséget, hanem nagy társadalmi műveltséget is kiván, széleskörű műveltséget nők és férfiak között.

Bellessort André részletesen jellemzi *Brileau*-t, *mint párizsi polgárt* s evvel nemcsak tanulságosan tünteti fel a francia főváros, a

francia polgárság, a francia «bon sens» történetének a fontosságát, hanem mindebben felidézi az egykori írói, költői forrongást is.

Ripert Emile a vidék, a szülőföld hivatott költőjéről ad művészi képet Auvergne nagy poétájában, Vermenruze-ban. Teszi ezt főleg avval, amint megérezteti, hogy milyen gyönyörűvé, milyen egyedülüdvözítővé válhat ez a föld arra, aki ragaszkodó szivvel, elfogulatlan szemmel nézi, műveli. S teszi ezt mindenekfelett úgy, hogy elvegye a kedvet a kivándorlástól, a városi összezsufolástól.

Lechevalier meg arról közöl jegyzeteket és gondolatokat, hogy *milyen Franciaországban a népoktatás története.* Az adatgyüjtésben különösen azt az éles megfigyelését tartja irányadónak, hogy az iskolák száma és az olvasni tudók százaléka nem mindig döntő jelentőségű. Élénken idéz fel olyan állapotokat, mikor iskolák és tanító, de rossz iskolák és rossz tanítók, mellett maguk a vezető egyéniségek sem voltak járatosak a betűvetésben; a népies könyvek meg többet ártottak, mint használtak,

Az *áprilisi* füzetben *Triparol* megemlékezik *az alsófokú iparoktatás hibáiról.* Azt tartja, hogy a gyakorlati tanításban annyira szoros megmesterkélt a kapcsolat az általános műveltség és a szaktárgyak anyaga között, hogy az még a törvénytől is eltér. Azt tartja, hogy olyat is kivánnak a tanártól, amit az nem tud vagy amire nem köteles; hogy vonatkozásba hoznak egymással olyan ismeretrészleteket, melyeknek egy része még nem a megállapított mult, hanem csak a bizonytalan jövő dolga, hogy nehézkessé, lekötötté, vontatottá teszik a haladást, ahelyett, hogy fokoznák. Azt tartja, hogy károsan alkalmazkodnak az iskola szakjellegéhez a módszer olyan részeiben is, melyekben az a helyes, ha leginkább a tanulók korát és előképzettségét tekintik mérvadónak. Azt hiszi, hogy a nagyobb közművelődési önállóság nagyon jó hatással lenne a tanulók szerény, de biztos kiképzésére, ipari tanulmányaik jó alapvetésére, emberi értékük gyarapodására. Jónak lát ő is kölcsönhatást az elméleti és a gyakorlati munka között, jónak látja ezt a későbbi ipari tovább tanulásra és az életre kiható asszociális felfogás első egyengetésére, de úgy látszik, hogy ezt inkább az ipari körbe, a műhelybe utalja, mert legnagyobbrészt ideutalja az ilyen egyes konkrét, kötelező, szoros értelemben vett iskolai példákat.

Raphaël Gaston nagy örömmel dicsér egy helyes, szép német könyvet, mely egyszerű szemléltető példákkal mutatja be, hogy *milyen út vezet a növendékek szívéhez* és hogy milyen akadályok azok, melyek ezt az utat elállhatják. Azért is nagy az öröme, mert ebben a munkában fényes szószólóját találja meg annak a nézetének, hogy az iskola jóságát és a tanulók aranyifjúságát nem annyira a külső tantervváltozások mozdítják elő, mint inkább a rátermett tanári egyéniségek.

A következő három cikk megint a kollektív, a nemzeti lélek fejlődésére irányul. Az első kettő *az elemi és a középiskolai rajzoktatást* kiséri figyelemmel annak a tendenciának a szempontjából, hogy mennyiben szolgálja az a francia szellem, a francia művészet megóvását és emelését. Az utolsó arról ad kultúrtörténeti ismertetést Hazard Paul nyomán, hogy *hogyan fejlődött ki az olasz nemzeti érzés az iroda-*

lom befolyása mellett. Konstatálja, hogy a megfigyelt érzés francia hatás alatt lendült fel, de épen francia hatásra emancipálódott is az üres utánzás, a zsarnoki hatalom s az evvel járó neheztelés alól.

Az apróbetüs szemlerovat jól leírja többek között azt, hogy *az iskolai nagytáblának a kedvező elhelyezése* milyen sok gondot kiván és rossz állása milyen gyakran okoz nagy zavarokat. Meg bő szemléltetést közöl teszem azt egy olyan földrajztanítási könyvről, mely az embertani geographiához rakja le az alapokat, mely kutatja és magyarázza a föld és az éghajlat hatását az emberi fizikumra, lélekre, művelődésre.

Májusban Giraud Jean hozzá szól ahhoz a vitához, mely *a francia nyelv krizise* alkalmából nagy erővel tört ki. Felszólalása tanulságos minden nyelvfejlődésre. Beszél azokról, akik panaszkodnak, hogy a francia nyelv németesedik, hogy tulságosan demokratizálódik, hogy veszít klasszicitásából és irodalmi nivójából; hogy terméketlenné teszi a kultúrát. Leírja, hogy mennyire támadják mindezért a Sorbonne-t, a Sorbonne megváltozott, szabadabb irányát. Ezt az utóbbi támadást visszautasítja és a panaszolt jelenségeket annak tudja be, hogy a tanulás nagyon rohamos, hogy a politikai, társadalmi és tudományos vívmányok nagyon gyorsak és hogy ezekkel szemben a nemzeti közerő aránylag gyenge. Bizonyítja, hogy csak az egész nemzeti közerő hivatott arra, hogy a nyelvfejlődés és a nyelv alkotó ereje lépést tartson a műveltség új elemeivel; bizonyítja, hogy ez nem lehet egy tudományos intézetnek az egyoldalú, erőszakoskodó feladata. Hive a mérsékelt purizmusnak és nagyon sok példával illusztrálja, hogy ezen a mérsékelt határon belül az egyetemi és akadémiai körök mindent megtettek, ami beletartozik a hatáskörükbe, mint kezdeményezés, irányítás, selejtezés vagy jóváhagyás.

Más fokon, más eszközökkel ugyancsak a francia nyelv érdekeit szolgálja a következő sorokban Scheid. Végigkiséri a jó tanárt *az írásbeli dolgozatok javítása* körül és közbe-közbe vet egy-egy igazoló összehasonlító pillantást a rosszra is.

A francia nyelv és a francia szellem mellett száll még síkra Cirot Georges is abban a lelkes beszédben, melynek a tárgya: *az élőnyelvek tanárainak a szerepe.* Lelkesül érte, hogy milyen nagy az idegennyelvű professzorok hatása, ha tudják az anyanyelvet, ha tudásukat ennek a javára fordítják, ha küzdenek a felesleges idegen szavak és honosítások, a túlzott újítások, az oknélküli elfelejtések ellen. Szorgalmazza is nagyon mind írásra, mind szóra a fordítást az anyanyelvre. Teszi ezt az összehasonlítás kiemelő ereje végett, Továbbá sürgeti az idegennyelvű fogalmazást, még pedig azért, mert az a tartalom könnyűsége folytán nagy figyelemmel karolhatja fel a stilusbeli szépségeket.

A következő két dolgozat közül az első nagyon kidolgozott, hosszú didaktikai elmefuttatás *a zene iskolai tanításáról* és a karok érzésnevelő, összetartásra indító hatalmáról. A másik szimpathikus története és ismertetése annak az értékes memoárnak, mely *egy XIX. századbeli tipikus párizsi egyetemi családról* szól és melyet Mme Charles Garnier állított össze régi levelekből, iratokból, emlékekből.

A kisebb közlemények között szembeszökik annak *a tuniszi*

muzulman leányiskolának a rövid bemutatása, melyben egyrészt házi munkára, másrészt ipari kenyérkeresetre tanítják a növendékeket. Fontos továbbá az a rövid kivonat, mely *az okos táplálkozási nevelésről* emlékezik meg. Ez az utóbbi legalább csak annyi megfontolást és tudást kér az emberi élelmezéshez, mint amennyit az állatok táplálására szoktak szánni.

A *juniusi* elmélkedéseknél Hazard Paul *az olasz középiskolai tanítás* mai sokféleségét tünteti fel és ebben a sokféleségben rámutat arra az egyetemes irányra, hogy kevéssé törekszenek általános műveltségre Kicsit szédítő a felsorolás, de meggyőz bennünket arról, hogy ennyiféle iskolában nagyon sok tapasztalatot gyüjthettek.

Pérès *néhány ujabb irás alapján* feltünteti *az iskola és az élet* összekivánkozását. Szép példákkal hivatkozik rá, hogy mennyire az élet, a mindenség a tanulónak az iskola és hogy mennyire nem jó, ha ez az ő világa mesterkélt. Reméli, hogy hamarosan olyan közeledés állhat be eközé a két faktor közé, ami ma még utópiának tünik fel.

Liard Louis szeretetsugalló, megható beszédet tartott *Normandia ezredéves kongresszusán.* Inspirálta Normandia és Franciaország összetartó barátsága, azután a normannoknak az a tisztelete és ragaszkodása, mellyel történetüket, országukat behatóan tanulmányozzák s végül egy-két nagy hazafi áldásos élete.

Gastinel végigérzi *Maeterlinck*nek «*A kék madár*» című darabját gondolatról-gondolatra. Érzi, hogy milyen nagy örömök az anyai szeretet, a megértés, az igazságosság, a szép élvezése. Érzi, hogy ezeknek a szép kék álma megállja a napfényt, de érzi azt is, hogy könny jár a nyomukban.

Changeur Anselme művészien feltárja és megsokszorozza *a vidék és a vidéki ember,* vagyis a föld és a földmívelő gyönyörűségeit, lelki nagyságát, élete fenséges élvezeteit. Mint a vidék védelmére alakult egyesület titkára, méltóan óvja a vidék beszédes némaságát és mozgalmas nyugalmát minden olyan zavaró ujítástól, ami félig-meddig elkerülhető.

A külföldi hirek közül különösen három ragadja meg nagyon a figyelmet. New-York-ban a Columbia-egyetemen *egy süket* férfi tanult. Most épen ő tapintás és látás útján olyan ügyesen teszi érzékelhetővé a hangot szerencsétlen társai számára, hogy ez a pedagógusokat az egészségesek tanításánál is utánzásra készteti mind az anyanyelvi, mind az idegennyelvi órákban. Az Egyesült-Államok, területén Baltimore-ban, fontos *folyóirat* jelent meg *a pedagógiai pszichológiára* és sok serkentő, ambiciózus thémát vet fel. Mindig többet emlegetik, hogy *a japánok* között nőknél és férfiaknál egyaránt, milyen magas fokon áll az *erkölcsi nevelés;* hogy ők hogy megtanulják érteni és érezni az erényeket; hogy mennyire világfelfogásukká teszik jog helyett a kötelességet.

*Julius*ban tárgyával is, de főleg feldolgozási módjával nagyon szemünkbe ötlik *Bernard Paul.* Felveti azt a kérdést, hogy *hogyan tehetjük a gyereket figyelmessé.* Gondosan szemügyre veszi a gyermek ingadozó figyelmének a különböző megnyilatkozásait. Tág látókörrel tekinti át azokat az eszközöket, melyek lassanként rávezetnek az ilyen

figyelem lekötésére, majd megszilárdítására. Világosan, élénken s emellett pszichológiai mélységgel nézi, hogy milyen kedvét leli a fiatal lélek az általánosításban és hasonlításban, az elképzelésben és felismerésben. Alaposan beleéli magát a jó tanító szemléltető, változtató és rendező készségébe, abba a folytonos törekvésbe, hogy az idegent is ismertté, barátságossá tegye. Közben felderül és elkeseredik s minden hivatásszeretetével ajánlja azt a tanítási előkészületet, mely nemcsak ismereteket gyüjt össze, hanem gyüjt dispoziciót is az ismeretnek olyan közlésére, mely érdeklődést ébreszt.

Bernard feljegyzéseit azok a nyilatkozatok követik, melyek inkább az adminisztrációra irányulnak. *Lepsinte* arra emel poharat az egyik társasösszejövetelen, hogy jó legyen *a viszony tanítók és előljárók között;* hogy barátságos legyen, hogy mindkét félre kellemes és tanulságos legyen, hogy az ügyszeretetben ne ismerjen rangfokozatot!

Érdekes mindjárt utána, már az egybevetés kedvéért is, hogy mi a nézete *Dodeman*-nak *a női felügyeletről a leányiskolákban.* Ő különösen azt hangsúlyozza polemikusan, hogy az ilyen felügyelői rátermettség szerinte se nem speciális női-, se nem speciális férfitehetség. Bőven fejtegeti azt is, hogy milyen igazságtalan volna olyan rendszer, mely az egyenjogusággal összeférhetőnek tartja, hogy — tekintettel a gyengébb női fizikumra — a fáradságos utazásokkal egybekötött vidéki állásokat férfiaknak tartsák fenn.

Hazard Paul érdekes *régi pedagógiai dokumentum*-ot elevenít fel. Közzéteszi a jónevű nemzetgazdásznak, Jean-Baptiste Say-nek, azt a programmját, mellyel Rousseau nyomdokain természetes és észszerű minta-nevelőintézetet óhajtott szervezni avval a céllal, hogy egész embereket, derék polgárokat és boldog egyéniségeket adjon a hazának.

Deschand Paul a *gyermekbiróságok érdekében* tartott nemzetközi értekezleten felhozza ennek az intézménynek franciaországi történetét jelző mai állását, felveti különböző ideáljait és problémáit. Evvel óhajtja előmozditani jövő felvirágzását.

Az idegen hiradások közben meghuzódik egy-egy hasznos kis rövid mondat még a bekezdések között is. P. o. ilyen dolgok: a tanuló felnőttek fáradtsága; az erkölcsi gyengeségek okai; az angolok, a franciák és az idegen nyelvek; az igazi szabadság, az irodalmi tanulás és a tárgyválasztás stb.

Ez az utóbbi tárgy többé-kevésbbé jellemző minden fennvázolt pedagógiai felfogásra és kisebb-nagyobb mértékben hatalmas lendületet adhat mindannak a célnak, ami azokból kiviláglik. Itt ugyanis szó van róla, hogy Kopenhágában is erősen hangzik az a vágy, hogy megfelelő határok között legyen az irodalom tanárának tárgyválasztási szabadsága. Hangsúlyozza Nygard, hogy a fő mindenütt egy-egy iró, egy-egy kor mélyebb tanulmánya, az érdeklődés felkeltése, a szellem rávezetése a világosságra, a módszerre! Mondja hogy az ismeretek anyaga márcsak azért is kevésbbé lényeges, mert az úgysem kényszeríthető ki, hogy mindenütt ugyanazokat a költőket szeressék! Ahol Nygard kivánsága teljesül, ott ahhoz kell azután nagy pedagógiai képzettség, hogy ki-ki jól éljen evvel a szabadságával!

Budapest.

Dr. Schmidt Mária.

ISKOLAI ÉRTESÍTOK.

8. Az angolkisasszonyok budapesti «Sancta Maria» intézete értesítője elemi, polgári és felsőbb leányiskolájának, továbbá elemi és polgári-iskolai tanítónőképzőjének működéséről az 1910—1911. iskolai évben.

Az angolkisasszonyok mult évi működésükről 162 oldalból álló értesítőben számolnak be. A vaskos értesítőt Hornig Károly báró, veszprémi püspöknek beszéde vezeti be, melyet 1910 dec. 8-án, a Mária-kongregáció új tagjainak felvétele alkalmából mondott. A beszédet Mater Stelkovics Gizella, elhunyt apácáról szóló szép megemlékezés követ, melyet Jankovich Leonának emlékverse rekeszt be. Az iskolaév történetéből megtudjuk, hogy az egész iskolai év rendes kerékvágásban haladt. Október 3-án Pozsonyba tettek tanulmányi kirándulást. December 4-én jótékonycélú bazárt rendeztek, melynek jövedelméből a szegényeknek karácsonyfát állítottak fel, azonkívül tekintélyes összeget juttattak az afrikai missziókat segélyező társulatnak is. Januárban újból részt vett az iskola egy jótékonycélú előadásban, melynek jövedelme az iskolai «Segítőegyesület» vagyonát 900 koronával gyarapította. Magában az iskolában többször rendeztek idegennyelvű előadásokat annak bemutatására, mennyire haladtak a német és francia nyelv tanulásában. Mondanunk sem kell, hogy a valláserkölcsös nevelés fejlesztésére minden kínálkozó alkalmat megragadott az iskola vezetősége, de azért a világi művészetek és a hazaszeretet ápolására is kellő gondot fordítottak. Így megünnepelték Liszt Ferenc születésének 100. évfordulóját is. A tanítótestületben a következő változás történt: Almásy Mária az intézet tartományi tanácsának első asszisztensévé választatván meg, helyébe Fittler Róza főnöknő került. A tantestület névsora a következő volt: *Auer Jenő, Bábli Borbála. Bartha József, Bartoniek Paula, Belloni Magdolna, Besskó Jenő, Borosnyay Jolán, Bóta Ilona, Darvas Anna, Dötsch Károly, Ellenbacher Adél, Ember Károly, Gráner Márta, Gráner Stefánia. Herein Stefánia, Hirka Antal, Horváth József, Jankovich Leona, Kayser Karolin, Kelemen Regina, Kopp Lajos, Lichtenegger Győző, Lobmayer Eugénia, Madaras Aurél, Maierhöffer Aranka, Mohácsek Sarolta, Nagy Gizella, Nagyfejeő Erzsébet, Nagyfejeő Gabriella, Olaszy Róza, Oswald Sarolta, Payer Gizella, Populini*

Marianne, Schultz Janka, Schwalbe Klára, Seldeneck Gizella, Stelkovich Gizella, Strobl Irén, Such Ida, Székely Erzsébet, Szeniczky Margit, Tauffer Ilona, Trikál József, Ujházy László, Ullmann Borbála, Vámos Angyalka, Vogl Józsa, Wolfinau Paula, Zimányi Mihály. Összesen 49 főből állott a tantestület, akikhez mint kisegítők és helyettesek járulnak, a következők: *Farkas Mária, Arányi Margit, Gerzsó Ilona, Kaszab Mária, Nagy Anna. Pártos Adél, Pitroff Etelka, Szabó Katalin, Sárházy Ilona* és *Tóth Eszter.* Az értesítő megelégedéssel konstatálja, hogy a növendékek nevelésügye teljesen kielégítő, az egészségügy sem hágy semmi kifogást, s itt Rottmann Elemér dr. egy kis fejtegetéssel mutat rá azokra az intézkedésekre, melyeknek célja a növendékek egészségének megóvása. Két intézeti egyesület működött: a Mária-kongregáció és a Segítőegyesület. Az intézetbe beiratkozott: az elemi népiskolába (25+29+34+27) 115, a polgári leányiskolába (39+40+31+35) 145; a felsőbb leányiskolával párhuzamos elemi iskolába (3+3+10+8) 24, a felsőbb leányiskolába (30+30+35+31+22+20) 168; elemi iskolai tanítónőképzőbe (37+39+53+44) 173; polgári iskolai tanítónőképzőbe (24+15+13) 52 tanuló. Tehát 662 növendék járt az 1910/11. iskolai évben a budapesti angolkisasszonyokhoz, kiknek értesítője bő statisztikai adatokban számol be az iskolát érdeklő egyéb fontos tényekről.

9. A debreceni református egyház felsőbb leányiskolája és a vele kapcsolatos internátus és elemi leányiskola értesítője az 1910—11-ik iskolai évről. Szerkesztette: Koncz Aurélné, igazgató. XXXVII-ik évfolyam.

A debreceni felsőbb leányiskolában ez iskolai évben megnyitották a párhuzamos első osztályt. Ez az új osztály elhelyezése csak azáltal vált lehetségessé, hogy az igazgató felajánlotta az igazgatói irodát, melyet magánlakásában rendezett be. A fenntartó egyház kétszázezer koronába kerülő új internátus építését kezdte meg a tavasszal, ami által a régi internátus összes helyiségei felszabadulnak és az iskola céljaira adatnak át. Így nemcsak a tervbe vett párhuzamns osztályok nyernek elhelyezést, hanem az iskola fizikai előadótermet, kézimunkatermet és más helyiségeket kap iskola céljaira. A jövő 1911/12. iskolai évben a párhuzamos II. osztály is megnyilik. Erről a jelentős eseményről szól az értesítő első cikke, míg a második a felsőbb leányiskolák reformját tárgyalja Koncz Aurélné igazgatónő tollából. A cikk megérdemli, hogy szélesebb körben is méltánylásra találjon. A rendes időben megkezdett tanítást megzavarta a fellépett vörhenyjárvány, mely miatt az iskolát 28 napra be kellett zárni. Ettől eltekintve az egészségi állapot elég kedvező volt, s a tanítást semmi nem zavarta meg. A növendékek magaviselete kielégítő volt, a néhány esetben szükségessé vált szigorúbb fellépés és inkább a gyermekes meggondolatlanság, mint a szándékos rosszakarat ellen irányult. Az iskola gonddal ápolta a gyermekek lelkében a hitbuzgóságot és hazaszeretetet, ez utóbbit növelni igyekezett különféle hazafias ünnepélyek megtartásával. Érdekes látogatója volt az iskolának, *Fulliquet György* genfi egyetemi tanár személyében, akit a növendékek kis iskolai ünnepélyllyel tiszteltek meg. A szaktanárok és osztályfők a növendékek elméleti képzését a közvetlen szemlélet útján való tanulással óhajtván

összekötni, több ízben vezették el az egyes osztályokat tanulságos kirándulásokra, kiállításokra, előadásokra stb. Az iskola igen sokat áldozott szegény tanulók felsegélyezésére. Az értesítő negyedik cikke szép, megható szavakban parentálja el Erőss Lajos püspököt, majd megemlékezik a következő cikkben néhai Kalocsa Róza, volt internátusi igazgatónő síremlékéről, melyet a tanártestület állíttatott fel, továbbá Kiss Albert igazgatótanácsi elnök és Dóczy Gedeon arcképéről, melyeket szintén a tantestület festetett meg. Az iskolai növendékei tanulmányi kirándulást tettek Fiumébe, melyről Konrád Teréz számol be külön cikkben. A tantestületnek tagjai a következők voltak: *Koncz Aurélné* igazgató, *Gondi Sándorné Koós Ottilia, Hajdú Béla, Konrád Teréz, Kovács Ludovika, Matolcsy László dr., Mayer Margit, Mátéfi Mária, Végvári István, Dienes János, Tóth Lajos, Szele Miklós, Hudák János, Tetrer József, Nikodémusz Károly, Simonovits József.* Az intézetnek 600-nál több növendéke volt, kik közül felsőbb leányiskolába jártak (63+37+60+63+37+15+9) 284, a többi növendék részben elemi iskolában részben tanítónőképzőben tanult.

10. Az angolkisasszonyok egri érseki róm. kath. B. M. V. intézetének értesítője elemi, polgári és felsőbb leányiskolájának és elemi tanítónőképzőjének működéséről az 1910—11-dik iskolai évben. Közli: az igazgatóság.

Kürti Menyhért tanár a «továbbtanulás az iskola tanítása után» című cikkében azt az irányt kívánja megmutatni a magyar művelt nőnek, amelyen haladva, az általános műveltségét nagyobbíthatja, mélyítheti, anélkül, hogy vallás erkölcsi meggyőződéséből egy szemernyit fel kellene áldoznia. Az iskolában ez évben a következők tanítottak: *Alexy Borbála, Altia Etelka, Bende Gizella, Bozsik Pál dr., Brand Margit, Czakó Ambró dr., Dallos Erzsébet, Engelmayer Anna, Ebner Ilona, Fránek Dömötör dr., Heincz Vilma, Hudák Mária, Hroch Stefánia, Jávorszky Mária, Kassa Endre dr., Kárpáti Sarolta, Kiszely Imre. Kolleth Etelka, Komáromi Ödön, Kondé Mária, Könyves Teréz, Krusnyiczky Kálmán, Kürti Menyhért dr., Lengyel Julia, Leskó József, Madarász Flóris dr., Marchovszky Bohuszláv, Marinkás Mária, Mátrai Rudolf, Meiszner Imre, Nagy Benjamin dr., Neszvadba Gizella, Ocsenás Margit, Perényi Kandid, Ruzsicska Mária, Szabó Jozefa, Szabó Matild, Szegedy Erzsébet, Szőke Sándor, Thüringer Hedvig, Tóth Gyula, Turkovits Mária, Velty Anna.* Az iskolában intenzív működést fejtett ki a Mária-kongregáció, melynek 146 felavatott és 55 jelölt tagja volt. Az iskola ez évben néhány teremmel bővült. Kapott modern rajz- és kézimunkatermet, nyolcezer kötetet tartalmazó könyvtártermet, nappali termeket és egyéb helyiségeket. Október 16-án meglátogatta az iskolát *gróf Zichy János* kultuszminiszter. Kiséretében voltak *Szmrecsányi Lajos* püspök, *Kállay Zoltán* főispán, több országgyűlési képviselő és más előkelőségek. Kívüle megfordult még az iskolában *Samassa* érsek, *Párvy Sándor* dr. szepesi püspök stb. Az intézet igen sok ünnepélyt rendezett, amelyek nagyszámú érdeklődő szülőt vonzott az iskolába, de számos felolvasást és előadást tartottak mások is, akik az intézettel valamiféle összeköttetésben állottak. Kirándulások sem hiányzottak, amelyek a test és lélek harmóniáját voltak hivatva ápolni. Az intézet évről-évre nagyobb tért

enged a gazdasági és háztartási ismeretek gyakorlati közlésének. Ezen okból a növendékek gyakorta felkeresték az érseki uradalmat, ahol a konyhakertészet, szőlőművelés, földjavítás stb. számos mozzanatairól nyertek gyakorlati kiképzést. De a legnagyobb lökést Katinszky Gyula kanonok áldozatkészsége adja meg az ügynek, aki gazdasági területéből az iskola céljaira $1^1/_2$ holdnyi területet adományozott, ahol jövő szeptembertől kezdve minden leány saját területét kultiválhatja kertésznek szakszerű vezetése mellett. Ezenkívül fehérneműi- és felsőruhatanfolyam állt az érdeklődők rendelkezésére, amelyen 300 darab kézimunka készült el. Mint minden évben, úgy most is igen sok alapítvány, adomány gazdagította az intézetet, melyeknek révén számos növendék jutott segélyhez és jutalomhoz. Az iskolába 662 növendék iratkozott be. A felsőbb leányiskolába (29+29+24+37+13+18) 150 tanuló nyert oktatást.

11. Az angolkisasszonyok eperjesi «Sancta Maria» leánynevelő intézetének XXIX. évi értesítője óvó elemi, polgári és felsőbb leányiskola működéséről az 1910—1911. tanévben.

Az értesítő bevezető cikként leközli a «Lelkiélet Könyvé»-ből Nagy Balázs és Mattyasóvszky Kasszián által írt «A törvény teljesítése» című értekezést. A második cikk az iskola céljával és tanfolyamaival foglalkozik. Ez évben megnyílt a felsőbb leányiskola I., II., V. és VI. osztálya, az 1911—12. iskolaévben a III. osztályt nyitják meg. Az előadások szept. 5-én kezdődtek meg, s zavartalanul folytak az iskola év végéig. Az elméleti tanítás támogatására több tanulmányi kirándulás, felolvasás, a természetben adott tanítás és utasítás szolgált. Hogy a gyermekek lelkében a jótékonyság gyakorlására a kedvet felkeltsék, különféle gyüjteséket eszközöltek a pogány gyermekek, a kat. sajtóegyesület, a budapesti templom stb. részére, de a legnagyobb örömet a gyermekeknek a szegények karácsonyfája szerezte, amikor játékszereket, ruhanemüket stb. ajándékoztak a szegényeknek. Az iskola látogatói között találjuk a püspököt Fischer-Kolbrie Ágost is, akinek 25 éves papi jubileumát ünnepelte meg az iskola. Ez iskolaévben 14 világi előadást rendeztek, s több egyházit, amelyben a vezető szerepet a kongregáció vitte. amennyiben minden hónapban gyűlést tartottak, amelyet ének, magyar, német, francia szavalatok és szabadon választott tételről felolvasások tarkítottak, tettek élénkké. A felolvasások száma: 7 volt. A tanártestület a szorgalmat, jó magaviseletet és előmenetelt jutalmakkal tüntette ki. A megjutalmazottak száma igen nagy. A felsőbb leányiskolai tanítótestület tagjai voltak: *Andruscsakevics Henrik, Bayer Róbert, Dunay Róza, Hulyák Valér, Hirshmann Ferenc, Horváth Jolán, Horváth Klotild, Jakobei Dezső, Kajdatsy Ilona, Klets Gábor, Konvolinka Júlia, Clean Auguszta, Pethe Ferenc, Szőnyi Angéla, Wimmer Anna.* A felsőbb leányiskolai növendékek száma (12, 19, 8, 9) 48 volt, míg az elemibe és polgári leányiskolába 727 növendék iratkozott be.

12. A fiumei magyar királyi állami felsőbb leányiskola értesítője az 1910—1911. iskolai évről. Közli: Babare Adél, igazgató.

Az értesítő — miként eddig mindig — két nyelven jelent meg: magyarul és olaszul, A bevezető cikk helyét kivonat foglalja el az állami felsőbb leányiskolák szervezetéből. A tanári kar tagjai a követ-

kezők voltak: *Babare Adél* igazgató, *dr. Aczél József, Ányos Ármin, Balkányi Ernő, Bredschneider Etelka, Carvin Piroska, dr. Frank József, dr. Kallós Zsigmond, Kárpáti Pia, Kerecsényi Gizella, Kosanović Sava, dr. Krausz Ödön, Láng Kornélia, Pillepich Edith, dr. Sándorffy Nándor, Schmidt Jakab, Simichen Albert, Simonetti Klementina, Stauffer Elma, Szegfi Emilia.* Összesen: 20. Az iskolába 156 rendes (35+32+30+20+21+18) és 8 rendkivüli, összes 164 tanuló iratkozott be. Ez évben nyilt meg az intézetben a továbbképző tanfolyam, amely az iskola hat osztályát végzett növendékeknek kivánt további ismereteket nyujtani, a továbbképző tanfolyamon kilenc tárgyat adtak elő. A tanfolyamnak, mely nov. 7-étől május 31-ig tartott, 9 hallgatója volt. Főzőiskolája is volt a fiumei felsőbb leányiskolának. Ezen 9 hónapig tartó kurzuson összesen nyolc növendék vett részt, akik közül azonban csak egy volt állandó az egész tanfolyamon végig, míg a többi csupán 1—7 hónapig tanult főzni. A folyó iskolai évben már mind a 6 osztály növendékei tandíjfizetők voltak. A módszeres értekezleteken előadásokat tartottak: Stauffer Elma «A felsőbb leányiskolák reformjá»-ról és Ányos Ármin «A természettudományok fontosságáról a felsőbb leányiskolá»-ban, melyben az előadó tanár azt fejtegette, hogy a természettudományoknak a leányiskolában nagyobb teret kellene biztosítani s tanításukat laboratoriumi dolgozatokkal kellene intenzívebbé és az eredményt állandóbbá tenni. A miniszteri biztos felhívására a laboratoriumi munkálatokra vonatkozólag részletes tervezetet is dolgozott ki s azt illetékes helyen benyujtotta. Az idegen nyelveket 12—15 növendékből álló csoportokban tanították, ami által a tanítást nagyon megkönnyítették. Az iskola vezetősége különben minden alkalmat megragadott a vallásos és hazafias szellem ápolására, továbbá előmozdítani törekedett a növendékeknek önművelődésre való hajlamukat. Kirándulást az elmult iskolai évben keveset tehettek, de ez a kevés is tanulságos volt. Az iskolai évben gépirási és tornatanfolyamot nyitottak meg, az első tanfolyamnak 4, a másodiknak 7 növendéke volt, míg a tánctanfolyamban 81 növendék vett részt. A növendékek egészségi állapota nagyjában kielégítő volt. Az iskola is megtartotta a szokásos iskolai ünnepélyeket.

13. A győri m. kir. állami felsőbb leányiskola értesítője az 1910—1911. iskolai évről. III. évfolyam. Szerkesztette: Strasser Sándor igazgató.

«Társadalmunk és a felsőbb leányiskola» címmel *dr. Lersch Ernő* mondja el véleményét a női nevelésről, illetve a nők neveléséről. Ezt a cikket a «felsőbb leányiskoláról» szóló ismertetés követi. A tanártestület névsora a következő volt: *Strasser Sándor* igazgató, *dr. Lersch Ernő, özv. Végess Sándorné Bogya Irma, Lám Frigyes, Jurássy Berta, dr. Novák Róza, Somogyi Csizmazia Gizella, Lám Frigyesné Kőporossy Mária, Geiger Edit, Háczky Blanka, Polgár Sándor, Vizy Dezső, Church Eliza, Wagner Mihály, dr. Schwarcz Mór, Mészáros István, Kovacsics Géza, dr. Bánóczy Gyula.* A lefolyt iskolai évben az iskolának 5 osztálya volt, a jövő iskolai évben megnyiló VI. osztállyal teljes 6 osztályossá válik. Elhelyezése még mindig ideiglenes, amennyiben bérházban van. Miután már az állam költségvetésében szerepelt az új iskolaépület költsége, így erős a remé-

nyük, hogy az építkezés mihamarabb megindúl. Szeptember 5-én kezdődött meg a tanítás, amely — a rendes szünetektől eltekintve — megszakítás nélkül folyt junius 15-ig. Beiratkozott 69 (17+15+15+12+10) rendes, 2 rendkivüli és 5 magántanuló. Összesen: 76. Az ötödik osztályba valamennyien a polgári IV. osztályából léptek be, akik közül többen nem tudtak annyit a francia nyelvből, hogy abban a tanítási tervnek megfelelően haladhassanak, ezért ezeknek külön francia kezdőtanfolyamot tartottak. E tanfolyam csak kivételes volt és a jövőben megszűnik. A vallásos és hazafias nevelés a tanárok, tanitónők kiváló gondját képezte. Megragadtak emellett minden alkalmat, amely a tanulók tudását gyarapíthatta, izlésüket fejleszthette, lelküket értékesen szórakoztatta. Azért többször elmentek szinházba, az Uránia előadásaira, Goldmarck és Wagner zeneestélyekre, megtekintették a házi ipari kiállítást, a gázgyárat stb. Tornát a növendékek a polgári fiuiskolában tanultak azonkivül az iskola folyosóján a svéd tornához szükséges eszközök is voltak, melyeket a tanulók szép eredménnyel használtak. A tanulók egészségi állapota kedvező volt. Járványos betegség két jelentéktelen eset kivételével nem fordúlt elő. Junius 8-án a növendékek Magyaróváron voltak, ahol a Gazdasági Akadémiát tekintették meg. Az első módszeres értekezleten *Lám Frigyes* adott elő «Az idegen nyelvek tanításáról», a másodikon pedig dr. *Lersch Ernő* értekezett a Fogalommagyarázat módszeréről.» Az elmult iskolai évben meglátogatta az intézetet *Marusák Pál* soproni és *Avati Frigyes* pozsonyi felsőbb leányiskolai igazgató, de az intézet tanári kara is tett látogatást Pozsonyban, ahol őket a kartársak felülmúlhatatlan szíves vendégbarátsággal fogadták.

14. A kassai m. kir. állami felsőbb leányiskola és a vele kapcsolatos internátus értesítője az 1910—1911. iskolai évről. XX-ik évfolyam. Szerkesztette: Kolacskovszky Elza igazgató.

Az első cikk «A felsőbb leányiskolák rendeltetéséről» szól. A következő a tanári testület tagjait közli: *Kolacskovszky Elza* igazgató, *Bárdossy Eugénia, Borhy Gizella, Czigler Ignác, Dörnyei Károly, Eckstein Márk, Fáy Borbála, Frankl Gizella, Füziné Czipszer Irma, dr. Halmi Piroska, Horti Mária, dr. Karminszky Sándor, Kemenczky Kálmán, Kemény Róza, Kolacskovszky Elza, Koncz Erzsébet, Kontulyné Nemessányi Mária, Kovács István, Kováts Stefánia, Körmendy Erzsébet, Kubacska Emma, Mahay Kálmán, Mohr Béla, Moldován Emma, Öszné Bezsilla Margit, Szegfy Margit, dr. Szent-Imrey Ákos, Szobota József, Szotyory Mária, Zagróczky Jolán*, tehát összesen 29 tagból állott a tantestület. A növendékek nagy száma miatt a lefolyt évben is párhuzamos volt a négy alsó osztály, s így összesen 10 osztályban tanítottak. Az intézetnek 353 rendes (46+44+42+42+36+36+34+31+24+18), 3 rendkivüli, 22 magántanulója volt, összesen: 375. A tanári kar nagy figyelmet fordított a növendékek vallás-erkölcsös, hazafias nevelésére, de nem engedték szem elől veszni azt az igazságot sem, hogy ép lélek csak ép testben lakozhatik, miért is a testi nevelésre is nagy súlyt helyeztek. Junius 8-án Lőcsére mentek kirándulásra a növendékek, amikor megtekintették a város összes nevezetességeit. De részt vettek ezen kivül a szinházban rendezett ifjúsági előadásokon is. Megtekintették a növendékek az országos Képző-

művészeti Társulat «Felvidéki vándorkiállítását» és jelen voltak a Kún László által rendezett szimfonikus hangversenyen. A szokásos iskolai ünnepélyeken kivül junius 16-án nagyszabású jótékonycélú előadást rendezett az iskola. Bár a városban uralkodó gyermekbetegségek következtében a tanévet több iskolában hirtelen be kellett zárni, a ragadós betegség magában az iskolában nem pusztított, csupán a családtagok betegsége miatt kellett néhány növendéket az iskolától távol tartani. *Halmi Piroska* dr. a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszertől tanulmányainak a berlini egyetemen leendő folytatása céljából ez iskolai évre szabadságot nyert. Helyettesítésével Frankl Gizella bizatott meg. Az iskola látogatói között üdvözölte *Morlin Emil* dr. miniszteri tanácsost. A tanév végével az egészségtan tanításának és iskolai egészségügynek megfigyelésére dr. *Juba Adolf* egyet. m. tanár küldetett ki.

15. Értesítő a kolozsvári állami felsőbb leányiskola 1910—1911. iskolai évéről. Kiadja: az igazgatóság.

A kolozsvári felsőbb leányiskola tanári karának tagjai a következők voltak: *De Gerando Antonina* igazgató, *Békésy Lila, Biela Mária, Binder Laura, Bournáz János, Butyha Vilma, Farkas Vilma, dr. Fazekas József, Graboviczky Margit, Lindner Auguszta, Mayer Irén, Nagy Imréné Kiss Sarolta, Cs. Papp József, Péteri Lipótka, Rigó Anna, Sándor Józsefné, Sucher Anna, Várady Erzsébet, Veres Aranka, Zayzon Adél, dr. Rosenberg Mór, dr. Barabás Ábel, dr. Makay Ernő, dr. Ruzitska Béla, Stern Sámuel, Csoma Ilona, Kende J. Szevér, Káli Dénes, Fábry Viktor, Ürmösy Károly, dr. Eisler Mátyás, dr. Kultur János, Ludu András.* Az iskolai év szeptember elsején kezdődött. Beiratkozott 250 (43+45+23+25+29+29+28+28) rendes és 4 rendkívüli, összesen 254 tanuló. December 1-én fogadta a miniszter azt a küldöttséget, melyet az Emke küldött ki Sándor József elnök-főtitkár vezetése alatt, amely azt kérte az egész kolozsvári intelligens közönség nevében, hogy azon latin és görög irányú kurzus, melyet az igazgató saját felelősségére és saját költségére tartott fenn 15 éven át, ezután állami kezelésbe menjen át. A miniszter ezt a kívánságot teljesítette. A növendékek egészségi állapota kedvező volt, de a tantestület sokat betegeskedett. A növendékek többször gyakoroltak jótékonyságot. Az önképzőkör záró ünnepélyét a Mária-Dorothea egyesület javára rendezték. Ez iskolai évben ujból megnyilt az állami felsőbb leányiskola továbbképző tanfolyamának első osztálya, illetőleg a VII. osztály. Jövőben a latin és görög irányú kurzusra is be lehet majd iratkozni. Ez a továbbképző tanfolyam kiegészítő része lesz.

K. J.

NŐNEVELÉSI SZEMLE.

Bárczy István a Pedagógiai Szemináriumban. Bárczy Istvánnak, székesfővárosunk bálványozott polgármesterének volt már sok dicsőséges, sok ragyogó napja. Egész közpályája a főváros szolgálatában elért sikerek sorozata és nagy szociális és kultúrgondolatok megvalósításának láncolata. Sok fényes alkotását Bárczy István a Pedagógiumi Szeminárium létesítésével egészítette ki, s midőn február 1-én ez új és nagyszabású kultúrintézetet megnyitotta és rendeltetésének átadta, életének talán legdicsőségesebb, legragyogóbb napját jegyezhetjük fel a kultúrhistória lapjaira. Neki magának is nagy gyönyörűsége telhetett benne, nemcsak azért, mert a nagyszámmal megjelent «nagyok» érdeklődésével és elismerésével találkozott a főváros nemes áldozatkészsége folytán létrejött nagyjelentőségű intézmény, hanem mindenekfölött azért, mert látta, hogy azok az apró emberek, akiknek javát a Pedagógiai Szemináriummal szolgálni kívánta: a főváros tanítóvilága megértette intencióit és örömmel üdvözölte, hálásan fogadta a művelődés fokozására szolgáló Szemináriumot. A fővárosi tanítóságot talán soha ily nagyszámmal egybegyűlve még nem láttuk. S nemcsak a megnyitó ünnepekre jöttek sokan, sok százan iratkoztak be a tanfolyamokra is, melyekből többet máris párhuzamosítani kellett. S hogy e fényes kezdetnek méltó folytatása lesz, arra máris biztosítékot talált Bárczy abban, hogy a szeminárium vezetését vérbeli pedagógusra, dr. Weszely Ödönre bízta, kinek az előkészítés nehéz feladatait kiváló szakavatottságával és az ügy iránt való lelkesedésével legyőznie sikerült. A szemináriumot Bárczy István a következő beszéddel nyitotta meg: «A pedagógiai szeminárium — így szolt — a tanítóságé. Hajlékot akarunk adni vele a tanítóság kulturális törekvéseinek s tűzhelyet teremteni, hogy eszközöket találjon a maga művelésére, magasabb és nemesebb törekvéseinek, haladásvágyának, lelki szükségleteinek kiegészítésére. Ma is igaz, amit Comenius mondott, hogy amilyen a tanító, olyan az iskola. Minden szabályzatnál és minden tantervnél fontosabb a tanító egyénisége, lelkülete, szellemi tartalma. A tanító szelleme ad életet szervezetnek, szabályzatnak és tantervnek, csak az ő lelkén átszűrődve jutnak el a kultúra legnemesebb javai a következő generációhoz. *Ami nincs az ő lelkében, azt nem adhatja át, ami benne nem él, az nem hathat a jövendő nemzedék fejlődésére.* A tanítónak tehát meg kell adni az ő kulturális és szubtilis szellemi munkájához mindazt, ami ezt a munkát nemcsak lehetővé, hanem sikeressé is teszi. A főváros

gondoskodik arról, hogy meglegyenek ennek a hathatós munkának anyagi feltételei, az életküzdelem gondjai ne vonják el a tanító gondolatait munkájától, hanem, hogy a gondoktól megszabadulva, maradjon hely lelkében azoknak a gondolatoknak, amelyek a nevelés ideáljaira, a tanítói hivatásnak minél tökéletesebb betöltésére vonatkoznak. Azt akarjuk, hogy a tanító átengedhesse lelkét egészen a hivatásával járó kultúrszükségletek kielégítésének s nagy népművelő munkája teljesítésében meglegyen mindenkor az a kifogyhatatlan szellemi forrás, amelyet csak a kulturális közösségben való éles táplálhat állandóan.

A pedagógiai szeminárium nagy általános feladata, hogy a tanítóságnak művelődési törekvéseit és szellemi szükségleteit kielégítse. A pedagógiai szeminárium e célból rendelkezésére bocsátja a tanítóságnak különböző tudományos laboratóriumait, ahol hivatott szakemberek támogatják a tanítót a tudományos munkában. Rendelkezésre bocsátja gazdag pedagógiai könyvtárát, amely állandóan gyarapodni fog s lépést tart az irodalom haladásával, s végül kiváló tudósokat, a gyakorlat legkitünőbb képviselőit kéri fel, hogy ide elhozzák tudományuk és tapasztalatuk gazdag kincseit és buvárkodásuk eredményeit. Alkalmat ad a pedagógiai szeminárium arra, hogy ki-ki hajlamai szerint foglalkozhassék a technikai munka, vagy művészet valamely ágával, a rajzzal, az énekkel, a zenével; kiegészítse tudását azzal, amiben hiányt érez, s képessé legyen e technikai és művészeti ágakban is magasabb pedagógiai feladatok megoldására. Alkalmat ad a szeminárium arra is, hogy idegen nyelveket tanulhasson az, aki meg akarja nyitni a maga számára az idegen kultúrát, hogy annak termékei közvetlenül hatva lelkére, azt gazdagítsák és megtermékenyítsék.

Midőn a pedagógiai szemináriumot megnyitja, kívánja, hogy fontos hivatását minél nagyobb sikerrel teljesítse.»

*

Neményi Imre kitüntetése. Király Ő Felsége a Ferenc József lovagrend középkeresztjének adományozásával tüntette ki dr. Neményi Imrét, vallás- és közoktatásügyi miniszteri tanácsost. Neményi Imre a tanítóképzés fejlesztésével, kiépítésével és megerősítésével szerzett magának hervadhatatlan érdemeket. Ez intézeteknek rövid 10 év alatt tanulmányi és személyi ügyeit a legszigorubb rendbe szedte: új tantervet, képesítési szabályzatot, a tantervhez utasításokat készíttetett részükre, a tanítási gyakorlatok vezetését, a köztartást, a gazdasági oktatást újraszabályozta. A tanárok fizetésének rendezésével a képzőintézeti tanárokat örök hálára kötelezte, mert előléptetési viszonyaikat a lehető legkedvezőbben állapította meg. Törhetetlen energiával az általa jónak ismert reformokat minden nehézség dacára is életbeléptette s a reformok költségeit szigorú takarékossággal mindig elő tudta teremteni. Ez az oka, hogy még az igazán jól adminisztrált középiskolák tanárai is bizonyos nemes irigységgel tekintenek a tanítóképzőkre, mely fejlődésében a céltudatos, komoly munka eredményeit látják. Joggal mondhatjuk tehát, hogy ez alkalommal nagy és igaz érdemeket jutalmazott meg a legfelsőbb királyi kitüntetés s természetesnek találhatjuk, hogy a tanítóképzők tanárai és tanítónői egy szívvel, lélekkel siettek örömüket, szerencsekívánataikat, tiszteletüket Neményi Imre előtt kifejezni.

Az üdvözlők sorába szegődve, szerkesztőségünk is igaz tisztelettel s azzal az óhajtással emlékezik meg Neményi Imrének a magyar nemzeti kultúra fejlesztésében megalkuvást nem ismerő, mélyreható munkásságáról, hogy nemes, hazafias tevékenységének sikere a nemzeti kultúra mérhetetlen hasznára s az ő saját dicsőségére és gyönyörűségére mindig és állandóan emelkedőben legyen.

*

Az «Orsz. Közoktatási Tanács» ujonnan kinevezett tagjai. Zichy János gr., a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter az Országos Közoktatási Tanács újabb 1911. évi október 1-től 1916. évi szeptember 30-ig terjedő öt évi időszakának tartamára dr. *Alexander* Bernát budapesti tud. egyet. ny. r. tanárt, dr. *Beöthy* Zsolt budapesti tud. egyet. ny. r. tanárt, dr. *Bokor* József budapesti tud. egyet. c. nyilv. rk. tanárt, *Eperjessy* István székesfővárosi el. isk. igazgatót, *Farkas* Sándor szakfelügyelettel megbízott állami tanítóképzőintézeti igazgatót, dr. *Hegedüs* István budapesti tud. egyet. ny. r. tanárt, dr. *Kovács* János budapesti áll. polg. isk. tanítóképzőintézeti tanárt, *Magyar* Gábor c. főigazgatót, a magyar kegyes tanítórend tartományi főnökét, dr. *Medveczky* Frigyes budapesti tud. egyet. ny. r. tanárt, dr. *Négyesy* László budapesti tud. egyet. ny. r. tanárt, dr. *Pauer* Imre budapesti tud. egyet. ny. r. tanárt és dr. *Riedl* Frigyes budapesti tud. egyet. ny. r. tanárt a tanács előadó tanácsosaivá, dr. *Antal* Géza orsz. képv., pápai ref. theol. főisk. tanárt, dr. *Badics* Ferenc. kir. főigazgató, budapesti gyakorló főgimnáziumi igazgatót, *Balogh* Péter áll. főgimnáziumi tanárt, *Bartoniek* Gézát, a budapesti báró Eötvös-kollégium igazgatóját, dr. *Bánóczy* Józsefet, a budapesti izr. tanítóképző-intézet igazgatóját, dr. *Beke* Manó budapesti tud. egyet. ny. r. tanárt, dr. *Békefi* Remiget, a zirczi, pilisi, pásztói és szentgotthárdi egyesült ciszterciendű apátságok apátját, *Benedek* Elek írót, *Berta* Ilonát, a budapesti Erzsébet-nőiskola igazgatóját, *Boldis* Ignác turóczszentmártoni áll. polg. isk. igazgatót, dr. *Burány* Gergelyt, a csornai premontrei kanonok-rend prépost-prelátusát, dr. *Capesius* József nagyszebeni ág. h. ev. tanítóképzőintézeti igazgatót, *Dóczi* Imre tiszántúli ev. ref. egyházkerületi gimnáziumi felügyelőt, *Dreisziger* Ferenc kalocsai kath. tanítóképzőintézeti tanárt, *Fischer* Miklós iglói ág. h. ev. főgimnáziumi igazgatót, dr. *Friml* Aladár budapesti VIII. ker. áll. főgimn. tanárt, dr. *Fröhlich* Izidor budapesti tud. egyet. ny. r. tanárt, dr. *Giesswein* Sándor pápai prelátus, esztergomi kanonokot, dr. *Gyomlay* Gyulát, a budapesti báró Eötvös-kollégium tanárát, dr. *Ilosvay* Lajos orsz. képv., műegyetemi ny. r. tanárt, dr. *Juba* Adolf egyet. m. tanár, budapesti VII. ker. István-úti áll. főgimnáziumi iskolaorvost és egészségtan-tanárt, *Kassuba* Domokos c. főigazgatót, az egri ciszterciterendi főgimnázium igazgatóját, *Kramner* József pozsonyi áll. polg. isk. igazgatót, *Lád* Károly székesfővárosi polg. isk. igazgatót, dr. *Mágocsy-Dietz* Sándor budapesti tud. egyet. ny. r. tanárt, *Marusák* Pál soproni áll. fels. leányisk. igazgatót, dr. *Nagy* Ernő kolozsvári tud. egyet. ny. r. tanárt, *Nagy* László budapesti áll. el. isk. tanítóképzőintézeti c. igazgatót, *Novák* Lajos tb. kanonokot, budapesti kath. hitoktatási egyházmegyei felügyelőt, *No-*

votny S. Alfonzot, a premontrei-kanonokrend budapesti tanárképző-intézete kormányzóját, *Orosz* István debreczeni ev. ref. tanítóképző-intézeti igazgatót, dr. *Ottó* József közp. szolgálattételre berendelt áll. főreálisk. tanárt, *Pallos* Albert kolozsvári áll. polg. isk. igazgatót, *Pásthy* Károly kecskeméti közs. el. és polg. isk. igazgatót, dr. *Pechány* Adolf áll. főreálisk. tanárt, *Popovics* István orsz. képv., a budapesti Thökölyanum igazgatóját, *Raj* Ferenc budapesti VI. ker. áll. főreálisk. igazgatót, *Rauscher* Lajos műegyetemi ny. r. tanárt, *Révy* Ferenc kir. főigazgató, budapesti áll. fels. leányisk. igazgatót, *Rombauer* Emil c. főigazgató, budapesti V. ker. áll. főreálisk. igazgatót, dr. *Sághy* Gyula orsz. képv., budapesti tud. egyet. ny. r. tanárt, az Orsz. Polg. Isk. Egyesület elnökét, dr. *Schneller* István kolozsvári tud. egyet. ny. r. tanárt, *Schulek* Frigyes műegyetemi ny. r. tanárt, dr. *Simonyi* Zsigmond budapesti tud. egyet. ny. r. tanárt, *Volenszky* Gyula székesfővárosi polg. isk. igazgatót, dr. *Waldapfel* János budapesti gyakorló főgimnáziumi tanárt, dr. *Walter* Gyula c. püspök, esztergomi kanonokot, dr. *Weszely* Ödön székesfővárosi közs. főreálisk. igazgatót és dr. *Zoltvány* Irén panonhalmi Szent Benedek-rendi főiskolai igazgatót pedig a tanács tagjaivá nevezte ki, s a tanács kebelében az említett időszak alatt tartandó tárgyalásokra, a tanács szabályzatának 8. §-ában gyökerező jogánál fogva, a következő tanügyi tisztviselőket rendelte ki, úgymint: dr. báró *Barkóczy* Sándor min. tanácsost, dr. *Erődi* Béla székesfővárosi tanker. kir. főigazgatót, *Spitkó* Lajos budapestvidéki tanker. kir. főigazgatót és dr. *Mázy* Engelbert kassai tanker kir. főigazgatót a középoktatásra, dr. *Morlin* Emil, dr. *Kacskovics* Mihály és dr. *Neményi* Imre min. tanácsosokat, dr. *Neiszer* Antal min. osztálytanácsost és *Mosdóssy* Imre székesfővárosi kir. tanfelügyelőt a népoktatásra, dr. *K. Lippich* Elek min. tanácsost a rajz-, zene- és énektanításra, dr. *Makay* Béla min. osztálytanácsost a tankönyvügyre és a szabadoktatásra (iskolán kívüli közoktatásra), végül dr. *Vángel* Jenő egyet. m. tanárt, budapesti áll. polg. isk. tanítóképzőintézeti igazgatót, mint az Orsz. Ped. Könyvtár és Tanszermúzeum elnökét, az emez intézménnyel kapcsolatos és azt érintő nép- és középoktatási ügyekre vonatkozó tárgyalásokra.

A kinevezés a *nőnevelés* szempontjából nagyjelentőségű meglepetéssel szolgált. A tanács *rendes tagjai* között ezúttal *először*, egy nőt is üdvözölhetünk, Berta Ilonát, az Erzsébet Nőiskola igazgatóját. A tanács régi szervezete értelmében «bíráló tagok» nők is lehettek. Azonban a Tanács 1894-ben történt újjászervezése óta nőket többé nem neveztek ki. A M. N. Szövetsége a tanítónőkre sérelmesnek és a nőnevelésre károsnak itélvén e körülményt, elnöke, gr. Batthyányi Lajosné útján 1908-ban Aradon tartott közgyűlése határozatából kérvényt is adott be gr. Apponyi Albert, vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, és sürgette, hogy a visszás állapoton segítve, a nőknek is adjon alkalmat a nőnevelés érdekében az ország legfőbb nevelésfóruma előtt való felszólalásra, s a vezetésük alatt álló intézetek érdekeinek képviseletére. A M. N. Sz. kérvénye a magyar nők egyetemének óhajtását fejezvén ki, érthető, hogy Berta Ilona kinevezését a magyar nőnevelés barátai országszerte örömmel üdvözölték. Ennek az általános örömnek adott a M. D. E. budapesti tanítónői szakosztálya kifejezést, midőn

Berta Ilonát üdvözölte s kinevezése tényét, mint a nőnevelés fejlődésére nézve nagyfontosságú történeti eseményt, jegyzőkönyvébe iktatta. Folyóiratunk csak feladatához való hűségét tanusítja, mikor az üdvözléshez csatlakozik és a történeti tényt örömmel jegyzi fel lapjaira.

*

Asszonyaink műveltsége. (Levél a szerkesztőhöz.) Az Ujság mult évi 237-ik számában Gömbösné Galamb Margit szólalt meg «Asszonyaink műveltsége» cím alatt. A legnagyobb hévvel ápolom én is régóta azon óhajt lelkemben, hogy társadalmunk úriasszonyainak műveltsége folyton ébren tartassék. Az említett cikk kurzusokat ajánl megtanulni idegen nyelveket irodalmilag. Oly eszme, mely ajánló urinő egyéni kiválósága, előkelő gondolkozása mellett bizonyít, s hiszem, hogy e tekintetben sokan vele tartanak. De az eszme csak akkor volna igazán szép, ha az idegen nyelvi tanulmányokkal kapcsolatban ama kurzuson a magyar irodalom- és művészettörténetet is előadnák magyar nyelven.

Igaz, az iskolában tanítják ezeket is, sok mással, de mint Gömbösné Galamb Margit bölcsen mondja: «Felejtünk, régi tudásunk, ismétlés hiján elmosódik emlékezetünkben.» Ép azért nem volna fölösleges az érdekesen kellemes csevegés formájában előadott ismétlés saját édes anyanyelvünkön. Talán mégis az a legszebb, ha egy művelt urinő a saját nemzete költőit, íróit és művészeit ismeri elsősorban.

Azután következhetnék az idegen nemzetek irodalom- és művészettörténetének előadása, szintén saját nyelvükön. Természetesen akkor, ha a tanfolyamhallgatók ama nyelveket tökéletesen megtanulták.

Igen sok mű forog közkézen fordításban, amelyekben idegen nemzetek szokásait ismerjük meg s észrevétlenül átvesszük. Érzelmi világukba hatolva, beleéljük magunkat és lassan-lassan elveszítjük nemzeti eredetiségünket. Pedig azt meg kell őriznünk. A könyvpiacon mindig több könyv jelen meg fordításban, mint eredetiben, mert, sajnos, íróink keveset termelnek, pedig a regényirodalom fejlettsége, magas színvonala bizonyít egy nemzet műveltsége mellett.

És azokból is, amit magyar írók írnak, aránylag vajmi kevés van idegen nyelvre lefordítva. Mert ha gondolkodnának a magyar irodalmi művek idegen nyelvre való fordításáról, nem volna oly nagy baj, hogy oly maroknyi a magyar könyvek olvasó közönsége. Akkor azután mindjárt olcsóbbak lennének a könyvek, ha fordításban külföldön is vásárolnák.

A nemzeti érzés ápolása az első és legszentebb kötelesség, különösen a magyar nők lelkében, miután nekik jutott osztályrészül a magas hivatás: jó hazafiakat nevelni. A magyarnak nincs rokona széles e világon. Egyedül áll e kicsiny nemzet, azért minden törekvése oda irányuljon, hogy nyelvben, nemzeti érzésben minél jobban megerősödjék s tudjon ellentállni a jövendő egyes veszélyeinek.

Egy nagy célt lehetne kitűzni az idegen nyelvek megtanulása által. A nagy művelt nemzetek keveset tudnak a magyarról; amit tudnak, azt legtöbbnyire hiányosan elferdítve tudják. Amerikában például az iskolai térképen teljesen hiányzik Magyarország. De ne

menjünk oly messze. Az amerikaiak véleménye talán nem oly számottevő ránk nézve, mint az európai országoké. Az európai művelt nemzetektől aránylag rövid idő alatt sokat tanultunk s ma már a magyar társadalom műveltsége olyan színvonalon áll, hogy miatta nincs okunk szégyenkezni a világ előtt. Különösen ismereteink fejlődtek úgy, hogy mi ismerjük idegen nemzetek kulturáját, ámde ők viszont a mienket alig ismerik. Arra kellene tehát törekedni, hogy teljesen megismerjék. Ha rólunk beszélnek, vagy írnak, minket mint művelt nemzetet említsenek: nem úgy mint most, mikor sokszor, visszamaradott, barbár népnek mondanak.

Ismertetni kellene tehát mívelt magyar asszonyainknak külföldön a magyar irodalmat és művészetet. És erre előkelő, vagyonos úrinők vannak hivatva, akik szabadon rendelkeznek idejökkel és vagyonilag függetlenek. Nemes szórakozást találhatnának e foglalkozásban, amely emelné önérzetöket. Hiszen mennél műveltebb egy nemzet, annál nagyobb a tekintélye. Fölébresztenék és állandóan ébren tartanák az érdeklődést a magyar iránt, hadd emlegetnék, hadd foglalkoznának vele szüntelen, hogy végre e kis nemzet nőjjön, előrejusson, számottevő legyen, tiszteletet szerezzen. Mindig, minden törekvésükben a művelt magyar úrinők lelkét a nemzeti érzés hassa át, akár azért tanulják az idegen nyelveket, hogy irodalmukat megismerve, egymással emelkedett szellemben társaloghassanak, akár azért, hogy külföldön ismertetve a magyar irodalmat, hazájoknak tehessenek hasznos szolgálatot. Évekkel ezelőtt Gineverné Győry Ilona és Torhai Grail Erzsi igazi lelkesedéssel ismertették nehány országban a magyar költészetet. Előbbi maiglan is buzgólkodik Angliában Magyarország mellett, nemcsak irodalmi, hanem más téren is. Magyar hazája iránti forró szeretete ott is hevíti lelkét, ahol férje oldalán új hazát lelt. Újabban az egyik Teleki grófnő írta meg angolul a magyar irodalom történetét. De azt hiszem ez kevés, Többfelé, a messzebb fekvő országokba is el kellene menni többeknek. Aki melyik nemzettel jobban rokonszenvezik, oda menne missziót teljesíten. Ismertetve hazánk viszonyait, az irodalmat, elszavalnák lelkesedéssel, örömrepeső szívvel azokat a gyönyörű költeményeket, amelyeket nagy költőink írtak s amelyeknél szebbeket a külföldi költők sem tudnak írni.

Meg vagyok róla győződve, hogy valamint eddig Német- és Angolországban, úgy bármerre mindenütt csodálattal eltelve hallgatnák a magyar költemények szavalását, vagy fölolvasását a saját nyelvökre fordítva. Mihelyt az eszme megvalósulna, nagytehetségű költőink és íróink között fog akadni elég, aki nagy költőink legszebb költeményeit a megfelelő ország nyelvére fordítja.

Mily büszkeség és boldogság tölthetne el azon magyar úrinő lelkét, aki ily nemes föladat betöltésére vállalkoznék s azt derekasan, nagy buzgalommal oldaná meg nemzete dicsőségére. A jelenkorban, amidőn békés időben a műveltség fegyvereivel kell hóditanunk, nem volna kisebb az érdem, mint a hajdankorban Rozgonyi Cicele, Dobó Katica és Munkács várának hős védelmezője, Zrinyi Ilona harca, akik hazánkat a betörő vad ellenség ellen védelmezték, nehogy a magyar nemzetet megsemmisítse, az országot földulja és elfoglalva, romjain uralomra vergődjék,

Emeljék föl és lobogtassák a mívelt magyar úrnők azt a szép fehér zászlót, amely a magyar műveltséget dicsőséggel hirdesse az egész világnak, *Sándor Edéné.*

*

A M. D. E. ülései. A tanítónők Mária Dorothea egyesület jan. 11-én tartott tanítónői szakosztályi ülésében Sebestyénné Stetina Ilona elnök jelentést tett arról, hogy az egyesületben serényen folynak az előkészületek a Tanítónők Otthonának kibővítésére. E célból újabb telket kértek a fővárostól s a belügyminiszter engedélyével országos gyűjtést indítanak meg. Üdvözölte a szakosztály Neményi Imre, miniszteri osztálytanácsost abból az alkalomból, hogy Ő Felsége a Ferencz-József lovagrend adományozásával tüntette ki, Bertu Ilonát, az Erzsébet Nőiskola igazgatóját pedig a Közoktatási Tanács tagjává történt kinevezése alkalmából. Előadásokat, melyeket folyóiratunk mai számában közlünk, Rosenberg Auguszta és Marsos Ágostonné tartottak. Január hóban igazgatósági ülést tartott a M. D. E. melyen mély sajnálattal vettek tudomás az ügyvezető elnöknek Herich Károlynénak betegségéről, elintézték a folyó ügyeket és a segélyek kiosztását s elfogadták Kalivoda Irma 10,000 koronás alapítványát. A február 10-én tartott tanítónői szakosztályi ülésen az elnök jelentést tett a VII. Egyetemes Tanítógyűlésről, tanácskoztak arról, hogy lehetséges-e a M. D. E. tagjainak az Egyet. Tanítógyűlésen résztvennie? s abban a határozatban állapodtak meg, hogy mivel a M. D. E. nem tagja, s alapszabályai értelmében nem is lehet tagja a «Magyarországi Tanítóegyesületek Szövetségének» tagjaira nézve nem forog fenn annak a lehetősége, hogy a VII. Egyet. Tanítógyűlésen résztvegyenek. Részvétét fejezte ki a szakosztály Mórász Gézáné és Schwarczel Adél elhunyta felett. Ezektől eltekintve áz ülés özv. Neudtvich Gusztávné emlékezetének volt szentelve. Dörfler Janka, nőipariskolai tanítónő, meleghangú szép emlékbeszédben méltatta az oly kiváló magyar tanítónő érdemeit, s a jelenvolt nagyszámú közönség igaz kegyelettel áldozott a Nőipariskola derék igazgatója emlékezetének.

*

A Tanítónők Otthonának gyásza. A M. D. E. által fentartott Tanítónők Otthonának egyik kedves bentlakó tagja és alapítványosa, özv. Mórász Gézáné szül. Hunyady Melánia húnyt el f. évi február hó 4-én 72 éves korában. A halál hirtelen, váratlanul sújtott le a a finomlelkű matronára, kit szerető társai és rokonai febr. 6-án nagy részvéttel kísértek örök nyugalomra. Mórászné csaknem két évtized előtt fizette be alapítványát, s azóta nemcsak élvezte az Otthon vendégszeretetét, hanem 9 éven át, mint az Otthon igazgatónője sokat fáradt is az egyesület érdekében. A M. D. E.-ben ezért mindenkor kegyelettel fogják őrizni emlékét.

*

Pályázat.

A Mária Dorothea egyesület alulirott elnöksége ez évi március hó 1-én lejárandó pályázatot hirdet 100 azaz egyszáz korona segítség elnyerésére Budapest székesfőváros szolgálatában levő vagy volt egy oly tanítónő vagy óvónő javára. a ki beteg és szűk anyagi helyzetben van.

A pályázó bélyegtelen folyamodványát ez évi március hó 1-ig intézi a Mária Dorothea egyesület elnöksége címére: Budapest VIII. Orczy-út 6. sz. alá, a Tanítónők Otthonában lévő egyesületi titkári hivtalba.

A pályázó mellékletekben hitelesen bizonyítja székesfővárosi szolgálatát, súlyos betegségét, szűk anyagi helyzetét, 20 kor. járuléka befizetésének tényét és idejét.

Későn érkezett és kellően fel nem szerelt folyamodványt az elnökség nem vesz tekintetbe.

E 100 koronát, mint az alapítvány tőkéjének 1911. évi kamatját, a «Székesfővárosi tanítónők és óvónők Erzsébet királyné betegsegítő alapítványának gyűjtő és kezelő bizottsága ajánlatára, az egyesület annak a pályázónak itéli oda, aki betegsége és anyagi helyzete miatt legjobban rászorult a segítségre.

Bndapesten, 1912 január 10.

A Mária Dorothea egyesület elnöksége nevében:

özv. Herich Károlyné.
alelnök.

Pályázat.

A Péterfy tanítványok alapítványának 2565 kor. tőkéje után 1912. év március 18-án esedékes évi kamat élvezetére alulirott egyesület pályázatot hirdet.

Az alapító levél értelmében: Az alapítványi segélyt csak olyan nő-folyamodó nyerheti el és pedig vallásra, nemzetiségre, korra és tanulmányainak minőségére és tartamára, vagy állására való tekintet nélkül (akár különben is tagja a Maria Dorothea egyesületnek, akár nem) aki az alábbi intézetek egyikében, nevezetesen:

a) a m. kir. állami Erzsébet Nőiskolában (előbb áll. elemi és polgári iskolai tanítónőképző-intézet) VII. ker. István út 93 sz. a.

b) az országos kisdedóvó egyesület képző intézetében, VII. ker. Szegényháztér 7. sz. a.

c) a Fröbel-féle nőegyesület kisdedóvó képző intézetében, VI. ker. Bajza-utca 27. sz. a. (előbb V. ker. Széchényi-téren) végül.

d) a m. kir. állami mintarajztanoda és rajztanárképző intézetben VI. ker. Andrássy-út 71. sz. a. mint rendes vagy vendéglátó növendék Péterfy Sándor tanárnak tanítványa volt és ezt hiteles bizonyítványokkal igazolja. Az elaggot vagy munkaképtelenné vált, vagy nagy anyagi szükségben szenvedő és különösen a tanítással és neveléssel tényleg foglalkozott tanítványok előnyben részesítendők.

A kellőképen felszerelt, bélyegtelen folyamodványok 1912. március hó 1-ig küldendők a Mária Dorothea egyesület elnökségéheü címezve, Budapest, VIII. Orczy-út 6 sz. alá.

Budapesten, 1912 jan. 10.

A Mária Dorothea egyesület nevében:

Radnai Jenőné titkár. — *özv. Herich Károlyné.* alelnök.

MARX és MÉREI tudományos műszerek gyára Budapest, VI., Aradi-utca 60.

Gyártanak **saját gyártelepükön** mindennemü

fizikai, kémiai és laboratoriumi tanszereket.

Elismert elsőrangu gyártmány.

A gyártelepen saját, jól felszerelt **kisérleti laboratorium** van, amely a tanár urak rendelkezésére áll.

Kitüntetve: 1906-ban *állami ezüstéremmel*, 1907-ben a budapesti balesetügyi kiállitáson *állami ezüst éremmel*, 1907-ben a pécsi orsz. kiállitáson *arany éremmel.*

A gyártelepen 80 alkalmazott van állandóan foglalkoztatva.

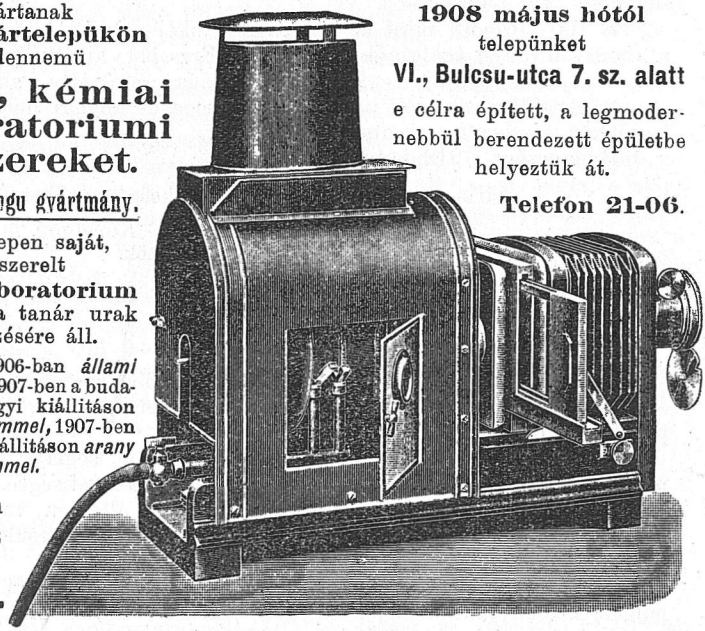

1908 május hótól telepünket **VI., Bulcsu-utca 7. sz. alatt** e célra épitett, a legmodernebbül berendezett épületbe helyeztük át.

Telefon 21-06.

IRODALOM.

EMIL VAGY A NEVELÉSRŐL. Irta: *Rousseau János Jakab.* Franciából fordította *Schöpflin Aladár.* Budapest, Franklin-társulat. 710 l. Ára 10 korona.

Rousseau születésének 200. évfordulóját az idén ünnepli a művelt világ. A genfi költőfilozófus tudvalevőleg 1712 június 28-án pillantotta meg a napvilágot, s a 18. század egyik legjelentékenyebb írója volt, kinek a társadalmi életre s a nevelésre vonatkozó reformeszméi ma is irányadók, ma is modernek. A Franklin-társulatot elismerés illeti meg azért, hogy a nevezetes évforduló alkalmára újra lefordíttatta s kiadta e nagy író egyik méltán leghíresebb munkáját Emilt, melyet az egész világirodalom gondolatokban leggazdagabb könyvei közé sorozhatunk. Volt ugyan már egy magyar *Emilünk*, melyet még 1875-ben fordított le Füredi Ignác, mely 1895-ben második kiadást is ért. De mennyit fejlődött, gazdagodott, színesedett azóta nyelvünk s menynyit tanultunk azóta a Rousseaura vonatkozó tudományos kutatásokból. Ma már másként értjük és másként mondjuk azt el, amit Rousseau írt, különösen, ha a fordításban olyann művészek vagyunk, mint Schöpflin Aladár, ha olyan lelkiismeretes gonddal merülünk el az eredetiben és oly hűségesen és mégis oly igazán a magyar nyelv szellemében adjuk vissza Rousseau gondolatait. Emilt nem kell ma felfedezni, de ma is jól esik olvasni; nem csak történeti értékkel bír bár nem egy modern, felkapott eszmének a történetére, a gyökerére találunk benne. Már azért is jó e könyvbe belé-belétekinteni, hogy mai tisztánlátásunkban el ne bizakodjunk, s hogy az újszerű eszmékkel kérkedők forrásait megismerjük. Szinte mosolygunk aztán a mai felfedezőkön, reformátorokon, ha felütve Rousseau egy-egy lapját ilyen szakaszokra találunk: «A gyermek nagy utánzó, mindent igyekszik lerajzolni; azt akarom, hogy az én növendékem művelje ezt a művészetet, nem annyira magának a művészetnek kedvéért, mint inkább, hogy a keze biztos, a szeme éles legyen; aminthogy általában véve nagyon kevéssé, hogy tudaja-e ezt vagy azt a gyakorlatot, csak szerezze meg az érzéknek azt az élességét és a testnek helyes megszokását, melyet ezzel a gyakorlattal nyerünk. Óvakodván tehát attól, hogy rajztanítót adjak neki, aki csak utánzatokat utánoztatna és rajzok után utánoztatna vele. Azt akarom, hogy ne legyen más mestere csak a természet, sem más mintája csak a tárgyak maguk. Azt akarom, hogy maga az eredeti legyen a szeme előtt, nem pedig a papíros, amely azt átrajzolja; hogy a házat a házról, a fát a fáról, az embert

az emberről rajzolja le, hogy hozzászokjék a testek és jelenségeik helyes megfigyeléséhez, nem pedig, hogy hamis és konvencionális átrajzolásokat valódi ábrázolásoknak tekintsem. Még attól is óvnám, hogy bármit is emlékezetből lerajzoljon a tárgyak távollétében mindaddig, míg gyakori megfigyelés útján azoknak pontos formái jól bevésődnek képzeletébe. Attól félnek ugyanis, hogy a dolgok valóságos alakját bizarr és fantasztikus formákkal helyettesítve, elvesztem az arányok ismeretét és a természet szépségeiben való gyönyörködést. És így írhatvók ki fejezetről-fejezetre Rousseau könyvéből a nevelés minden kérdésére a legmodernebb gondolatokat. De nem tesszük. Olvasóink szerezzék meg maguknak, de legalább az iskola könytárának ez örökbecsű könyvet sok élvezetes és tanulságos órát fognak annak köszönhetni. *S. J.*

*

«KERESZTSZEMES HIMZÉSMINTÁK» Budapest 1911. Az országos m. kir. Iparművészeti-iskola kiadása. 14 szines lap. Ára 80 fillér.

Örvendetes dolog, hogy hazai eredetű kézimunkamintákról ma már ismételten szólhatunk. Nemrég ismertettük e helyen a Gondos E. iskolai gyűjteményét, ma újabb becses füzetről emlékezhetünk meg. Ez a csinos kiállítású füzet, mely díszére válik az Iparművészeti-iskola grafikai osztályának, közel 200 keresztszemes szél- és lapmintát tartalmaz. Gyönyörűséggel forgatjuk e mintákat, mert magyarosak, ötletesek, izlésesek. Alig van köztük egy-kettő, mely kisebb tagoltsága miatt a keresztszemes hímzésée kissé túltömött, a többi mind könnyed itt-ott csipkeszerű, mindenütt üde, változatos. Ujszerűvé teszi a gyűjtemény sok mintáját, hogy stilizált emberi és állati alakokból van összetéve, a szokottabb virág motivumok vagy geometrikus diszítmények helyett. Ez alakokban mozgás, itt-ott humor van, mely azokat különösen kedvessé teszi. Nagy szolgálatot tesz ez a füzetke mindenkinek, ki keresztszemes himzésmunkát keres, mert itt egybegyűjtve talál sok olyan tetszetős mintát, melyekhez hasonlókat a divatlapokból csak hosszas keresés után böngészhetne ki. De nagy szolgálatot tehet a füzetke az elemi és polgári leányiskolák tanítónőinek is, kik e füzetből válogathatják össze a III. elemi iskola tantervében előírt «keresztszemes» terítőcske mintáit vagy a polg. leányiskola első osztályának hasonló munka feladatait. Épen ez okból a füzetkét úgy a nagy közönség mint az iskolák figyelmébe melegen ajánlhatjuk.

S. J.

*

Gineverné Győry Ilona. A KÉZIMUNKA, MINT KERESETI FORRÁS ÉS HASZNOS SZÓRAKOZÁS. Budapest 1912. Singer és Wolfner kiadása. Ára kötve 6 K.

Érdekes mű jelent meg nemrég a könyvpiacon *Gineverné Győry Ilona* tollából. «A kézimunka mint kereseti forrás és hasznos szórakozás.» A geniális irónő neve magában véve is elegendő ajánlólevél ahhoz, hogy könyve kiváló megbecsülésben részesüljön. A könyv tartalma a legnemesebb intentiók által sugallva, vezérfonalúl óhajt szolgálni különösen olyanoknak, kik körülményeiknél fogva hivatásosan

nem foglalkozhatnak kenyérkeresettel. Szerető gonddal fejtegeti, miként tehetik a nők rendelkezésükre álló szabadidejöket családjok körében is hasznossá. Ezért fiatal leányoknak nem is adhatunk ennél hasznosabb és kedvesebb könyvet névnapi vagy születésnapi ajándékul. Értékes tanácsadó e könyv olyanok részére is, kik csupán szórakozásból szeretnek kézimunkázni, otthonukat egy-egy ízléssel, készített hímzéssel, csipkével, fafestés s egyéb női kezekbe illő munkával óhajtják szebbé, melegebbé varázsolni. Az egyes munkanemek készítési módja oly ügyesen és kézzelfoghatóan van Gineverné könyvében elmagyarázva, hogy annak birtokában külön tanítóra utmutatóra nem szorul senki — ha a kezdet nehézségein már túl van — és így bizonyára sokan lesznek, kik Gineverné könyvéből sok hasznosat tanítva, hálával adóznak majd a távol szigetországban is meleg szívvel hazagondoló kedves irónőnek. *P. E.*

*

A Franklin Kézi Lexikona második kötete. Most jelent meg második kötete a Franklin Kézi Lexikonának, mely már első kötetével is példátlan sikert aratott a közönség köreiben. Rövidsége, mindenttudása, világossága, mindenre kiterjedő figyelmessége, tartalmának megbízhatósága, képeinek, szines tábláinak ritka szép kivitele és gondos megválogatása, kiállításának szolid dísze és hatásossága — mind olyan tulajdonságok, melyek ezt a nagyszabású művet máris a művelt magyar ember kézikönyvévé tették. Rendszere: mindent nyujtani, amire a művelt embernek szüksége van s mellőzni mindent, ami fölösleges, — fényesen bevált; ép oly elismerésre talált minden körben az a mód, ahogy cikkei írva vannak s amellyel minden, még a legbonyolultabb kérdésre is olyan feleletet ad, amelyet mindenki első pillantásra megért. Ezzel azt érte el, hogy a közönség rendkívül megkedvelte, hozzászokott folytonos használatához s valóban mindennapos, bizalmas tanácsadójává tette. A most megjelent második kötet a *Gaucho-Nicotera* szavak közé eső címszókat tartalmazza, tehát óriási anyagot ölel fel a tudományok és ismeretek minden mezejéről, még pedig — mint többszöri próba útján meggyőződhetünk — olyan gondossággal, mely alig hagyott bármi kis hézagot. Az olvasó jóformán sohasem fordul hozzá hiába, megtalál benne mindent, aminek egy kézi lexikonban meg kell lennie és mindenből épen annyit, amennyire szüksége van. Emellett rendkívül előnye az a szoros kapcsolat, melyben a körülöttünk folyó mai élettel áll, az az aktualitás, melyet már első kötetben is dicsérettel kellett kiemelnünk. Úgyszólván a mai napig megvan benne minden nevezetes esemény vagy személyiség. Szó van benne már például a mostani kinai forradalomról, a marokkói kérdés elintézéséről, a tripoliszi háborúról, Maeterlinck minap odaitélt Nobel-díjáról, a magyar politika legújabb eseményeiről, így például a legutóbbi képviselőházi elnökválasztásról stb. A Franklin-Társulat, e mű kiadója, valóban nagy szolgálatot tett műveltségünknek e kiválóan gyakorlati és e mellett tudományos színvonalon álló mű kiadásával. A lexikon képes táblái, melyek már az első kötetben is általános feltünést keltettek, a második kötetben még nagyobb gonddal vannak összeállítva s már magukban is nagy fölényét jelentik e műnek a lexikon-irodalomban. 49

ilyen képes tábla teszi szemléletessé a szöveget, s ezek közt kivált az iparművészetet és a magyar művészetet illusztráló táblák tünnek fel rendkívül finom kivitelükkel. Ezeken kívül 11 rendkívül tanulságos szövegmelléklet is van a kötetben. A könyv kiállítása és kötése is a folytonos használatra van számítva, finom tartós papirosa, erős, de e mellett igen izléses vászonkötése erre a célra szolgálnak. A három kötetes mű ára 54 korona.

*

Irodalomtörténet. Pintér Jenő szerkesztésében most jelent meg a Magyar Irodalomtörténeti Társaság havi folyóiratának, az *Irodalomtörténet*-nek legelső száma. Terjedelme 96 oldal. Tartalma: Lampérth Géza Bessenyei és társasága a gárdában. Horváth János. Komjáthy Jenő. Prónai Antal: A Zrinyiász főgondolata. Kéki Lajos: Arany János Utolsó Magyarja. Vértesy Jenő: Gyulai Pál írói tervei. György Lajos: Verseghy Ferenc Természetes Emberének forrása. Tolnai Vilmos: Arany-magyarázatok. Galamb Sándor: Két kuruc dal, Wéber Arthur: A Halotti Beszéd egy angol munkában. Az irodalom rovatban: Legifj. Szász Károly, Riedl Frigyes, Gagyhy Dénes, Király György, Marczinkó Ferenc, Szőts Gyula, Endrei Ákos, Ágner Lajos, Vonház István, Benedek Marcell, Lengyel Miklós, Lehel István, Borbély István. Bittenbinder Miklós, Perepatits István, Pintér Jenő, Baros Gyula, Balassa József és Verő Leó birálatai, A folyóiratok Szemléjében a Budapesti Szemle, Egyetemes Philologiai Közlöny, Nyugat, Uránia irodalomtörténeti cikkeinek ismertetése. A Figyelőben a M. T. Társaság megalapításának története s az eddigi ülések jegyzőkönyve. A folyóirat a Társaság tagjainak 10 korona évi díj fejében jár. Nem tagok 15 korona előfizetési árért rendelhetik meg. Egyes szám ára 1 korona 50 fillér. Megrendelhető a szerkesztő címén: I. ker. Várfok-utca 8.

*

Kultúr Könyvtár. Özv. Mátray Józsefné úrnő (II. Zsigmond-utca 9. Telefon 113—83.) előkelő színvonalon álló kölcsönkönyvtárt létesített, mely a vidéki és fővárosi társadalom legkényesebb izlését is ki tudja elégíteni. Izlése, tudása, munkakedve és a rendelkezésére álló tőke felhasználásával, nagy fáradsággal sikerült elérnie, hogy vállalkozása egyike a legjobban felszerelt kölcsönkönyvtáraknak, ahol havi 2 koronáért akár 20—25 kötet is kölcsönvehető a magyar, német, angol és francia nyelvű irodalom legjavából. *Hetenként két művet házhoz szállít* havi 2 koronáért. *Vidékre* 4 mű (bármikor cserélhető) *havonta 3 korona* és a postaköltség. A *kultur könyvtárt* szerkesztőségünk kipróbálta és az olvasni szeretők figyelmébe melegen ajánlja.

Fizikai *Kémiai*

Földrajzi *Természetrajzi*

stb.

tanszereknek legjobb beszerzési forrása

ERDÉLY ÉS SZABÓ

laboratoriumi felszerelések és tanszerek gyára

Budapest, VIII., Baross-utcza 21.

Mechanikai gyár. *Üvegtechnikai műhely.*

Képes árjegyzék ingyen és bérmentve.

A **Franklin-Társulat** kiadásában **Budapesten** (IV., Egyetem-utcza 4. sz. megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

ADORJÁN ANDOR

SORSOK ÉS PÁLYÁK.

Irodalmi arcképek.

Ára 3 korona.

MIKSZÁTH KÁLMÁN

utolsó könyve:

TÖVISKES LÁTOGATÓBAN

Elbeszélések

(Az iró könyvalakban még meg nem jelent, utolsó elbeszélései és regénytöredéke.)

Ára fűzve 5 korona. *Vászonkötésben 7 korona.*

Felhivás előfizetésre.

A „Nemzeti Nőnevelés“ az 1912-ik évben — a régi zászló alatt, a régi jelszóval — harmincharmadik évfolyamát kezdi meg. Főtörekvése: hogy tehetsége szerint hozzájáruljon nőnevelésünk nemzeti szellemben való tovább fejlesztéséhez, s hogy összekötő kapcsúl szolgáljon mindazok közt, a kik nőnevelésünknek e szellemben munkásai.

A „Nemzeti Nőnevelés“ az egyetlen nőnevelési szakfolyóirat irodalmunkban.

A „Nemzeti Nőnevelés“ a legolcsóbb pedagogiai folyóirat.

Két oly körülmény, a mely okot s módot szolgáltat folyóiratunk pártolására, mely csak tömegesebb részvétel mellett tarthatja fenn magát áldozatok nélkül.

A „Nemzeti Nőnevelés“ az 1912-ik évben is megjelen (az iskolai nagy szünet idejét kivéve) minden hónapban három nyomott ívnyi terjedelemben.

Előfizetési díj: egész évre 4 kor.

Csak egész évre nyitunk előfizetést; de az előfizetési összeg két részletben való lefizetését is elfogadjuk.

Az előfizetési pénzek a „Nemzeti Nőnevelés“ címe alatt az «Erzsébet Nőiskolá»-ba (István-út 93); a folyóirat szellemi részét illető közlemények Sebestyenné Stetina Ilona szerkesztőhöz Rákóczi-tér 4.) küldendők.